

Çeşitli Yönleriyle Hz. PEYGAMBER

Prof. Dr. İbrahim BAYRAKTAR

ÇEŞİTLİ YÖNLERİYLE HAZRETİ PEYGAMBER

(sallallâhu aleyhi ve sellem)

Çeşitli Yönleriyle
Hz. PEYGAMBER

Sallallahu Aleyhi ve Sellem

Prof. Dr. İbrahim BAYRAKTAR

ÇEŞİTLİ YÖNLERİYLE HAZRETİ PEYGAMBER

(sallallâhu aleyhi ve sellem)

Copyright © Işık Yayınları, 2006
Bu kitaptaki metin ve resimlerin, tamamının ya da bir kısmının, kitabı yayımlayan şirketin önceden yazılı izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılması, yayımlanması ve depolanması yasaktır.

Editör
Ömer ÇETİNKAYA

Görsel Yönetmen
Engin ÇİFTÇİ

Kapak
Mustafa KAYAN

Mizanpaj
Necmi TOPAL

ISBN
975-278-186-1

Yayın Numarası
440

Basım Yeri ve Yılı
Çağlayan Matbaası / İZMİR Tel: (0232) 252 20 96
Nisan 2006

Genel Dağıtım
Gökkuşağı Pazarlama ve Dağıtım
Alayköşkü Cad. No: 12 Cağaloğlu/İSTANBUL
Tel: (0212) 519 39 33 Faks: (0212) 519 39 01

Işık Yayınları
Emniyet Mahallesi Huzur Sokak No: 5
34676 Üsküdar/İSTANBUL
Tel: (0216) 318 42 88 Faks: (0216) 318 52 20

www.isikyayinlari.com

İÇİNDEKİLER

2. Bölüm

Şanlı Peygamber'in yüksek hayatı ile ilgili olarak yazdığımız bu eser, O yüce Resûl'ün (sallallâhu aleyhi ve sellem) ve yolunda gidenlerin aziz ruhlarına ithaf olunur.

KISALTMALAR

Ank.	Ankara
a.g.e.	Adı geçen eser
b.	İbn
Bk.	Bakınız
H.	Hicri takvim
h.	Hadis
İst.	İstanbul
M.	Miladî takvim
No.	Numara
s.	Sahife,
Sade.	Sadeleştiren
trc.	Tercüme eden
ö.	Ölüm tarihi
vb.	Ve benzeri
vs.	Ve sâire

AÇIKLAMALAR

1. Kur'ân-ı Kerim'den dipnot verilirken sûrenin adı, numarası ve ayet numarası yazılmıştır.

2. Hadis mecmualarından Ebu Davud, et-Tirmizî, İbn Mace'den, kitabın adı, bab numarası, parantezin içinde cild, sahife numarası ve baştan sona kadar devam eden müteselsil hadis numarası yazılarak dipnot verilmiştir. Mesela, et-Tirmizî, ez-Zühd, 30 (IV, 571 h. no: 2341)

3. el- Buharî'den verilen dipnotlara birçok baskılarında olmadığı için müteselsil numara kaydedilmemiştir.

4. en-Nesaî'den ise bab numarası, müteselsil hadis numarası yazılmamıştır.

5. Müslim'in Sahih'inden bab numarasının yerine bulunduğu kitabın (iç kitab) numarası yer almaktadır.

6. Sadece bilginin yeri gösteriliyorsa, bab, hadis numarası verilmemiş cilt, sayfa numarası yazılmıştır.

7. Diğer kitablar için cild, sahife numarası yazılmıştır.

8. Arapçaya uygun olarak Arapça kullanılan kelimelerin başına harf-i tarif getirilmiştir.

ÖNSÖZ

Varlıklar içerisinde hâlâ üzerinde en az çalışılan varlık, insandır. İnsan diğer varlıklardan, sahip olduğu özellikleri ve sırları bakımından daha önde bulunmaktadır. Nitekim bir ayeti kerimede Allah Teâlâ "nefsinize bakıp ibret almıyor musunuz?" buyurarak insanı, kendi nefsini incelemeye davet etmiştir. Hele bu insan vahiy alan bir Peygamber ve bütün insanları irşatla vazifelendirilen bir muallim ise, O'nun her türlü hâl, hareket, sıfat ve davranışlarını incelemek daha gerekli olmaktadır.

Kur'ân'ın bildirdiğine göre Hazreti Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem) büyük bir ahlâka sahiptir. O'nun ahlâkını soranlara Hazreti Aişe validemiz "O'nun ahlâkı Kur'an'dı" demişti. Yani O, Kur'ân'ın emrettiğini yapmış, nehyettiğinden kaçınmıştır. Böylece Kur'ân ile Kur'ân'ın tatbikatının birleşmiş olduğunu görürüz.

Hazreti Peygamber'i tanıtmak demek sadece ahlâkıyla değil, bedeninin güzel ve mükemmel olması, mucizelerini de tanıtmak demektir.

Hazreti Ömer (radıyallahu anh) günlük işlerini yürütürken mutlaka bir fırsatını bulur O'nunla görüşürdü. Görüşemediği zamanlarda ise, nöbetleştiği komşusundan onun hâl ve ahvâli hakkında mutlaka bilgi alırdı. Hazreti Ali, "İlk defa O'nu gören saygısından ürperir, beraberliğini sürdüren O'nu çok sever" demiştir.

Ashab-ı kiramın Hazreti Peygamber'e duydukları sevgi ve saygı mertebesi o derece ileri gitmişti ki, edeplerinden Hazreti Peygamber'in yüzüne bile bakamayanlar vardı.

Peygamberimiz'i zahiri vasıflarıyla tanıtmak istediğimiz bu çalışmamızla O'nun beşerî yönü ve peygamberlikle ilgili hayatından misaller vermek, örnekliğini ortaya çıkarmak ve ümmetin O'na olan bağlılığını, sevgi ve samimiyetini kısa da olsa açıklamak istedik. Bu sebeple bu çalışmamızı iki bölüm yaptık.

Birinci bölümde Peygamberimiz'in üstünlükleri, bedenî ve ahlakî güzellikleri, peygamberliğini ispat eden mucizeler ve O'na mahsus vazifelerden bahsettik.

İkinci bölümde ise, Peygamberimiz'e karşı vazifelerimizi konu edindik. Bu münasebetle Hazreti Peygamber'e iman etmek, sünnetine tabi olmak, sünnetin hüccet alınması gibi ilmi ve ahlaki hususlar yer almıştır. Yine, Peygamber sevgisinden ve bu sevginin alametlerinden bahsettik. Peygambere salât ve selam getirmenin yapılacak vazifelerimiz arasında olduğunu zikrettik. O'nun bütün fiillerinin ashabı tarafından nasıl örnek alındığını işledik.

Gayret bizden, tevfik Allah'tandır.

Erzurum 2006

Prof. Dr. İbrahim BAYRAKTAR

GİRİŞ

A- Hazreti Peygamber'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) Zâtını Mevzu Eden İlimler

Hazreti Peygamber'in (sallallâhu aleyhi ve sellem), doğumundan vefatına kadar geçen hayat hikâyesi -her türlü hali- sîret ve hadis mecmuaları vasıtasıyla bize kadar gelmiştir. Zira O'nun muasırları, ister dostu olsun, ister düşmanı olsun, O'nun bütün hâl ve davranışlarını gözetlemişler ve kendilerinden sonra gelecek nesillere nakletmişlerdir.

Hazreti Peygamber'le ilgili bilgileri, başta Kur'ân-ı Kerim olmak üzere hadis, sîret, tarih ve delâil kitabları muhafaza etmiştir[1].

Kur'ân-ı Kerim, zaman zaman Hazreti Peygamber'in savaşlarından, müşriklere karşı takınması lazım gelen tavrından, diğer peygamberlerin mucizelerinden söz etmiştir.

Hazreti Peygamber'in sözü, fiili, gördüğü ve işittiği şeyleri inkâr etmemesi demek olan sünnet, hadis mecmualarının biricik kaynağıdır[2]. Ahkâmın kaynağı ve ehl-i sünnet inancının ikinci derece delili olan sünnet de yine bu hadis mecmualarında yer almıştır. Ancak Hazreti Peygamber'in zatını ve hallerini daha ziyade hadis ve siretin birer dalı ve nevi olan Şemâil[3], Fezâil, Hasâis[4] ve Delâil[5] isimli eserler ve ilim dalları mevzu etmiştir.

1 Seyyid Süleyman Nedvi, Hazreti Muhammed Hakkında Konferanslar (trc. O.Keskioğlu), s. 76- 80
2 es-Siba'î, es-Sünnetü ve Mekânetuha, s.47- 49, 134
3 et-Tirmizî, eş-Şemailu'l-Muhammediyye
4 Ebu Nuaym el-İsfehanî, Delâilü'n-Nübüvve; es-Suyûtî, el-Hasâisü'l-Kübra, I-II
5 el-Beyhaki, Delâilü'n-Nübüvve I-VII

Bu ilim dallarıyla ilgili müstakil eserler yazıldığı gibi Hazreti Peygamber'in zatı ile ilgili bütün bilgileri biraraya toplayan eserler de yazılmıştır. Nitekim el-Kâdî İyâz'ın "eş-Şifâ", İbnu'l-Cevzî'nin "el-Vefâ bi Ahvâli'l-Mustafa" adlı eserleri bunu gerçekleştirmiştir. Bir şahsı tanımak, onun davranışlarını, ahlâkını, hususi hayatını ayrıntılarıyla bilmekle mümkün olur. Bunun için ayrı ve mufassal eserlere ihtiyaç vardır. Yukarıda adları geçen haller, Tarih ilminin içinde iken mezkûr ihtiyaca binaen müstakil saha haline gelmişlerdir. Meselâ, İbn Kesir'in (ö. 803/1400) "Şemailü'r-Rasul" adlı eseri, 14 ciltlik, "el-Bidâye ve'n-Nihâye" adlı tarihinin 6. cildi iken önemine binaen müstakil olarak tabedilmiştir.[6]

B- Hazreti Peygamber'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) Hayatı ve Hâllerinin Önemi

Cenâb-ı Hak, ezeli iradesiyle kâinatı yaratmak isteyince, nihayetsiz kudretiyle her şeyi yoktan varetmiş ve "...her şeyi ilmi hikmeti ile yerli yerinde ve sapasağlam," (Neml, 27/88) bir şekilde yaratmıştır. Mahlûkatın içinde en şereflisinin insan olduğunu beyan ederken de "andolsunki biz Âdemoğullarını üstün bir izzet ve şerefe mazhar kılmışızdır..." (İsrâ, 17/70) buyurmuştur.

"Geceyi gündüzü, güneşi ayı sizin hizmetinize o ram etti..." (Nahl, 16/12) ayetiyle de her şeyin insan için yaratıldığını açıklamıştır.

Yaratan bilir, bilen konuşur, konuşunca da hitaba layık olanlarla konuşur. Kâinatın içinde ilim sahibi olan ancak insandır. İnsanlardan vahye mazhar olanlar ise ancak peygamberlerdir. Bunun için Cenâb-ı Allah peygamberlerle konuşmuş, emirlerini, nehiylerini onlara bildirmiştir.

O, "Sen en büyük bir ahlâk üzerindesin" (Kalem, 68/4) ayetine muhatab olan, diğer üstünlüklerinin yanında, "Fezâil" in zirvesi olan güzel ahlâkı ile de temayüz etmiş bir peygamberdir. Zira

6 İbn Kesir, Şemailü'r-Rasul

O'nun ahlâkı, Hazreti Aişe'nin beyân ettiği gibi, "... Kur'ân'dan ibaretti"[7]. Böyle olunca Hazreti Peygamber'in hayatı Kur'ân'ın tatbikinden başka bir şey değildir. Bunun için Kur'ân'ın emir ve nehiylerine uymak isteyen kimse, karşısında "numûne-i imtisâl" olarak Hazreti Peygamber'i bulacaktır. Nitekim bir ayet-i kerimede "Resûlullah'ta sizin için en güzel örnek vardır" (Ahzâb, 33/21) buyurulmuştur.

Hayatı Kur'ân'dan ibaret olan kişinin örnek alınması için her halinin bilinmesi lazımdır. Hadis ilmi bu bilgileri korumak hususunda bize yardımcı olmaktadır. Bunun için tarih boyunca bütün hal ve hareketlerine ilgi duyulan ve en ince noktalarına kadar tesbit edilen insan sadece Hazreti Peygamber'dir (sallallâhu aleyhi ve sellem). Hazreti Peygamber'e (sallallâhu aleyhi ve sellem) nisbet edilen her haber hadis olunca[8], O'nun her çeşit hâl ve hareketi de hadisin içinde yer almıştır. Buna göre hadisin içinde "Siyer", Siyer'in içinde Meğazi, Şemail ve Delâil birer bölüm olarak bulunmaktadır. Bir bakıma, hepsi de hadisten ayrılarak müstakil bir hüviyet kazanmışlardır[9].

C. Hazreti Peygamber'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) Hayatını ve Hâllerini Konu Alan Kaynaklar

Hazreti Peygamber'in hâllerini ve O'na karşı yapmamız lazım gelen itaat ve vazifeleri ihtiva eden bu eser birbiriyle irtibatlı ve önemli meseleleri "Ahvalu'n-Nebî" adıyla birarada işlemiştir. Ancak çeşitli kaynaklardan istifade eden bir eserin kaynaklarını birarada değerlendirmek zordur. Zira birinci bölümü vücuda getiren, Fezâil, Şemail, Delâil ve Hasâis isimli dört hâlinin müşterek kaynakları olduğu gibi kendilerine mahsus kaynakları da vardır. Ayrıca bazı hâlleri, hadislerin sıhhatına göre kısımlara ayrılmaktadır. Yine bazı olaylarla ilgili hadisler teker teker değerlendirilmelidir.

7 Müslim, Selâtu'l-Musafirîn 134, (I, 513 h. No: 745)
8 Tâhir el-Cezâiri, Tevcihü'n-Nazar s. 3
9 Yardım, Ali, Hadis I-2

Yukarıda zikredilen sebeblerden dolayı, burada kaynaklar topluca zikredilecek, bilahare ilgili yerlerde, sıhhat açısından değerlendirmeleri yapılacaktır.

İlk zamanlar birer başlık altında zikredilen hâlleri[10], bilahare, müstakil ilim dalı halinde gelişmiştir. Böylece de ilk müstakil eserler ortaya çıkmıştır. Meselâ, “Fezâilü’n-Nebî”ye yer veren, “Bidayetü’s-Sûl Fî Tafdili’r-Rasul”[11], Şemail’le ilgili “eş-Şemailu’l-Muhammediyye..”[12], Delâil’i mevzu eden, “ed-Delâilu’l-Muhammediyye”[13] ve Hasâisle ilgili, “el-Hasâisu’l-Kübrâ”[14] adlı eserler yazılmıştır.

“Çeşitli Yönleriyle Hazreti Peygamber” adıyla isimlenen “Ahvâlu’n-Nebî” nin çok çeşitli olan kaynaklarından mevzumuzla ilgili olanları hakkında kısa açıklamalarda bulunacağız. Bu kaynakların bazıları şunlardır.

1- Hadisle İlgili Kaynaklar

Bu hususta öncelikle el-Kütübü’s-Sitte’den istifade ettik. El-Buhâri (ö.256/870) ve Müslim (ö. 261/874), sahih hadisleri ihtiva ettiği için onların hadisleri hususunda sıhhat yönünden bir açıklama yapmak ihtiyacını hissetmiyoruz. Ancak geriye kalan, Ebu Dâvud, (ö. 279/892) et-Tirmizî, en-Nesâî (ö. 303/915), İbn Mâce’nin (ö.275/888) Sünenlerinde yer alan hadislerden istifade ederken zaman zaman haklarında açıklamalarda bulunduk. Bu açıklamaları bazen kendi, bazen de muharric ve şarihlerin izahlarından verdik.

2- Sîret’le İlgili Kaynaklar

Başta İbn Hişâm’ın (ö.213/828) es-Sîret’i ve İbn Sa’d’ın (ö.230/844) “et-Tabakâtu’l-Kübrâ” isimli eserleri olmak üzere çok çeşitli Sîretlerden istifâde edilmiştir. Bunlarda bazı zayıf haberler vardır. Bunun için ihtiyatlı hareket edilmiştir.

10 el-Buhârî, IV, 72, “Bâbu Alâmâti’n-Nübüvve”; Müslim, IV, “Kitabu’l-Fezâil” gibi.
11 en-Nebhânî, Huccetullâhi alâ’l-Âlemîn s. 35
12 et-Tirmizî, eş-Şemailu’l-Muhammediyye
13 Mevlâna Şibli, Asr-ı Saadet (Mollamehmedoğlu, Ö.Z.) III, 156
14 es-Suyûtî el-Hasâisu’l-Kübrâ I-II

3- Hazreti Peygamber'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) Hâllerini Mevzu Eden Hadis Mecmuaları

Bunların arasında et-Tirmizî'nin, "eş-Şemailu'l-Muhammediyye..." adlı eserini; mucizelerle ilgili olarak da, el-Beyhakî'nin 7 ciltlik "Delâilü'n-Nübüvve" sini zikredebiliriz. Bunlardan da istifade edilirken, bazı zayıf rivayetlere sahip oldukları için ihtiyatlı hareket edilmiştir.

4- Hazreti Peygamber'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) Bütün Hâllerini İhtiva Eden Eserler

Bunların arasında başlıca el-Kâdî İyâz'ın (ö.544/1140) "eş-Şifa.." isimli eserini, İbnu'l-Cevzi'nin (ö. 597/1200) "el-Vefa bi Ahvâli'l-Mustafa" adlı eserini görmekteyiz. Bunlar da zayıf rivayetlerden hâli değildir.

Buraya kadar zikrettiğimiz bu eserlerdeki hadislerin değerlendirmelerini önce kendileri yapmışlardır. Biz de öncelikle müelliflerinin değerlendirmelerine baktık.

Daha sonraları el-Kastallânî'nin (ö.923/1517) "el-Mevahib" isimli eserinden, az da olsa en-Nebhânî'nın "Hüccetullâhi alâ'l-Âlemîn" adlı eserinden istifade edilmiştir.

Bu çalışmamız, çeşitli halleri, meseleleri ihtivâ ettiği için kaynaklar hakkında ilgili yerlerde bilgi vermeyi, değerlendirme yapmayı uygun görmekteyiz. Bu sebeple ilerde zaman zaman bu hususlarda bilgi verilecektir.

1. BÖLÜM
HAZRETİ PEYGAMBER'İN FAZİLETLERİ
(Fezâilü'n-Nebî)

A- Fezâil'in Kaynakları

Fezâilu'n-Nebî'nin kaynakları, başlıca Kur'ân-ı Kerim, Hadis-i Şerif ve Sîret kitablarıdır. Kur'ân-ı Kerim'in birçok ayeti Hazreti Peygamber'in faziletlerinden bahsetmektedir. Şimdi kısaca hadis ve sîret'ten söz edelim:

Hadis mecmualarında, Fezâilü'n-Nebî değişik başlıklar altında zikredilmektedir. Meselâ, "nesebi", "kıyamet gününde, her yerde ilk sırayı alması" "şefaât etmesi", et-Tirmizî'nin beşinci cildinin, "el-Menakıb;" Müslim'in dördüncü cildinde de "Kitâbu'l-Fezâil" başlıkları altında yer almaktadır. Yine O'nun faziletleri, ed-Dârimî'nin birinci cildinde, "Mâutiye'n-Nebiyyu Mine'l-Fadli" başlığı altında bulunmaktadır. Diğer sünnet kitablarında da bu gibi faziletler aynı veya değişik başlıklar altında işlenmiştir.

Fezâil ile ilgili hadisler, el-Buhârî ve Müslim'in eserlerinde bulunduğu gibi içinde bazı zayıf hadislerin yer aldığı "Sünenü'l-Erbaâ" ve diğer bazı hadis mecmualarında da bulunmaktadır. Bunların zayıflarının, sahihlerinden ayrılabilmesi, müelliflerinin açıklamaları ve bazı şerhlerin yardımıyla yapılabilmiştir.

Sîret kitabları da, "Fezâilü'n-Nebî" nin önemli bir kaynağıdır. Sîretlerin muhtevalarında bazen Hazreti Peygamber'in hayatı ve savaşları, bazen de çeşitli hâlleri mevzu edilmiştir.

Fezâilu'n-Nebî ile ilgili hadisler de bu hâllerinin yazıldığı yerde bulunmaktadır veya müstakil bölümler halinde işlenmektedir. Bu tür Sîret kitablarının başlıcalarından biri, el-Kâdî İyaz'ın (ö.544/1140) "eş-Şifâ bi Tarifi Hukuki'l-Mustafâ" adlı iki ciltlik eseridir. Eserdeki hadislerin değerlendirmesi, es-Suyûtî'nin yaptığı "Tahric"iyle mümkün olmaktadır. Bu saha ile ilgili diğer bir eser de, el-Kastallânî (ö.923/1517)'nin, "el-Mevâhibu'l-Ledünniyye" adlı iki ciltlik kitabıdır. Müellifi zaman zaman eserindeki zayıf hadisleri beyan etmiştir. es-Suyûtî'nin (ö.911/1505), "el-Hasâisu'l-Kübrâ" isimli eseri de Fezâil'in diğer bir kaynağıdır. İki ciltlik bu eserde bazı zayıf hadisler varsa da mevzu (uydurma) hadisler yoktur. Bu üç eser Türkçeye çevrilmiştir. Aslında Fezâil'in asıl kaynağı hadis mecmuaları olduğu için Sîret kitablarından daha az istifade edilmiştir.

B- Fezâilü'n-Nebî'nin Mahiyeti

Fezâil, çoğul bir kelime olup tekili fazilettir. Fazilet lugatta artma, güzel ahlâkın yüksek derecesi, şeref, vazife ve lütuf manalarına gelmektedir[15]. Ayrıca bir şeyin diğerine göre üstünlüğünü de ifade eder. Bu üstünlük hayvanların bitkilere; insanın hayvanlara, kişilerin birbirlerine üstünlüğü gibi farklı üç mertebede tezâhür eder. İlk ikisindeki mertebe farkı değişmez. Kişiler arasındaki üstünlük farkı ise ya mal, mülk gibi ârızîdir, değişir veya şahsın doğuştan getirdiği güç, kuvvet vs. gibi melekeler (yerleşik kabiliyetler) dir ki, değişmez ve aynı zamanda çalışmakla da elde edilmez.[16]

Fazilet terim olarak, "insanın başkasına göre sahib olduğu meziyet ve üstünlükler"ine denir. Bu üstünlükler başlıca beş şeyle vücuda gelir:

1- Mal, mülk, aile ve çevre

2- Fizikî güzellik

3- Ahlâk üstünlüğü

15 el-Cevherî es-Sihâh V,1791; İbn Manzur, Lisânu'l-Arab, XI, 524; Asım Efendi, Kâmus Tercümesi, IV, 27,

16 er-Rağib el-İsfehâni, el-Müfredât fi Garibi'l-Kur'ân, s. 381-382

4- Allah'ın hidayeti

5- Ahiret saadeti[17]

Konumuz olan "Fezâilü'n-Nebî" terkibi ise Hazreti Peygamber'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) faziletleri manasına gelip, yukarıda saydığımız beş şeyle birlikte daha bir çok dünyevî ve uhrevî namütenâhî meziyetleri de içine almaktadır.

"Fezâilü'n-Nebî" nin sınırlarını çizmek oldukça zor bir iştir. Zira O'nun (sallallâhu aleyhi ve sellem) diğer hâlleri olan, şemaili, mucizeleri ve hasâisi de bir bakıma fezâilinden sayılır. Çünkü O'nun beşeri yönünü mevzu eden "şemail", sahib olduğu kemâlâtı itibariyle bir başka kimsede görülmemiştir. Bunun gibi "delâil'i" yani mucizeleri de diğer peygamberlerin mucizelerinden farklı bir üstünlüğe sahiptir. Her Peygamber'in mucizesi kendi asrı ve hayatı ile sınırlandırılmıştır. Hâlbuki Hazreti Peygamber'e (sallallâhu aleyhi ve sellem) verilen Kur'ân-ı Kerim'in mucizeliği kıyamete kadar devam edecektir. Hâsâis'i de diğer peygamberlerinkinden farklı olup daha mükemmel bir üstünlüğe sahiptir. Ayrıca O'nun diğer peygamberlerden ayırıcı vasıflarını cemetmiştir; kendisine mahsus bu üstünlüğü hem dünyada hem de âhirette geçerliliğini koruyacaktır.

Hazreti Peygamber'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) örnek bir insan olduğunu daha önce zikretmiştik. Ancak O'nun örnek alınacak yönü, aslında şemailidir. Mucizeleri, Peygamberliğini isbat için, hasâisi de kendisine ait hak ve vazifelerini ilgilendirdiğinden dolayı bu hallerde O'na uymak gerekli, hatta bazı hususlarda doğru değildir.

Hazreti Peygamber'in faziletleri dünyevî ve uhrevî olmak üzere iki kısımdır. Dünyevî faziletlerinin bazıları şunlardır: Kanaatkâr oluşu, ailesinin kendisine yardımcı olması, âlemlere rahmet olarak gönderilmesi, güzel isimlerle çağrılması, kalbinin İslâm nuru ile nurlandırılması, günahlardan korunması, nâm u şânının yükseltilmesi, ebedî mucize olan Kur'ân'ın kendisine verilmesi,

17 er-Rağıb el-İsfehânî, ez-Zerî'a ilâ Mekârimi'ş-Şerî'a s. 51-61

Miraçla taltif edilmesi, ruhunun yaratılması itibariyle varlıkların ilki, dünyaya teşrifi itibariyle de peygamberlerin sonuncusu olması ve Allah'ın kendisine "Halilim" ve "Habibim" demesidir.

Uhrevî bazı faziletleri de şunlardır: Kıyamet günü her yerde önder olup ilk sırayı alması, Havz-i Kevser'in kendisi ve ümmetine tahsisi, şefaat hakkına sahip olması ve şefaat etmesi, Makam-ı Mahmud'a yükseltilmesi vs.dir[18]. O'nun diğer insanlara ve peygamberlere göre sahip olduğu daha birçok üstünlükleri vardır. Şimdi O'nun (sallallâhu aleyhi ve sellem) bu faziletlerini (üstünlükleri) kısaca izah edelim.

C- Hazreti Peygamber'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) Dünyevî Bazı Faziletleri

1- Cömertliği ve zühdü

Bilindiği gibi mal ve mülkü olmayan fakir kişi, ibadetlerden zekât, hac ve benzerlerini yapmaktan mahrum kalır. Hazreti Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) de, "Allah yolunda harcanan mal ne iyidir"[19] buyurmuştur. Aslında mal ve evlât insan için imtihan vesilesidir. (Teğâbûn, 64/15) Bu sebeble mal ve mülk mutlak manada üstünlük sebebi değildir. Asıl fazilet, kanaatkâr olmak, çevresindeki insanların sıkıntılarını gidermektir.

Hazreti Peygamber, kanaatin asgarî mertebesini şöyle açıklamıştır: "İnsanın içinde oturacağı bir evi, bedenini örtecek bir elbisesi, bulduğu kuru bir ekmek parçası ve içeceği su ona yeterlidir".[20]

Hazreti Peygamber'in tam bir zühd hayatı yaşadığını, eline geçen maddî servetleri hep fakirlere tasadduk ettiğini kaynaklarda görmekteyiz.[21] Demek ki fazilet, ancak kanaatinden do-

18 Müslim, el-İman, 320, (I,179); 334 (I,188); Mesâcid, 3(I,370) h.no: 521, el-Fezâil, IV, 1794 h.no 2292, 2293, 2373
19 el-İsfehânî, ez-Zeri'a ilâ Mekârimi'ş-Şeri'a s. 52; el-Aclûnî, Keşfü'l-Hafâ II, 320
20 et-Tirmizî, ez-Zühd, 30 (IV, 571 h.no: 2341); Bayraktar, İ. Hazreti Peygamberin Şemaili, s. 107
21 et-Tirmizî, eş-Şemailu'l-Muhammediyye s. 190

layı fakir gibi yaşamaktır. Bunun için Hazreti Peygamber bazı zamanlarda bütün imkânlara sahip olmasına rağmen fazla malı meşru yerlere harcamıştır. Ayrıca mal ve servetin çok olmasının mesuliyeti de çoktur.

2- Soylu Bir Aileye Mensup Olması

İnsanı faziletli kılan unsurlardan biri de aile ve çevresinin iyi insanlarla çevrilmiş olmasıdır. Bazen insanın ailesi ve çevresi, kendisine düşmanlık duyguları içinde olabilir. Bundan dolayı kötü aile, Kur'ân-ı Kerim'de, "düşman" olarak tavsif edilmiştir. (Teğâbûn, 64/14) Hazreti Peygamber, gerek neseb cihetiyle ve gerekse ailesi bakımından faziletli aile fertlerine sahipti. Soyu Hazreti İbrahim'e kadar uzandığı için Arabın eşrâfındandı. Kur'ân'da methedilen ehl-i beyt'in şeref ve fazileti ise izahtan varestedir. (Ahzâb, 33/21)

Bir hadislerinde, "...beni de Haşimoğullarından seçip getirdi"[22] buyurmuş ve temiz bir soydan geldiğini açıklamıştır. "Hazreti Âdem'den itibaren neslinde zina mahsulü kimsenin olmadığını"[23] beyan etmesi de bu konuda misal teşkil eder.

3- Âlemlere Rahmet Oluşu

Rahmet acıma, yardım etme, lütuf manalarına gelir. Allah'ın rahmeti umum ve husus olmak üzere başlıca iki kısma ayrılır. Hususi olanı, Allah'ın muayyen vakitlerde kullarına yaptığı rahmettir. Umumi olan ise, Hazreti Muhammed'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) gönderilişidir. Nitekim bir ayet-i Kerimede, "Seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik" (Enbiyâ, 21/107) buyrulur. Her şey O'nun gelişiyle kemalini bulmuş ve rahmet oluşundan istifade etmiştir. Bunun için de bütün insanların ve varlıkların Peygamberi olmuştur[24]. O'nun âlemlere rahmet oluşunu kısaca şöyle izah edebiliriz:

22 Müslim el-Fezâil, 1 (IV, 1782 h.no: 2276.)
23 el-Kâdî İyâz, eş-Şifâ, I,54.
24 el-Kastâllânî, el-Mevahib, I, 400, 402

a- Hazreti Peygamber'in ahlâk ve davranışlarının örnek alınması, insana dünyevî ve uhrevî saadeti temin eder. Nitekim bir ayet-i kerimede, "Resûlullah'ta sizin için güzel bir nümune-i imtisal vardır" (Ahzâb, 33/21) buyrulur. Kim O'nun ahlâkıyla ahlâklanırsa dünya ve ahiretin sıkıntılarından kurtulmuş olur.

b- Resûlullah, mü'mine doğru yolu gösterdiği, münâfığı öldürülmekten emin kıldığı, kâfirin azabını ahirete bıraktığı için, bütün insanlığa rahmet olmuştur. O'nun gelmesiyle kâfirler, geçmiş ümmetler gibi, dünyada umumi bir azaba çarptırılmaktan kurtulmuştur.

c- Daha önce âkıbetinden emin olmayan Cebrâil isimli büyük melek et-Tekvîr suresinde, Hazreti Peygamber'le birlikte, medhedildiği için akıbetinden emin olmuştur.

d- Hayatta olduğu müddetçe Ashâbı, vefât ettikten sonra da sünnetine tâbi olan herkes emniyet içinde yaşamıştır. Bu da O'nun ümmeti için rahmet olmasının bir sonucudur.[25]

e- Hazreti Peygamber'in gelişi sadece insanlar için değil, yer gök ve hatta kâinâtın tümü için rahmet vesilesi olmuştur. Zira çevremizdeki, canlı ve cansız varlıkların değeri, O'nun getirdiği prensipler sayesinde anlaşılmıştır. Nitekim bir hadis-i şerifde, "... Mekke'nin ağaçları kesilmez, vahşi hayvanları ürkütülmez. Avlanmaz. Kayıp eşyası alınmaz."[26] buyurulur. Çevreyi koruma fikri sadece Mekke ve Medine'ye mahsus olmayıp genel olduğunu gösteren prensipler de vardır.[27] Bu durum hem varlıklar için hem de insan için bir rahmet vesilesidir.

Her türlü kirliliğe karşı olan Hazreti Peygamber, bir hadislerinde, "Din temizlik üzerine kurulmuştur"[28] demiştir. Hazreti Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) bilhassa deniz, göl gibi durgun suların, ağaç altlarının ve yolların kirletilmemesini istemiş, ağaçların ve bitkilerin keyfî olarak tahrib edilmesine karşı çıkmıştır. Hatta

25 el-Kâdî İyâz, eş-Şifâ I, 56-62
26 Ebu Dâvud, el-Menâsik 90, (II, 520 h.no: 2017)
27 Bayraktar, İbrahim, Hazreti Peygamber'in Şemaili s.118,119; Canan, İbrahim, İslâm'da Çevre Sağlığı s.55- 65
28 el-Gazzâli, İhyâ-u Ulumi'd-Din I, 124

en küçük bir kuşun bile keyfî bir şekilde öldürülmesini yasaklamış, böylece de bitki ve hayvanlar için de rahmet vesilesi olmuştur.[29]

Kur'ân-ı Kerim'de ay, güneş, yıldız gibi büyük mahlûkların hatta her varlığın hakettiği değer belirtilmiştir. Bu hak ve değer varlıkların ilâhlaştırılmaması, Allah'a itaat etme şerefiyle şereflendirilmeleridir. Aslında bunlar insanların faydası için yaratılmıştır. (İbrâhim, 14/33) Bunların değeri ancak Hazreti Peygamber'in gelmesiyle ortaya konmuştur. Zira O'nun gelmesiyle her şey layık olduğu makamı elde etmiştir.

4- Güzel İsimlerle Yâd Edilip Adına Yemin Edilmesi

Hazreti Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) fazilet ve üstünlüğünü ifade eden birçok kelimelerle isimlendirilmiştir. Bu isimleri ve manalarını kısaca zikredelim:

Bir hadislerinde, "Benim beş ismim vardır. Ben Muhammed'im, Ahmed'im ve Mâhî'yim, yani Allah benimle küfrü yok etmiştir. Ben Hâşir'im. Yani halk kıyamet günü benim etrafımda toplanacaktır. Ben Âkibim, yani peygamberlerin sonuncusuyum"[30] buyurur.

Muhammed ve Ahmed isimlerini bizzat Allah Tealâ Kur'ân-ı Kerim'de zikretmiştir. Muhammed ve Ahmed çok övülen manalarına gelir. Gerçekte de O, övülenlerin en büyüğü ve en üstünüdür. Kendisine Livâu'l-Hamd (Hamd Sancağı) verilmiştir. Arasât meydanında O'nunla tanınacak, Cenâb-ı Hak O'nu makam-ı Mahmud'a kavuşturacaktır.[31]

Hazreti Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) diğer bir hadislerinde on isminin olduğunu açıklamış ve bunlardan sadece Tahâ, Yâsin isimlerini zikretmiştir.[32] Bazı tefsirlerde açıklandığına göre Tahâ, "ey Tâhir!" yani ey temiz kişi; Yâsîn ise, "ey Seyyid!" yani ey efendi demektir.

---

29 el-Kâdî İyâz, eş-Şifâ, I, 129-132.
30 el-Kâdî İyâz, eş-Şifâ, I, 448-451.
31 el-Kâdî İyâz, eş-Şifâ, I, 422-432.
32 el-Kâdî İyâz, eş-Şifâ, I, 448-450

Başka bir rivayette, kendisine verilen beş isimden âlemlere rahmet olarak gönderildiği için; 1) "Resûlu'r-Rahme, Resûlu'r-Râhe" isimleriyle yâd edilmiştir. Cihada memur olması hasebiyle de 2) "Resûlu'l-Melâhim" adını almıştır. 3) "el-Mukaffî" ismi diğer peygamberlerin peşinden gelip sonuncusu olduğu, 4) "el-Kayyim", sünnetini tesis ettiği, 5) "el-Küsem", insanları hayırda toplayıcı olduğundan dolayı kendisine isim olarak verilmiştir.[33]

Anlaşıldığına göre az önce zikredilen her iki hadiste yer alan isimlerin lafızları farklı ise de manaları aynıdır. O'nun alem olarak asıl ve farklı iki ismi, Muhammed, Ahmed isimleri Kur'ân-ı Kerim'de yer almıştır. Bunlar hadisteki 10 sayısına ilave edilirse sayı 12'ye yükselmiş olur. Hazreti Peygamber'in medih ve faziletiyle ilgili 25'i Kur'ân-ı Kerim'de, 33'ü geçmiş kitablarda ve sünnet mecmualarında olmak üzere toplam 58 vasfı daha mevcuttur. Ayrıca Allah'ın isimlerinden alınarak kendisine 30 isim daha verilmiştir. Bütün bu isim ve vasıflar, Hazreti Peygamber'in üstünlüğünü, faziletlerini, övülecek yönlerini ortaya koymaktadır.[34]

Diğer taraftan Allah Teâlâ, Kur'ân-ı Kerim'de, Hazreti Peygamber'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) adına, şerefine yemin etmiştir ki, bunlar da O'nun üstünlüğünü ortaya koyar. Nitekim bir ayet-i kerimede, "Hayatına yemin ederim ki, Onlar (Lut Kavmi) sarhoşlukları içinde muhakkak serseri bir halde idiler" (Hicr, 15/72) buyrulur. İbn Abbâs der ki, Allâh Tealâ sadece Hazreti Peygamber'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) hayatına yemin etmiştir.

Bu konuyla ilgili bir kelime de, daha önce zikrettiğimiz Yâsîn kelimesidir. O, "ey insan" manasına da gelir. Bundan Hazreti Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) kastedilir. Bu kelimeden sonra "ve'l-Kur'âni'l-Hakîm" terkibleri yemin olarak öncesine atfedilir. Ma kablini tekid eder.

Yine, bazı müfessirlere göre, "Ve'n-Necmi İzâ Hevâ"; "battığı zaman yıldıza andolsun ki", (Necm, 53/1) cümlelerindeki yıldızdan

33 el-Hakim'den naklen el-Kâdî İyâz eş-Şifâ, I, 449.
34 el-Kâdî İyâz eş-Şifâ, I, 445-450

Hazreti Peygamber kastedilmiştir. Bu da Hazreti Peygamber'in üstünlüğünü ifade eder.[35]

5- Kalbinin İslâm Nuru ile Aydınlatılması

Hazreti Peygamber'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) kalbi, Peygamberliğinin ilk yıllarındaki sıkıntılardan kurtarılmış, yerine sükûn, rahatlık verilmiş ve İslâm nuru ile aydınlatılmıştır. Nitekim bir ayet-i kerimede, "Senin göğsünü şerh etmedik mi" (İnşirah, 94/ 1) buyrulur. Yani göğsüne genişlik, kalbine ferahlık, nefsine kuvvet vermedik mi? Hâl ve istikbalde, dünya ve âhirette bütün her müşkülünü yenecek büyük bir ruh ile şaşkınlıktan hidayete, gamdan surûra, darlıktan genişliğe erdirmedik mi? demektir.

Hazreti Peygamber'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) kalbi, biri çocukluğunda, diğeri Miraç Gecesi olmak üzere başlıca iki defa manevî bir ameliyatla açılmış, yıkanmış, içine hikmet doldurulmuştur. Ameliyatın dört defa vuku bulduğunu söyleyenler de vardır. Bu görüşlere kaynaklık eden ayet ve hadisler mevcuttur.[36]

6- Günahlardan Korunması

Günah ve sevâb kazanmaya istidadı olan insanoğlunun hiç birisi masum (günahtan korunmuş) değildir. Hatta Peygamberler dahi zelleden korunmamışlardır. Nitekim bir ayet-i kerimede Hazreti Peygamber'e hitaben, "... Günah ve vebali senden iskat etmedik mi? Ki o, senin sırtına ağır gelmiş (kemiklerini gıcırdatmış) ti." (İnşirah, 94/2-3) buyrulur. Burada iskat edilen şeyin peygamberliğin başlangıcında kendisini son derece gamlandıran ve tahammülü ağır gelen birtakım zorlukların olduğu dendiği gibi, O'ndan sudur edebilecek olan bazı zellelerin olabileceği de söylenmiştir. Bu durumu aşağıdaki ayet-i kerime de isbat etmektedir. Ayet şöyledir: "Senin geçmiş ve gelecek günahını Allah bağışlamıştır..." (Fetih, 48/2) Ayet, Peygamberimiz'in dahi affı gerektiren bir şeyi işleyebileceğini gösterir. Ancak bütün peygamberler bazı küçük günahlar -ki onlara

35 el-Kâdî İyâz, eş-Şifâ I, 94.
36 Müslim, el-İmân 264, I, 149 h.no: 164

zelle tabir ediyoruz- hariç, peygamberliğin gereği masum kalmışlar ve hiç bir zaman küçük ve büyük günah işlememişlerdir.[37]

7- Nam u Şânının Yükseltilmesi

Hazreti Peygamber'in en büyük fazileti elbetteki peygamberlikle taltif edilmesidir. Peygamberlik çalışmakla elde edilmezse de layık olmayana da verilmez. Cenâb-ı Hak onu dilediğine verir (En'âm, 6/124). Hazreti Peygamber'in nam u şânı "kelime-i tevhid ve şehâdette yer almasıyla yükseltilmiştir".[38] Zira bugün dahi yeryüzünün her tarafında her dakika içinde okunan ezanlarla birlikte Hazreti Peygamber'in ismi yükseltilmektedir.

8- Kur'ân-ı Kerim ve Cevâmiu'l-Kelim'in Kendisine Verilmesi

Bilindiği gibi, Allah Teâlâ insanları hidayete erdirmek, doğru yolu göstermek için kendilerine sahife, kitablar indirmiş ve peygamberler göndermiştir. Ancak indirilen kitabların hepsi tahriften kurtulamamıştır. Kur'ân-ı Kerim bunlardan müstesnadır. Zira o tahriften ve tebdilden korunmuştur. (Hicr, 15/9) Yine o, belagatın zirvesine ulaşmış, muciz bir kitabdır. Hazreti Peygamber'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) sözleri de Kur'ân-ı Kerim gibi üstün bir edebe sahiptir. Ancak mucize değillerdir.

Bilindiği gibi az kelimelerle çok manaları ifade etmeye "cevamiu'l-kelim" denir. Hazreti Peygamber'in sözleri fesahât ve belagata sahip olup "cevâmiu'l-kelim" onların ayrılmaz bir hususiyetleri idi. İlim ehlinden bazıları bu tür hadisleri biraraya toplamışlardır.[39]

9- İsrâ ve Mirâç'la Taltif Edilmesi

Hazreti Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), hicretten bir buçuk yıl veya bir yıl önce İsrâ ve Miraç'la Cenâb-ı Allah'ın huzuruna

37 el-Kâdî İyâz, eş-Şifâ, II, 329-330
38 el-Kâdî İyâz, eş-Şifâ, I, 338-340
39 es-Saâtî, el-Fethu'r-Rabbânî, XXII, 41

kabul edilmiştir. Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) geceleyin kısa bir zaman içinde Mekke'den Kudüs'e gitmişti. Buna "İsrâ" denir. Olayın bu kısmı ayetlerle sabittir.(İsra,17/1) Daha sonra Kudüs'ten göklere, Sidretü'l-Müntahâ'ya kadar yükseltilmiş, Cennet ve Cehennem dahil bir çok âlemi gezmiştir. Bu kısma da "Miraç" denir. Âlimlerimizin nakline göre, Cenâb-ı Hak ile görüşmüş ve konuşmuştur.

10- Fizikî ve Ahlâkî Yönden Üstünlüğü

Hazreti Peygamber'in bedeninin mükemmel yaratılışı ve ahlâkının yüceliği O'nun "şemaili" demek ise de, başkalarından üstün olması itibariyle de "Fezâil"inin muhtevasına dâhil edilmiştir.

Hazreti Peygamber'in uzuvlarının kusursuz olarak yaratılışı, ahlâkının yüceliği ile birlikte bir güzellik manzumesi oluşturur. Bu manzume aynı zamanda saygı ve ihtiramı celbeder. Bunun için Hazreti Ali, "...HazretiPeygamber'i ilk gören heybet ve saygısından dolayı titrer, bir müddet beraberce yaşayan O'nu çok sever"[40] demiştir.

Ashâb-ı Kirâm'dan Dihye'nin yüzü güzeldi. Cerir'in de bedeni mükemmeldi. Yusûf'a (aleyhisselam) kâmil güzelliğin yarısı verilmişti. Hazreti Peygamber'e ise yüz, beden güzelliğinin yanında ahlâk güzelliği de verilmişti. Böylece O, her yönden güzeldi ve mükemmel bir yaratılışa sahipti.[41]

Hazreti Peygamber'in ahlâkî güzelliğini, bir misal vererek, tafsilâtını Şemail kitablarına bırakacağım.[42]

Mekke fethedilmişti. O'nun karşısında kendisini oradan çıkaran ve öldürmek için her çeşit tuzağı kuran, akla gelen her türlü kötülükleri O'na ve arkadaşlarına yapan mağlub kavmi vardı. O, bu mağlup kavmine, "... Haydi, gidiniz, hepinizi bağışladım..." demişti.[43]

40 et-Tirmizi, eş-Şemailu'l-Muhammediyye s. 8
41 Ali el-Kârî, Cem'u'l-Vesâil II, 8-9
42 Bk. Bayraktar, İbrahim, Hazreti Peygamber'in Şemaili
43 Bk. İbn Hişâm, es-Sire IV, 93.

11- Hazreti Peygamber'in Varlığın Hem Çekirdek Hem Meyvesi Olması

Cenâb-ı Hakk'ın iradesi, mahlûkatı yaratmaya, rızıklarını takdir etmeye taalluk edince, Muhammedî hakikatı kendi öz nurundan belirtti. Ulvî ve süflî ne kadar âlem varsa ezelden iradesiyle o hakikate bağladı. İlk olarak O'nun Nebiliğini bildirdi. Resûllüğünü müjdeledi. İşte bu sırada Âdem (aleyhisselam) ruh ile cesed arasındaydı.

Allah'ın "el-Batın" isminin gereği olarak Hazreti Muhammed'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) ruhu, zamanı gelince, "ez-Zâhir" isminin tecellisine mazhar olup cesediyle birleşmesine, dünyaya teşrifine vesile oldu. Böylece ruhen önce yaratılan Hazreti Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), dünya hayatına son peygamber olarak teşrif etmiştir. Nitekim İrbâd b. Sâriye'nin rivayetine göre, Hazreti Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), "Ben Allah'ın indinde Nebi'lerin sonuncusu iken Âdem'in (aleyhisselam) balçığı toprağa bırakılmış upuzun yatıyordu. Ve henüz kalıbına ruh üflenmemişti..."[44] buyurdu.

Diğer taraftan Hazreti Peygamber'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) geleceği bütün Peygamberler tarafından müjdelenmişti. Nitekim bir ayet-i kerimede, "Allah (geçmiş) peygamberlerden andolsun ki, size kitab ve hikmet verdim. Sonra nezdinizdeki, (o kitab ve hikmeti) tasdik eden bir peygamber gelmiştir (gelecektir.) O'na katiyyen iman ve O'na her halde yardım edeceksiniz diye misak aldığı zaman..." (Âl-i İmrân, 3/81) buyrulur.

Yukarıda zikri geçen ayet-i kerime, aynı zamanda Hazreti Peygamber'in nübüvvetinin bütün zamanları kapladığını göstermektedir.

Peygamber Efendimiz'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) diğer bir üstünlüğü, mahlûkat içinde ilk önce O'nun nurunun yaratılması ve varlığın çekirdeği olmasıdır. Nitekim Abdurrazzak es-Sananî'nin Câbir b. Abdillâh'tan rivayetine göre kâinatta ilk önce Hazreti

44 es-Saâtî, el-Fethu'r-Rabbânî, XX 18

Peygamber'in nuru yaratılmıştı. Diğer varlıklar da O nurdan halkedilmiştir.[45] Yani O, kâinatın hülasasıdır. Kâinata rahmet olsun diye gönderilmişti. "...Allah vardı. Başka bir şey yoktu. O sırada Arşı suyun üzerinde idi. Her şeyi Levh-i Mahfuz'da takdir etmişti",[46] hadisi de ilk önce suyun, sonra da arşın yaratıldığını ifade eder. Başka bir rivayette de ilk önce kalemin yaratıldığı zikredilir. Âlimlerimiz, çelişkili görülen bu hadisleri şöyle tevil etmişlerdir. Buradaki ilk sırayı alma birbirine göredir. Birisine ilk önce budur demesi, sonra gelene nisbetledir. Buna göre ilk önce nur-u Muhammedî sonra da sıra ile su, arş ve kalem yaratılmıştır.

Yukarıdaki hadiste zikredilen, "diğer varlıklar o nurdan türetildi", sözleri Hazreti Peygamber'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) ilk önce yaratıldığını isbat eder. Ancak buradaki yaratma işi icad değil takdir etmedir, denmiştir.[47]

Son Peygamber oluşu da Hazreti Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem) için bir üstünlük vesilesidir. Bir hadislerinde Hazreti Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), "...Peygamberlik sarayının noksan kalan son kerpici olarak O'nu tamamladım. Ve böylece de peygamberler kafilesi benimle sona erdi."[48] buyurur.

12- Allah'ın Kendisine Halilim ve Habibim Demesi

Hazreti Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), Allah'ın elçisi olduğu gibi dostu ve habibidir. Bir hadislerinde kendisini kastederek, "Allah arkadaşınızı halil (dost) edinmiştir"[49] buyurmuştur.

Halil (dost) sevdiğine kopmaz bağlarla bağlanan ve bağlılığında bir kusur olmayandır. Allah'ın halil edinmesi, ona yardım

45 el-Kastallânî, el-Mevahib, I,7; el-Aclûnî, Keşfü'l-Hafâ I, 256-266.
46 el-Buhârî Bed'u'l-Halk, 1(IV.93)
47 el-Kastallânî, el-Mevahib, I, 9-10.
* Her şeyin Hazreti Peygamberin nurundan türediğini bahseden ve Abdurrazzâk'ın el-Musannaf'ında yer aldığını muahhar kaynakların haber verdiği hadisi aramalarımıza rağmen bulamadık. Mevlana Şiblî de bulamadığını ve bunun el-Buhârî'nin "her şeyden önce suyun yaratıldığını" beyan eden hadisine (el-Buhârî IV,73) muhalif düşmesi sebebiyle kabul edilmiyeceğini söylemektedir (Asr-ı Saadet, III, 166). Sahih mi, zayıf mı olduğunu bilmediğimiz bu hadise; her şey O'nun nurunun yaratılışı sebebiyle değer kazandı manasını vermek kanaatımızca münasib görünmektedir. Allah doğrusunu bilir.
48 Müslim, el-Fezail 7 (IV, 1791 h.no: 2287.)
49 et-Tirmizî, el-Menâkib 14, (V, 606 h.no: 3655.)

etmesi, kendisinden sonra gelenlere imam yapması demektir. Bu kelime aynı zamanda sevgi, lütuf, yükseltmek, şefaat etme hakkını da içine alır.

Habibullah (Allah'ın sevgilisi) mertebesi Hazreti Peygambere mahsustur. Mertebelerin en yükseğidir. Bunun için İbrahim aleyhisselâma Halillullah (Allah'ın dostu) denirse de Habibullah denmez.[50]

Habibullah (Allah'ın sevgilisi) olmak neticesi itibariyle de bir fazilet vesilesidir. Zira Allah'ın bir kulunu sevmesi, onu saadete ulaştırması, koruması, muvaffak kılması kendisine yaklaştıracak sebebleri onun için hazırlaması, rahmetine garketmesi demektir. Bu mertebeye ulaşan kimse için perdeler açılır, böylece de Allah'ı müşahede eder. Bu mertebeye sadece Hazreti Peygamber ulaşmıştır.

D- Hazreti Peygamber'in Uhrevî Bazı Faziletleri

1- Kıyamet Günü Önder Olması

Hazreti Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), kıyamet günü önderlik yapacak, herkes O'nun büyük şefaatından istifade etmek için kendisine koşacaktır. Bu Hazreti Peygamber'in hem faziletli olduğunu hem de merhametli bulunduğunu ortaya koymaktadır.

Hazreti Peygamber'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) faziletini, üstünlüğünü bizzat kendi sözlerinden öğrenmekteyiz. Bir hadislerinde, "...halk diriltildiği ve kabirlerinden kalktıkları bir sırada, ben onların öncüsüyüm. Bir heyet teşekkül ettirildiği sırada da ben onların sözcüsüyüm. Ümitsizliğe düştükleri takdirde müjdeleyicileri yine benim. Âdemoğullarından Allah'ın yanında en şerefli olan kişi benim. Ancak bunlarla iftihar etmiyorum"[51] demektedir.

Diğer bir hadis-i şerifte "Cennetin kapılarını çalanların ilki yine benim. Kapılar açılır. İçeri girerim. Benimle birlikte mü'minlerin fakirleri de girer"[52] demiştir.

50 el-Kâdî İyâz, eş-Şifâ, I, 407- 418.
51 et-Tirmizî, el-Menâkib 1,(V,588 h.no: 3616)
52 et-Tirmizî, el-Menâkib 1,(V, 588- 589 h.no:3616)

2- Şefaat Hakkına Sahib Olması

Şefaat, Allah’tan ahirette, halk için hayr istemektir. Aslında, şefaat, makbul duanın bir nevidir.[53]

3- Havz

Kevser, ismiyle tanıtılan havz, ahirette Hazreti Peygamber’e verilen nimetlerden biridir. Nitekim ayette “Şüphesiz biz sana kevser havzını verdik...”(Kevser, 108/1) buyrulur. “...O’nun bir kenarından öbürüne olan uzaklığı bir aylık mesafedir. Kenarları aynı uzunluktadır. Suyu gümüşten daha beyaz, kokusu miskten daha hoş, su kabları göğün yıldızlarının sayısıncadır. Ondan içen bir daha susamaz. Bu havuzdan hak eden ümmeti içecektir”.[54]

4- Makâm-ı Mahmûd’a Yükseltilmesi

Hazreti Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), halkın mahşer yerinde bir an evvel hesabının görülmesi ve mahşerin sıkıntılarından kurtulmaları için Allah’ın divanına kadar gider. Hatta hâcet kapısının halkasını tutar. O gün Allah Teâlâ, Hazreti Peygamber’e Makam-ı Mahmud’u ihsan eder. Makâm-ı Mahmud şöyle tarif edilmiştir: O, öyle bir yüce makamdır ki, orada Hazreti Peygamber her ümmet ve bütün beşeriyet için, şefaat ve delâlet eder ve hesabları bir an evvel görülür. Böylece onlar çok uzun ve üzücü bir duruş ve beklemeden kurtulmuş olurlar. Bu sebeble onlar rahata kavuştuklarından, o günün yegâne şefaâtcısı olan Peygamberimiz’e hamdederek, minnettarlıklarını arzederler. Bazıları da Makam-ı Mahmud şefaat makamıdır demişlerdir.[55]

5- Diğer Peygamberlerden Üstünlüğü

Hazreti Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) mütevazı bir insandı. Hiç bir zaman kimseye karşı üstünlük iddia etmemiştir. Ayrıca üstünlüğünü belirtmesi, diğer peygamberler için bir noksanlı-

53 es-Sâati, Bulûğu’l-Emânî, XXIV, 117.
54 es-Saatî, Buluğu’l-Emânî XXIV, 140- 141.
55 Müslim, el-İmân 334, (I,188 h.no: 198)

ğın var olduğunu akla getirmiş olabilirdi. Aynı zamanda resullük hususunda, peygamberler arasında fark da yoktur. Nitekim bir ayet-i kerimede şöyle buyrulmuştur. "Biz Allah'ın peygamberlerinden hiç birinin arasını ayırmayız." (Bakara, 2/285) Bu ayet şöyle tefsir edilmiştir: Peygamberlerin bir kısmını tasdik, diğerlerini tekzib ederek aralarını tefrik etmeyiz. Hepsini derecesine göre peygamber tanırız.

Diğer taraftan peygamberler arasında fazilet farkının bulunduğuna,"O (işaret olunan) Rasuller biz onların bazısını bazısından efdâl kıldık" (Bakara, 2/254) ayeti işaret eder. Bu ayet şöylece izah edilebilir. Evet, hepsi rasul, risaletin aslında müsavî, fakat böyle olmakla beraber, bazısına ve belki herbirine bir meziyet, bir hususi fazilet, bir rütbe-i mümtaze verdik demektir. İbn Abbas, Hazreti Peygamber'in diğer peygamberlerden farklı üstünlüklerini şöyle sıralar: Daha önce zikredildiği gibi, Hazreti Peygamber'in geçmiş ve gelecek günahları affedilmiştir. Yine O, insanlara ve cinlere peygamber olmuştur.

Hazreti Peygamber'in başlıca üstünlüğünün sebeblerini açıklayan âlimlerimiz, çok değişik rakamlar ileri sürmüşlerdir. Bu rakamlar beşten üç bine kadar gösterilmektedir.[56] Bu durumu daha ziyade Hasâis'i ile ilgilidir.

56 el-Kastallânî, el-Mevahib, I, 384- 385

HAZRETİ PEYGAMBER'İN ŞEMÂİLİ
(Şemailü'n-Nebî)

A- Şemail Kaynaklarının Sıhhat Açısından Değeri

Hazreti Peygamber'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) şemâili, yani bedenî tavsifi, ahlâkı, âdetleri; günlük hayatı, yeme içmesi, ibadetleri, giyim ve kuşamı daha çok hadislerle sabittir. Ayetlerde ise mezkûr özelliklerine daha az yer verilmiştir.

Şemail'in kaynakları Fezâil'in kaynaklarıyla yan yana bulunmaktadır. Şemail'in ilk ve müstakil kaynağı et-Tirmizî'nin (ö.279/892) "eş-Şemailü'l-Muhammediyye" adlı eseridir. Tesbitimize göre et-Tirmizi'den sonra onun üzerine 38 Şerh, 8 Haşiye ve talik, 4 de ölüm tarihlerini tesbit edemediğimiz müelliflerin şerhi olmak üzere 50 eser yazılmıştır. Ayrıca et-Tirmizî'nin tesirinde kalınarak yazılan 36 Şemail türü eser daha telif edilmiştir. İran edebiyatında 17, Urduca 2, Türk Edebiyatında 16 tercüme ve ihtisar olmak üzere 71 kitap telif edilmiştir. Sayı yekün 121'e ulaşmıştır.[57]

Şemail kitablarındaki hadislerin çoğu sahihtir. et-Tirmizî'nin "eş-Şemail"'inde 400 küsur hadis bulunmaktadır. Bunlardan sadece 15 hadisin senedinde zayıf râviler vardır. Ancak, haram ve helâlı gerektirmeyen konularda bazı zayıf hadislerle amel edilir. Haram ve helâlı gerektirmeyen hadislerin arasında Şemail'den söz edenler çoktur. Hazreti Peygamber'in örnek alınacak yönü bunlardır.[58]

---

57 Bk. Bayraktar, İbrahim, Hazreti Peygamber'in Şemaili
58 İbnu's-Salâh, Ulûmu'l-Hadis s.92-93

B- Şemail'in Örnekliği

Hazreti Peygamber'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) örnek alınmasının gerekli olduğunu "Sizin için... Allah'ın Resûlünde güzel bir örnek vardır" (Ahzâb, 33/21) gibi ayetler açıkca ifade etmektedir. Örnek alınacak fiil ve davranışları, delâil, hasâis ve bazı fezâilinin mevzu ettiği davranışları değildir. İkinci bölümde fiilleri ve çeşitleri hakkında bilgi verilecektir. Orada da izah edildiği üzere Hazreti Peygamber'in örnek alınacak yönü Şemail'i ve onun muhtevasına giren Fezail'idir.

C- Şemail'in Mahiyeti

Şemail kelimesi lugatte, "şimâl" ın cem'i olarak, sol taraf, ahlâk, bir şeyi örten ve koruyan eşya manalarına gelir.[59]

Hadis âlimleri, onu hakiki manası itibariyle Hazreti Peygamber'in ahlâkı, mecazen de, ahlâkı ile birlikte bedeninin tavsif edilmesinde kullanmışlardır.[60] Bu sebeble et-Tirmizî eserine, "eş-Şemailü'n-Nebeviyyetü ve'l-Hasâisu'l-Mustafaviyyetü" ismini vermiştir. Zira o mezkûr eserinde[61] Hazreti Peygamber'in, fizyonomisi, bedenî yapısı, kullandığı eşyaları, elbiseleri ve giyiniş tarzlarını; günlük işlerinden oturup kalkma, yeme içme ile ilgili davranışlarını ve nafile birçok ibadetlerini 400 küsûr hadis ve 55 bab dâhilinde işlemiş ve bu hareketlerinin harikulâde tarafını değil, beşerî yönünü mevzu etmiştir.[62] Harikulâde yönünü de, Delail ve Hasais isimli halleri ve bu isimdeki ilim dalları mevzu etmiştir.

Şemail ile alakalı birçok tabir vardır. Meselâ, Ahlâk, Delâil, Fezâil, Hasâis, Hilye ve benzerleri.[63] İlk zamanlarda bir hadis mecmuasında birer başlık olan bu tabirler, aslında birer ilim dalının adıdır. Bu kitapta yeri geldikçe izahları yapılacaktır. Burada kısaca Hazreti Peygamber'in şemailinin içinde yer alıp,

59 İbn Manzûr, Lisânu'l-Arab, IX, 364-369
60 en-Nebhânî, Vesâilu'l-Vusûl ilâ Şemaili'r-Resûl s.8
61 Kâtip Çelebî, Keşfu'z-Zunûn II, 54
62 Okiç, M. Tayyib, Bazı Hadis Meseleleri Üzerinde Tetkikler s. 145
63 Bk. Bayraktar, İbrahim, Hazreti Peygamber'in Şemaili s. 20- 22.

şemailin bir bölümünün adı olan hilye kelimesi üzerinde biraz durulacaktır.

Hilye, lugatte, yaratılış (hilkat), süs manalarına gelir.[64] Hazreti Peygamber'in bedeninin tavsifini yapan hadisler; hilye hadisi olarak risalelerde, kitablarda yer almıştır.[65] Hilyeler, levhalar ve güzel yazı (hat sanatının numunesi) olarak da evlerimizi, iş yerlerimizi süslemektedir. Bu levhalarda bilhassa Hazreti Ali'nin, Hazreti Peygamber'in tavsifini yapan hadisleri yer almıştır. Bunlar, Hazreti Peygamber'in bedeninin tavsifini mevzu eder.[66]

Hilyeler, Şemail'in bir bölümünü meydana getirirler. Ayrıca müstakil bir hadis mecmuası şeklinde de yazılmışlardır.[67] Ancak biz bu muhtasar yazıda hilyeyi de içine alan, şemailin bir özetini yazmaya çalıştık.

D- Hazreti Peygamber'in Bedeninin Tavsifi (Hilyetü'n-Nebî)

Hazreti Peygamber'in (sallallâhu aleyhi ve sellem), Hilye'sini, Şemail'ini, sahabeden Enes b. Mâlik (ö.93/711), Hazreti Aişe (ö.57/676), İbn Abbas (ö.68/687), Ebu Hureyre (ö.59/678), İbn Ömer (ö.72/691), Hazreti Ali (ö.40/660), Ömer b. el-Hattab (ö.23/643), Hasan b. Ali (ö.51/671) ve tavsifci (eşyayı, görür gibi anlatan), Hazreti Hatice'nin önceki zevcinden olan oğlu Hind b. Ebi Hâle (Cemel savaşında ölmüştür)[68] gibi bir çok sahâbî anlatmıştır.[69]

Şemail'in birinci bölümü olan Hilye'sini güzel bir üslubla yazan merhum Cevdet Paşa'nın (ö.1313/1895) tavsifini buraya kaydediyoruz. O şöyle tavsif etmiştir:

"Resûl-i Ekrem (sallallâhu aleyhi ve sellem) ve Fahr-i Âlem, Muhammed Mustafa hazretleri hilkatce ve ahlâkça insanoğlunun en mü-

64 Heyet, el-Mucemu'l-Vâsit I,104.
65 et-Tirmizî, eş-Şemailu'l-Muhammediyye, s. 9-11
66 et-Tirmizî, eş-Şemailu'l-Muhammediyye, s.8.
67 Bk. et-Tirmizî, eş-Şemailu'l-Muhammediyye; Bayraktar, İbrahim, Hazreti Peygamber'in Şemaili.
68 el-Münâvî, er-Ravdu'l-Bâsim s. 39- 40, Ali el-Kârî, Cem'u'l-Vesâil isimli eserin hamişinde
69 el-Kâdi İyâz, eş-Şifâ, I,146- 147

kemmeliydi. Enbiyâ-i izâm hazerâtının hepsinin uzuvları tamam ve yüzleri güzel olup Allah'ın en sevgili Peygamber'i ise onların en güzeli idi.

Mübarek cismi güzel, her azası mütenasip, boy ve bedeni çok uygun alnı ve göğsü, iki omuzlarının arası ve avuçları geniş, boynu uzun ve ölçülü, gümüş gibi saf, omuzları, pazuları ve baldırları iri ve dolgun, bilekleri, parmakları uzun ve kalınca idi.

Mübarek karnı göğsü ile beraber olup şişman değildi. Ayaklarının altı çukur olup, düz değildi. Uzuna yakın, orta boylu, iri kemikli, iri gövdeli, güçlü ve kuvvetli idi. Ne zayıf ne şişman bilakis ikisi ortası ve sıkı etli idi. Mübarek cildi ise ipekten yumuşaktı.

Kemâl-i itidâl üzere büyük başlı, hilâl kaşlı, çekme burunlu az değirmi çehreli idi. Şişman yüzlü ve yumru yanaklı değildi. Kirpikleri uzun, gözleri kara ve güzel, büyücek ve iki kaşının arası açık idi. Çatık kaşlı değildi. İki kaşının arasında bir damar vardı ki, o, öfkelendiği zaman kabarıp görünürdü.

O, Nebiyyi Müctebâ, "Ezheru'l-Levn"idi. Yani O ne kireç gibi ak, ne de karayağız, belki ikisi ortası ve gül gibi kırmızıya mâyil ve beyaz, nurânî ve berrak olup, mübarek yüzünde nur parlardı. Gözlerinin akında daha az kırmızılık vardı. Dişleri inciler gibi latif ve parlak olup, söylerken ön dişlerinden nur saçılır, gülerken mübarek ağızları bir latif şimşek gibi ziyalar saçarak açılırdı.

Alem-i bekaya göç buyurduklarında, saçı, sakalı henüz ağarmaya başlamıştı. Başında biraz ve sakalında yirmi kadar beyaz kılı vardı.

Cismi temiz, kokusu latif idi. Koku sürünsün sürünmesin teni ve teri en güzel kokulardan âlâ kokardı. Bir kimse onunla musafaha etse bütün gün O'nun güzel ve hoş kokusunu duyardı. Mübarek eliyle bir çocuğun başını meshetse, râihâ-i tayyibesiyle o çocuk, sair çocuklar arasında malum olurdu.

Doğduğu vakit dahi, nezif ve pak idi. Sünnetli ve göbeği kesik olarak doğmuştu. Duyuları fevkalade kuvvetli idi. Pek uzaktan işitir ve kimsenin göremiyeceği mesafeden görürdü".[70]

70 Ahmet Cevdet Paşa Kısas-ı Enbiya ve Tevarihi Hulefa I,248- 249

E- Hazreti Peygamberi'in Ahlâkının Tavsifi

Buraya kadar Hazreti Peygamber'in bedenî vasıflarından kısaca bahiste bulunduk. O'nun asıl olgunluğu, ruhî vasıfları, güzel ahlâkı, güzel davranışları ve günlük işleriyle tezahur eder. Zira beden güzelliği ahlâk güzelliğine bir işaret sayılmıştır. Nitekim "kıyafet" ilmi ile uğraşan Marifetname sahibi İbrahim Hakkı hazretleri, "Allah (celle celâluhu) sureti sîrete, azayı ahlâka alâmet ve nişan etmiştir"[71] demiştir. Hazreti Peygamber, "Güzel ahlâkı tamamlamak için gönderildim." buyurarak asıl kemalâtın ahlâk güzelliğiyle vücut bulacağını anlatmış olmaktadır.[72]

Hazreti Peygamber'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) rûhî vasıflarının yüceliği, ancak onların hususiyetlerini bilmekle anlaşılır. Bu vesileyle, ahlâkının bazı hususiyetlerini kısaca izah edelim. Bir kere her şeyden önce Hazreti Peygamber'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) ahlâkı, Kur'ân'ın tatbikinden başka bir şey değildir. Kur'ân'ın hoş gördüğünü O da hoş görür, beğenmediğini beğenmezdi.[73] O'nun ahlâkını, aklî, gazabî ve şehevî güçlerinin tertibi dahilinde kısaca izah edelim:

Hazreti Peygamber'de (sallallâhu aleyhi ve sellem) mezkûr güçler kemâl derecesine ulaşmıştır. Bunlardan da, çeşitli hasletler hasıl olmuştur. Aklî kuvvetin fazileti, hikmet; gazab kuvvetinin fazileti de şecaat, şehevî kuvvetin fazileti ise iffettir. Bunları kısaca izah edelim.

1- Gazab Kuvveti

Gazab kuvvetinin fazileti olan şecaattan; hilm, müsamaha, fakirlere, cahillere, zayıflara, kâfirlere, ihtiyarlara, çocuklara, hayvanlara merhamet etme, hüsnüzanna ve tatlı dile sahib olmak doğar. Ayrıca tevazu, vakar, mürüvvet de, şecaatının mahsulüdür. Meclislerdeki güzel âdetler, latifeler, sabr ve sebat da yine gazab gücünün bir faziletidir.[74]

71 İbrahim Hakkı, Mârifetnâme s. 210
72 İmâm Malik, Muvattâ, Hüsnü'l-Hulk , 8 (s. 564), Kitâbu'ş-Ş'ab.
73 el-Kâdî İyâz, eş-Şifa I, 207
74 Bk. Bayraktar, İbrahim, Hazreti Peygamberin Şemaili, s. 66.

O'nun en belirgin cesaret örneği müşrik Mekke halkının eza ve cefalarına maruz kalmasına rağmen inancını ilan etmesidir. Harb meydanlarında da, bazen etrafında kimse kalmadığı halde cesaretini kaybetmemiştir.

Hazreti Peygamber'in gayesi, insanların gönlünü fethetmekti. Nazarında harb son çaredir. Bunun için O, düşmanla karşılaşmayı temenni etmeyin[75] buyurarak harbi değil, sulhü aradığını ortaya koymuştur.

Hüsnüzan sahibi olan Peygamberimiz, başkalarının kötülüklerini duymamayı arzu etmiştir. Nitekim bir hadislerinde, "sizden biriniz, diğeri aleyhine bana bir şey söylemesin. Ben sizin yanınıza selim bir kalble çıkmayı daha çok severim."[76] buyurmuştur.

Güzel ahlâkının bir tezâhürü de, insanların hatalarını yüzlerine vurmamasıdır. O, gördüğü hataları düzeltmek için, "Bazıları neden şöyle şöyle yapıyor" derdi.[77] Bir defasında yüzüne zaferan sürmüş bir adam görmüştü. O'nun yapmış olduğu işin yanlış olduğunu yüzüne vurmamış, adam gittikten sonra "Ona söyleyin yüzündeki boyayı yıkasın"[78] demiştir.

Yine bir defasında, Mescid-i Nebevî'nin bir köşesine bevleden bedevîyi güzel sözlerle ikna etmişti.[79]

Hazreti Peygamber, mütevazı olmakla beraber, vakarına bir noksanlık getirecek söz ve hareketten de sakınırdı. Arkadaşlarından kendisine ayağa kalkanlara, "Acemlerin bir kısmının diğerlerine tazim ederek ayağa kalktığı gibi bana ayağa kalkmayın" demişti.

Meclislerde en güzel âdâb-ı muaşereti tatbik etmiştir. Bu vesileyle huzurlarına giren önce selâm verir, sonra boş bulduğu yere otururdu. Gelişigüzel konuşulmazdı. Biri konuşurken, sözleri bitene kadar dinlenirdi.

75 Müslim, el-Edeb, 19 (III.1362 h.no: 1741.)
76 Ebu Davud, el-Edeb, 33, (V, 183 h.no: 4860)
77 Ebu Davud, el-Edeb, 6, (V, 143 h.no: 4788)
78 Ebu Davud, el-Edeb, 6, (V, 143 h.no: 4789)
79 el-Buhârî, el-Vudu, 61 (I,62)

Hazreti Peygamber bazı zaman latife de yapmıştır. Sıkıntılı zamanlarında dahi huzursuzluğunu, çevresini rahatsız etmemek için kimseye sezdirmemişti.

2- İffeti

Hazreti Peygamber'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) çok evliliği iffetine bir eksiklik getirmemiştir. Bilakis çok evlilik, iffeti korumanın en önemli sebeblerinden biridir. Bunun yanında Hazreti Peygamber'in çok hanımla evlenmesinde burada sayamadığımız daha bir çok hikmetler, gayeler vardır.

Hazreti Peygamber hanımlarını sık sık ziyaret ederdi. O'nun bir günde hepsini ziyaret etmesi şehevi sebeblerle değildi. Bilakis nezaketinin mahsulü idi. Bu ziyaretlerini şehevi sebeblere bağlamak yanlış anlamanın bir sonucudur. O hanımlarını Ümmü Seleme'den başlamak üzre, çok kere ikindiden sonra ziyaret etmişti. Bu ziyaretlerini akşamdan sonra yaptığı da beyân edilmiştir. Anlaşıldığına göre O, hanımlarını akşamdan sonra topluca, ikindiden sonra da teker teker ziyâret ederdi.[80]

Diğer taraftan Hazreti Peygamber hediyeleşmeye önem vermişti. Bir defasında kendisine bir kadının eliyle örüp hediye ettiği kumaşını kabul etmiş ve daha sonra da o kumaşı giymişlerdi. Zira O'nun bu sırada o kumaşa ihtiyacı vardı. Orada bulunanlardan birisi, "O ne güzel bir kumaştır, onu bana verirseniz memnun olurum." dedi. Resûlullah da kumaşı ona verdi.[81]

Hazreti Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) kanaatkâr olduğu için, az şeyle yetinmiş, başkalarının ihtiyaçlarını gidermeye öncelik vermiştir. Hatta arzuladığı mübah şeylerden dahi vazgeçmişti. O'nun bu davranışı, "zühd" olarak adlandırılır.[82] Bunların yanında O, edep ve hayanın zirvesine yükselmişti. Hatta O Ebu Sa'd el-Hudrî'nin beyanına göre, "...perde arkasında oturan bakire kızdan daha utangaçtı".[83]

80 İbn Sa'd, et-Tabakât VIII,170
81 el-Buhârî, el-Libâs 18, (VII, 40)
82 el-Buhârî, Bed'u'l-Halk 88, (IV, 167.)
83 et-Tirmizî, eş-Şemailu'l-Muhammediyye, s. 172.

Övgüde aşırıya gitmeyi nehyeden Hazreti Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)... "Beni överken Meryem oğlu İsâ'yı övdükleri gibi, mübalağa ile övmeyin. Zira ben ancak Allah'ın kulu ve Resûlü'yüm"[84] buyurmuştu.

3- Adaleti

Adalet, doğruluk ve müsavât demektir. Zıddı, zulümdür.[85] Hazreti Peygamber, hiçbir zaman adaletten ayrılmamış, hırsıza ceza verirken,"...kızım Fatıma da olsa hırsızlık yapanın elini keserim"[86] demişti.

F- Hazreti Peygamber'in Âdetleri

Âdet: Nefislerde yerleşmiş ve sağlam tabiatlı kimselerin yanında kabul görmüş mükerrer fiillerdir. Fukahâya göre örf ile hemen hemen aynı manada kullanılmış olan âdet; fıkhın, şer'î delillerinden biri sayılmıştır.

Ahlâk ve âdetler, sünnetin içinde yer alır. Ahlâk, fiil ve keyfiyettir. Âdet ise, sadece fiildir. Hazreti Peygamber, yeni bir dini tebliğ etmekle beraber, Hazreti İsmail'in miras bıraktığı, "Hanif" liğin tahrif olmuş taraflarını da düzeltmiş, Arap toplumunun Hakk'a uygun olan âdetlerini de kaldırmamıştır.

Hazreti Peygamber'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) bir âdeti de, bazıları müstesna işlerine hep sağdan başlamasıdır. Tuvalete giderken, camilerden çıkarken, bazı temizlik işlerini yaparken, elbiselerini çıkarırken, sol ayağını, sol elini kullanmıştır.[87]

Aksıran kişinin "elhamdülillah", bunu duyan kişinin de, "yarhamukellah" diyerek birinci şahsa cevab vermesi, birinci şahsın da tekrar "yahdînâ ve yahdîkümüllâh" kelimeleriyle cevaplaması, O'nun ve ümmetinin güzel âdetlerinden birisidir.[88]

---

84 Ali Haydar, Düreru'l-Hükkâm s.92.
85 Heyet, Mucemu'l-Vasit II, 594; Ahmet Rıfat, Tasvir-i Ahlâk s. 21 Tercüman Binbir Temel Eser
86 el-Buhârî, el-Hudud 16, (VIII, 16.)
87 el-Aynî, Umdetu'l-Kârî, III,32
88 İbn Kayyım, Zadu'l-Meâd I, 54

Yürürken, hafifçe öne eğilerek, dağdan aşağı iner gibi yürümesi, dizlerinin üzerine veya bağdaş kurarak oturma şekli, tane tane konuşma tarzı, tebessüm ve gülmelerinin bir ölçü dahilinde olup çevresinin dikkatini çekecek kadar aşırı olmaması, hediye kabul edip, hediye vermesi gibi davranışlar ve hareketler, yine O'nun güzel âdetlerinden bazılarıdır.

G- Hazreti Peygamber'in Günlük İşleri

Resûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) Efendimiz'in, Şemail kitablarında yer alan ve fiilleri olduğu için sünnetinden sayılan bazı âdetleri, yeme içmesi ve bunlarla ilgili davranışları; ibâdetleri, elbise seçimi, giyim ve kuşamı, ev eşyası, çeşitli eşyaları kullanması vs. ile ilgilidir. Şimdi bunları özet olarak kaydetmeye çalışalım.

1- Yeme içmesi

Bilindiği gibi Hazreti Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) yemekten önce ve sonra ellerini yıkamıştır.[89] Diğer işlerinde olduğu üzere, yemeğe "Bismillâh" diyerek başlamış ve kendi önünden yemiş sonunda da Allah'a hamdetmiştir.

Hazreti Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) Mekke devrinde, müşriklerin ablukaları sebebiyle çok darlık çekmişti. O'nun sıkıntı çekmesi, maddi gıdaların azlığı veya yokluğundan dolayı değildir. O isteseydi, O'nu canlarından daha çok seven ashâbı O'na gıda temin ederdi. Ancak O, ashâbıyla aynı sıkıntıları yaşamış ve çekmiştir. Hatta bazen ashâbından daha çok açlık çekmişti.[90] Bolluk döneminde ise Allah'ın helâl ve temiz nimetlerinden istifade etmekten kaçınmamıştır.[91]

O, günde çok kere iki defâ yemiş, vakit olarak da bir tercih yapmamıştır. İsteğinin olduğu zaman da yemek yemiştir.[92]

89 et-Tirmizî, eş-Şemailu'l-Muhammediyye, s.96
90 et-Tirmizî, es-Sünne, ez-Zühd, 39, IV,585 h.no: 2371.
91 Müslim ez-Zühd, 29, (IV,2283 h.no: 2974.)
92 el-Buhârî, el-Et'ime 57- 59, (VI 215.)

2- İbâdetleri

Hazreti Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) hemen her gece 11 veya 13 rekât nafile namaz kılmıştır.[93] O gündüzleri 17 rekât farz, 3 rekât vitr, 20 rekât sünnet namaz kılmıştır. Böylece günde 40 rekâttan noksan namaz kılmamıştır. O'nun gece namazlarının güzelliği ve uzunluğunun bir benzeri görülmemiştir.

Kur'ân-ı Kerim'i çok çok okur, bazı tesbih ve tahlilleri devamlı olarak çekerdi. Ayrıca oruç, hac gibi ibadetleri de eksiksiz bir şekilde yerine getirmişti.[94]

3- Elbiseleri ve Kullandığı Eşyaları

Hazreti Peygamber'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) elbiseleri, başkaları da giyebilir şekilde bir hususiyete sahibtir.[95] O'nun çeşitli elbileseleri arasında gömlekler, cübbeler, izar ve ridalar, hırkalar, takke ve sarıklar mevcuttur.[96]

Bu arada O, güzel koku, ayna, tarak, makas gibi şeyleri de kullanmıştır.[97]

Ayrıca, sade yatak ve asgari seviyede mutfak eşyası kullanmıştır.[98]

Kullandığı eşyaları arasında çeşitli silahlar da vardır.[99]

Emevî Halifesi, Ömer b. Abdülaziz, Hazreti Peygamber'den geriye kalan eşyalarını bir evde toplamış, müze yaparak sergilemiştir. Sergilediği şeyler şunlardır: İple örülmüş bir sedir, içi hurma lifi dolmuş deri bir yastık, bir çanak, su bardağı, elbise, el değirmeni, başına sardığı bir kadife ve giyim eşyası.[100] Halen, Hırka-i Şerif ve diğer mukaddes eşyalar Topkapı müzesinde bulunmaktadır.

93 el-Buhârî, el-Kusuf, 60, II, 45.
94 İbn Kayyım, Zâdu'l-Meâd I, 50-53, 109.
95 el-Kâdî İyâz, eş-Şifâ, I,204.
96 et-Tirmizî, eş-Şemailu'l-Muhammediyye
97 İbn Sâd, et-Tabakât, I, 484.
98 Ebu Davud, el-Et'ime, 18, (IV, 143 h.no: 3773.)
99 İbn Kayyım, Zâdu'l-Meâd, I, 48- 49.
100 İbnu'l-Cevzî, el-Vefa bi Ahvâli'l-Mustafa II,555.

HAZRETİ PEYGAMBER'İN MUCİZELERİ (Delâilü'n-Nübüvve)

A- Delâilü'n-Nübüvve'nin İslâmî İlimlerle Münasebeti

Bilindiği gibi, İslâmî ilimlerin bir bakıma hemen hepsi, temelde ve çıkış noktasında, Hazreti Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in çeşitli yönlerini, kendilerine mevzu etmişlerdir. Bunun için, dinin ahkâmını mevzu eden hadislerin yanında, Hazreti Peygamber'in hemen her yönünü beyan eden hadisler de, ilk yazılan sahifeler ve bilahare vücuda gelen hadis mecmualarında yer almıştır.

Hazreti Peygamber'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) zatını mevzu eden ilim dallarından[101] bildiğimiz kadarıyla Delâil sahasında ilk müstakil eseri İbn Kuteybe (ö.275/889) yazmıştır. Adına, "Delâilü'n-Nübüvve" demiştir. Bilahare daha birçok eser yazılmışsa da, hacmi büyük ve kaynak durumunda olan bazı eserlerin müellifleri şunlardır: et-Taberî (ö. 310/922), et-Taberânî (ö. 360/970), el-Beyhâkî (ö. 453/1065) ve Ebu Nuaym'dir (ö. 535/1140). Eserlerinin adı, "Delâilu'n-Nübüvve" dir. Miskin Fevâhî bunları bir araya toplamış ve Farsça'ya çevirmiş adına, "Mirâcü'n-Nübüvve" demiştir.[102] Mütekaddimîn (453/1071 tarihinden önce yaşayan) âlimler, bu eserlerin Ebu Nuaym'den öncekilerini; Muteahhirîn ise, el-Beyhakî ile Ebu Nuaym'ın, "Kitabü'd-Delâil" isimli eserlerini başlıca kaynak olarak kullanmışlardır.

---

101 İbnü'l-Cevzî, el-Vefâ bi Ahvâli'l-Mustafa, Mukaddime s,1 lâm (98); İbn Sad et-Tabakât; el-Buhârî es-Sahih, Bed'ul-Halk IV,72- 188

102 Mevlâna Şiblî Asr-ı Saâdet (sade. O.Zeki Mollamehmedoğlu), III 156-157

Bilindiği üzere ed-Dehlevî (ö.1176/1762), "Hüccetullâhi'l-Bâliğa" adlı eserinde, hadisleri, sahihlik ve zayıflık açısından beş kısma ayırmıştır.[103] Delâil kitapları ise, umumiyetle dördüncü tabakaya mensuptur. Bunların pek azı, üçüncü tabakadandır.[104] Üçüncü tabakada bulunan kitaplar, sahih, hasen, zayıf, maruf, garib, şaz ve münker, doğru ve yanlış, doğru ve eğri her şeyi toplamıştır. Dördüncü tabakada ise, heva ve heveslerine bağlı insanlarla, zayıflar tarafından nakledilen rivayetler bulunmaktadır.[105]

Diğer taraftan meselâ, el-Buharî'nin, es-Sahih'inin, "Bâbu Âlâmâtü'n-Nübüvve"[106] başlığı altında, 70 den fazla hadisin yer aldığını görmekteyiz. Bu konuya ileride temas edileceğinden burada daha fazla bilgi verilmeyecektir.

Hadis mecmualarının yanında, Sîret, Tefsir ve Kelâm kitablarının da mucize ve ilgili hadisleri ihtiva ettiği bilinmektedir.

B- Hazreti Peygamber'in Beşerî Yönü ve Vahye Mazhar Olması

Hazreti Peygamber'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) mezkûr halleri, başlıca iki kısma ayrılır:

a- Beşerî Yönü

Hazreti Peygamber diğer insanlar gibi bir beşerdi. Nitekim hakkında; "Evet O, bir beşerdir. Diğer beşer gibi değildir. Onların en mükemmelidir. Nitekim Yakut ta bir taştır. Ancak taşların en kıymetlisidir"[107] denmiştir. O'nu Cenâb-ı Hak, şöyle takdim etmiştir; "De ki, ben de sizin gibi bir beşerim.."(Kehf, 18/110) O, diğer insanlar gibi yemiş, içmiş ve hasta olmuştur.[108]

Hazreti Peygamber'in bir de peygamberlik yönü vardır. Ancak O'nun peygamberliğinin en önemli delili, mucizeleri değil beşerî

103 ed-Dehlevî, Huccetullâhi'l-Baliğa I, 132-135
104 Mevlâna Şiblî, Asr-ı Saâdet III (sade. O.Z.M.Mehmedoğlu), 156.
105 Mevlâna Şibli, Asr-ı Saâdet III (sade. O.Z.M.Mehmedoğlu), 155
106 el-Buhârî, es-Sâhih 90, (IV,168-188)
107 el-Kastallânî el-Mevâhibü'l-Ledünniyye, I,342
108 el-Kâdî İyâz, eş-Şifâ, II, 224-227.

yönü, ama insanlığın kemalini gösteren bir seviyedeki beşerî yönüdür. Kendisine ilk iman eden eşi Hazreti Hatice, O'nun peygamberliğine delil olarak, mucizelerini değil, beşerî halini delil gösteriyordu. Bu vesile ile şöyle demişti: "... Vallahi, Allah seni hiçbir zaman utandırmaz, üzüntüye uğratmaz. Çünkü sen akrabana bakarsın. İşini görmekten aciz olanların işini görür, sıkıntılarını yüklenir, yoksula muhtaç olduğu her şeyi, diğer insanların veremeyeceği bir seviyede verirsin, misafiri ağırlar, felakete uğrayan halkına yardım edersin... "[109] Bu sözlerde beyân edilen hasletler, birer ahlâkî davranıştır. Aslında Hazreti Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) yüce bir ahlâka sahipti (Kalem, 68/4). İlk müslümanların hiçbirisi Hazreti Peygamber'den mucize istememişlerdi. Mucizeleri müşrikler istemişlerdi. Peygamberler, peygamberliklerini mucizelerle isbat ederken, Hazreti Peygamber nübüvvetini daha ziyade beşerî yönü, doğruluğu, tebliğ ettiği Kitab'ın yüksekliği ile isbat etmiştir.[110] Bu durumunu Kur'ân-ı Kerim şöyle açıklamaktadır: "(İnkârcılar) dediler ki, biz sana, katiyyen inanmayız. Ta ki, bizim için şu yerden bir pınar akıtasın", "yahut senin hurmalıklardan, üzümlüklerden bir bahçen olsun da, aralarında da şarıl şarıl ırmaklar akıtasın" dediler. "Şöyle de, "Rabbimin şanı yücedir. Ben Allah'ın Rasulü, bir beşerden başkası mıyım ki?" (İsrâ, 17/90-93). Peygamberler, birer beşer olmakla beraber kendilerine teveccüh eden vahyin bir vahy-i ilâhî olduğunu mucizat vs. ile bilmiş ve kendilerinde kesin bilgi hâsıl olmuştur.[111] Şimdi Peygamberliğin kendine dayandığı vahyi, bildirildiği kadarıyla izah etmeye çalışalım.

b- Vahiy

Geçmiş peygamberlere ait mucizelerin öğrenilmesi; bizzat Hazreti Peygamber'in mucize göstermesinin talebi ancak vahiy ile öğrenilmiş ve ilâhî kudretle temin edilmiştir.

109 el-Buhârî, Bed'ü'l-Vahy (I,3); el-Kâdî İyâz, eş-Şifâ, III,13.
110 Mevlâna Şibli, Asr-ı Saâdet III (sade. O.Z.M.Mehmedoğlu),13
111 Bilmen, Ömer Nasuhi, Muvazzah İlm-i Kelâm s.136

Vahyin bizzat kendisinin de bir mucize olması sebebiyle kısa da olsa vahiyden söz etmemiz gerekir.

Vahiy kelimesi, meful bir isim olarak, vahyolunmuş şey, haber, bilgi, ayet, hadis manalarına gelir.

Vahiy, lugatte, işâret, ilhâm, gizli söz, ve başkasının gönlüne atılan herhangi bir duygudur.[112] Onun asıl manası, gizli konuşma, fısıldaşma ve başkalarına duyurmadan birisine bir şey söylemek demektir. Kur'ân-ı Kerim'de üç manada kullanılmıştır:

1- Yaratılışın gereklerine göre hareket etmek. Bir ayette "Rabbin ona (yeryüzüne) vahyetti.."(Zilzâl, 98/5) buyrulur. Burada ona vahyetti demek yaratılışına göre hareket ettirdi demektir.

2- İlhâm manasında: "Musa'nın annesine, onu emzir diye, vahyettim" (Kasas, 28/7) ayetinde de ilhâm etti manasındadır.

3- Başkalarına duyurmadan söylemek. "Birbirlerine yaldızlı sözler vahyediyorlar" (En'am, 6/112) ayetinde de, söylüyorlar manasında kullanılmıştır.

İlgili birçok ayet ve hadis vahyin 7 çeşit olarak tesbit edildiğini, yukarıda zikredilen üç mananın bunları da kapladığını göstermektedir. Hazreti Peygamber'e yapılan vahiy de bu manalara sahiptir.[113] Demek ki, Cenâb-ı Hakk her varlıkla onların kabiliyetlerine göre konuşmuş ve vahyetmiştir.

Usul-u Fıkh ulemasına göre "vahiy" iki kısma ayrılır: Onlar da, "Zahir" ve "Bâtın" vahiydir.

Zahir vahiy: Hazreti Peygamber'in bir müdahalesinin olmadığı vahiydir. Kur'ân-ı Kerim, kudsî hadisler ve Hazreti Peygamber'in kalbine ilkâ edilen ilhamlar gibi. Sünnet de bu ilhamın içine girer.

Bâtın vahiy: Hazreti Peygamber'in ictihâdlarıdır. Tecrübe ve başkalarının görüşlerinden istifade edilerek yapılan ictihadlarda yanılması olabilir.[114] Zira O, vahyin gelmediği sıralarda bazen kendi görüşüyle bazen de arkadaşlarının reyiyle hareket etmiştir.

---

112 İbn Manzur, Lisânu'l-Arab, XV, 329- 382; Mevlanâ Şiblî, Asr-ı Saâdet II, 386.
113 Mevlâna Şiblî, Asr-ı Saâdet II, 388.
114 Molla Husrev, Mir'âtu'l-Usûl s.385-388

Nitekim Bedir savaşında ordusunu konuşlandırdığı yerden Habbâb b. el-Münzir'in tavsiyesine uyarak kaldırmış ve daha iyi bir yere yerleştirmiştir.[115]

Medine'ye hicretlerinden sonra hurmaların aşılanmasını lüzumlu saymaması sebebiyle, Ashâb-ı Kirâm da aşı yapmayı terketmişlerdi. Bu sebeble de mahsul azalmıştı. Bunu duyân Hazreti Peygamber, "...siz dünyâ işlerinizi daha iyi bilirsiniz.."[116] buyurarak, bu gibi şeylerin tecrübe ile bilineceğini belirtmişti. Az da olsa, buna benzer bir iki olay daha vardır. Ancak bunlar, dinin ahkâmı ve tebliği ile ilgili değildir. Dinin ahkâmında yanılma olursa, o yanılma üzerinde kalınmaz, tashih edilir. Çünkü Hazreti Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) "...sen bizim gözlerimizin önündesin.." (Tûr, 52/48) ayetinin beyan ettiği üzere, her zaman ilâhî kontrol altında yaşamıştır. Ayrıca Hazreti Peygamber, zaman zaman bazı işlerinden dolayı uyarılmıştır. Hazreti Peygamber'in sünneti mevzu edilirken, bu yanılma durumlarını göz önünde tutup yanlış anlamalara meydan vermemek lazımdır.

Diğer taraftan vahiy, eğer Hazreti Peygamber'e lafız ve mana olarak birlikte okunmuşsa ona, "Vahy-i Matluv" sadece mana verilmişse, ona da "gayr-i matluv vahiy" denmiştir.[117] İşte sünnet bu "gayr-i matluv" vahyin içine girer. Bu vesileyle kısa da olsa sünneti açıklamaya çalışalım.

Sünnet lügatte, mutlak olarak herhangi bir yol manasına gelir. Hakikatte onunla Hazreti Peygamber'in fiilleri, gidiş yolu kastedilir. Bunları bize nakleden haberlere de, hadis denir. Netice itibariyle bugün için, sünnetle hadis eş manalı kabul edilmiştir.[118]

Hadisler, başlıca mütevâtir ve âhâd olmak üzere iki kısma ayrılır. Mütevâtir haber, "Hazreti Peygamber'den meşhur kitablara geçinceye kadar yalan üzerinde birleşmeleri âdeten mümkün olmayan râvîler topluluğunun, her nesilde, kendileri gibi bir

115 el-Kâdî İyâz, eş-Şifâ, II, 417-418.
116 Müslim, el-Fezâil, 140, (IV,1835-1836, h.no: 2362,); el-Kâdî İyâz eş-Şifâ, II, 417.
117 Molla Husrev Mir'âtu'l-Usûl s.385-389.
118 Bk. Çakan, İ.Lütfi, Hadis Usûlu s.26

topluluktan alıp naklettikleri, işitme ve görmeye dayanan haberlerdir”.[119] Bu şekilde olan hadisler de bütün raviler, aynı lafızları nakletmişlerse ona, lafzî mütevâtir, mana ortak olduğu halde değişik lafız kullanmışlarsa, ona da mânevî mütevâtir hadis denmiştir.[120]

Mutlak olarak mütevâtir denildiğinde, lafzî mütevâtir akla gelir. Manevî mütevâtir haberin izah tarzındaki bir tarifinde ise, ayrı yollardan gelen pek çok haberde müşterek noktaların bulunması sebebiyle oluşan haberlere denmiştir.[121]

Mütevâtir haberlerin ortaya koyduğu ilim hususunda mezhebler arasında ihtilaflar olmuştur. Aralarında Şâfiîlerin bulunduğu bir kısım ulemâ, mütevâtir haber, “Yakin” (kesin) ilim ifâde eder demişlerdir. Hanefîler de, kesin ilim ifâde ettiği görüşünü müdafaa etmişlerdir. eş-Şevkânî (ö.1250/1834), cumhûr-u ulemanın mütevâtir hadisin, “zarurî” (kabullenilmesi kaçınılmaz) ilim ifâde ettiğini söylediklerini nakleder. Mezkûr haberin istidlâlî ilim (delilden düşülerek alınan ilim) ortaya koyduğunu söyleyenler de vardır.[122]

C- Delâilü’n-Nübüvve İle İlgili Meseleler

1- Mucize

Çalışmamızın adında “mucize” kelimesini kullanılırken burada “Delâil” kelimesini kullandık. Çünkü hicrî üçüncü asırdan sekizinci asrın ortalarına kadar çok kere bu tür çalışmalara, “Delâil” ismi verilmişti.[123] Ayrıca bu konuda daha bir çok ıstılâh durumunda olan kelimeler vardır. Mezkûr kelimeleri ilerde, “mucizelerle alakalı kelimeler” başlığı altında inceleyeceğiz. Bundan dolayı burada önce “Mucize” kelimesi üzerinde duralım.

119 el-Cezâiri, Tevcihu’n-Nazar, s. 34-41
120 Koçkuzu, Ali Osman, Rivayet İlimlerinde Haber-i Vahit s. 59
121 Çakan, İ.Lütfi, Hadis Usûlu s.107
122 Koçkuzu, Ali Osman, Rivayet İlimlerinde Haber-i Vahit s. 69-75.
123 Bk. Yardım, Ali, Hadis I,14

Mucize, lugatte "acz" mastarından (kökünden) alınmıştır. Acz, güçsüzlük, demektir.[124] Kelime, "harikulâde" olan olay çeşitlerinden birini ifade eder. "Mucize"nin çeşitli açılardan ele alınıp yapılan tariflerinden bir kısmını buraya kaydedelim.

a- Halk Açısından Tarifi

Mucize, halkın benzerini getirmeye güç yetiremediği şeydir[125] diye tarif edilir. Böylece onun halkın yapamayacağı bir olay olduğu anlaşılmış olur.

b- Mucizenin Peygamber Açısından Tarifi

Risâlet davasına kalkışan kişinin elinde, benzerini inkârcıların getiremeyip aciz kaldıkları "harikulâde" (olağanüstü) olan işlere "Mucize" denir.[126] Bu durum, inkârcılarla mücadele sırasında öyle bir şekilde vaki olur ki inkârcılar benzerini ortaya koyamadıklarından dolayı mağlup olurlar.[127]

c- Mucizeyi Yaratan Allah Açısından Tarifi

Mucize, "Allah Teâlâ'nın, nübüvvet iddia eden kişinin (peygamberin) davasını (peygamberliğini) kabul ettirmek için, "olağanüstü" bir işi yaratmasıdır. Bu mucize, peygamberlik iddia eden kişinin tasdik edilmesini temin eden Allah'ın, "Sen benim Resûlümsün" sözünün teyidi anlamında kullanmıştır".[128]

2- Mucizenin Şartları

a- Olağanüstü bir şey olmalıdır. Asr-ı Saadet'te ayın mucize olarak ikiye ayrılmasının gösterilmesi gibi.

b- Hasma, meydan okumalıdır. Aynı zamanda karşılık vermesi istenmelidir. Bu iş peygamberliği isbat etmek için yapılmalıdır. Bu şarta şöyle denilerek itiraz edilmiştir. Hazreti Peygamber'in sadece iki mucizesinde meydan okuma vardır. Onlar da, "Kur'ân'ın

124 İbn Manzûr, Lisânu'l-Arab V, AC maddesi
125 el-Kâdî İyâz, eş-Şifâ, I,491
126 el-Kestelî, Haşiyetü'l-Kestelî s. 166.
127 en-Nebhânî, Yusûf, Hüccetullahi alâ'l-Alemîn s.13
128 en-Nebhânî, Hüccetullahi alâ'l-Alemîn s. 10.

mislini getirin" ve"ölümü temenni edin" mucizeleridir. Diğer mucizelerinde, meydan okuma yoktur. Buna göre diğer mucizeleri, mucize sayılmamalıdır. Hâlbuki O'nun, bu ikisinin dışındaki "harikulâde" işleri vardır. Bu itiraza şöyle cevab verilir. Bu tür mucizelerde muhatablarından aynısını getirmeleri istenmemişse de, risalet davasına şahit tutulmuş, risâletin bir çeşit delili olmuştur.

c- Hasımlardan hiç birisi, mucize olan şeyin benzerini getirememelidir. Aynı zamanda getirememişlerdir. Keramet, bu şart sebebiyle mucizenin haricinde kalır. Zira onda meydan okuma yoktur. Sihir (büyü) de, mucizeden böylece ayrılmış olur. Çünkü sihrin benzeri başka bir sihirbaz tarafından yapılabilir.

d- Meydan okuyan kişinin davasına uygun olmalıdır. Yalancı peygamber Museylime, bir defasında bir kuyunun suyu artsın diye talepte bulunmuş ancak aksi tecelli etmiş kuyunun suyu tamamen kurumuştur.[129]

Kelâmcılar, bu zikrettiğimiz dört şartı, biraz daha açarak yedi maddeye çıkarmışlardır. Ancak tekrardan sakınmak için sadece yukarıdaki maddelerin dışında kalanları zikredeceğiz.

e- Mucize Allah'ın fiili olmalıdır. Zira mucize Allah'ın peygamberini tasdik ettirmek için ortaya koyduğu şeydir. O'nun fiili olmalıdır.

f- İddia ettiği mucizeyi yapmalıdır. Başka bir konuda mucize göstermesi kâfi değildir.

g- Mucize, peygamberlik iddiasının zamanına yakın olmalıdır. Peygamberlerin bi'setlerinden önce ellerinde zuhur eden "harikulâde" olan şeyler mucize değildir, kerâmettir.[130] Bunlara "irhâs" da[131] denir.

3- Mucizenin Kayıtları

Daha önce şart olarak zikredilen şeyler, bazı âlimler tarafından kayıt telakki edilmişlerdir. Yukarıdaki maddelere açıklık getirmeleri dolayısıyla bazılarını zikredelim:

---

129 el-Kastallânî, el-Mevâhibu'l-Ledünniyye I, 345-348
130 el-Cürcânî, Şerhu'l-Mevâkif II, 410-411.
131 en-Nebhânî, Hüccetullahi alâ'l-Alemîn s. 13.

a- Yukarıdaki birinci maddeye açıklık getirilerek şöyle denmiştir. Bazı mucizeler kelâmla olur, Kur'ân-ı Kerim gibi. Bazıları da fiilen mucize olur. Bu mucizelere, parmaklarının arasından az suyun fışkırıp akmasını misal verebiliriz. Özelliğini terketmekle, mucize olanlar da vardır. Ateşin yakmaması gibi. Nitekim Hazreti İbrahim'i Nemrud'un ateşi yakmamıştır. Burada ateş, yakma özelliğini terketmiştir.

b- Peygamberlik iddia eden kişinin elinde zuhur etmelidir. Salih kişilerin elinde zuhur eden "harikulâde" şeye "Keramet" ; halktan birinin elinde zuhur eden "harikulâde" şeye, "Ma'unet"; fasıkın elinde zuhur edene "istidrâc ve tuzak" ; yalancının elinde ters olarak tahakkuk edene de "ihanet" denir.

c- Mucize olarak takdim edilen şey, kendisini tekzib etmemelidir. Bir kimse cansız bir varlıkla konuşmasını delil olarak ileri sürse ve o varlık kendisini yalanlasa, onun bu konuşması mucize sayılmaz.[132]

4- Beşerin Gücüne Nisbetle Mucizenin Kısımları

a- Beşerin Kudretinin Haricinde Olan Şeyler.

Cisim yaratmak, bir şeyin zatını değiştirmek, ölüleri diriltmek vs. Bunlar, beşerin gücünün dâhilinde değildir. Bunların çoğu da, azı da mucize sayılır.

b- Cinsi, ekseriyetle beşerî gücün dâhilinde olduğu halde belli bir miktarı, beşerî gücün üstündedir.

c- Beşerin malumatının dışında olan bir ilmi ortaya koymak. Gaybden haber verme gibi. Bu durumun mucize sayılması için iki şeyin olması lazımdır. Birincisi, tesadüf sınırını aşana kadar tekrar edilmelidir. İkincisi, aleyhine olacak sebeblerden soyutlanmalıdır. Meteorolojinin haberleri ve ana karnında çocuğun keşfedilen özellikleri gayb değil, his aleminin sınırları içindedir.

d- Aslında, insanın yapabileceği şeylerin cinsinden ise de yapılamamış mucizeler. Kur'ân-ı Kerim gibi. O söz ve kelâm olarak,

132 Aynı yer.

yapılabilir şeylerin arasında iken, üslubu itibarıyla benzeri yapılamamıştır.

e- İlk başta beşerin yapabileceği cinsten sayılırken, netice itibarıyla beşerin kudretinin üstünde olan şeylerdir. Müzmin (kronik) hastalığın iyi olması, ziraatın vaktinden önce mahsul vermesi gibi şeylerdir. Bu şeyler vaktinde olursa mucize sayılmaz. Vaktinden önce olursa, âdete muhalif olduğundan dolayı mucize sayılmıştır.

f- Güç yetirilebilir şeylerin cinsinden ise de, yapılması gerçekleşmeyen bir olay şeklinde tezahür ederler. Konuşamayan kimsenin konuşması, yazamayan kişinin yazması gibi. Bu durum sadece onlara mahsustur. Ancak mucize olması için, konuşma kabiliyetlerinin yüzde yüz yok olduğunun tesbit edilmesi gerekir.

g- Hayvanları konuşturmak, cansız bir varlığı hareket ettirmek gibi.[133]

Bunlar eğer sahibinin istemesi ile konuşuyor ve hareket ediyorsa mucize sayılır. Bazı cansız varlıkların hareket etme özellikleri vardır. Onların bu hareketi, mucize sayılmaz. Zamanımızda, tekniğin ortaya koyduğu şeyler gibi. Bunlar her ne kadar ileri bir seviyede olsa dahi eşyanın özelliğinden istifade edilerek yapıldıklarından dolayı mucize sayılmazlar.

h- Bir şeyin, mevsiminin şartları dışında olmasıdır. Meselâ, kışın yaz meyvesinin yazın da kış meyvesinin ortaya konması gibi. Bu konuda kış şartları tam geçerli iken yaz meyvesinin yetişmesi mucize telakki edilir.

ı- Normalin dışında olan şeyler gibi. Mesela, akan suyun kesilmesi, kesilmiş suyun akması gibi. Normali oluşturan şartları iyice bilmekle anlaşılır.

i- Az suyun, az yiyeceğin büyük topluluklara yetmesi gibi.[134]

133 en-Nebhânî, Hüccetullahi alâ'l-Alemîn s. 8-9.
134 en-Nebhânî, Hüccetullahi alâ'l-Alemîn s. 9-10.

5- Mucizelerin Harikulâde Sınıfından Olaylar Olması

a- Mucize olarak nitelendirilebilecek olayların kendisi "harikulâde" olmalıdır. Meselâ, Mekke halkı, Hazreti Peygamber'den kendilerine bir mucize göstermelerini istemişlerdi. Hazreti Peygamber de, Ay'ı iki parçaya bölünmüş, yarısı Hira dağının bir tarafında, diğer yarısı öbür tarafında olmak üzere göstermişlerdi.

b- Hâdiselerin kendileri âdete aykırı değildir. Ancak meydana geldikleri zaman harikulâde olurlar. Tufan, fırtına, zelzele gibi olaylar veya büyük kalabalıkların bir avuç müminden korkma durumu gibi. Aslında bunlar normal olaylardan sayılır. Ancak, meydana geldikleri zaman, bazen harikulâde bir olayın ortaya çıkmasına sebeb olurlar.

c- Hâdiselerin hem kendileri ve hem de meydana gelişleri harikulâde bir şey değildir. Ancak meydana gelmelerini temin eden şey ve geliş zamanı itibariyle harikulade olurlar.[135]

Hazreti Peygamber'in dualarının bereketiyle yağmurların yağması, hastaların şifa bulması gibi. Yağmurun yağması, hastaların iyi olması normal hadiselerdir. Ancak bunların dua ile ve o anda meydana gelmesi mucize sayılmıştır.

d- Hâdiselerin meydana gelmesinden önce haber verilmeleri de mucize telakki edilmiştir. Nitekim Resûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), bir defasında kopan bir fırtına için, bu fırtına bir münafığı öldürmek için koptu demişti. Daha sonra Medine'ye gelindiğinde, bir münafığın mezkûr fırtınadan dolayı öldüğü anlaşılmıştır. Burada mucize, olayın önceden haber verilmesidir.[136]

Gerçi bu tür mucizelerin nübüvveti isbat etmesi, aynı derecede kuvvete sahip değildir. Bazısı açık bazısı da kapalı bir şekilde de olsa yine, nübüvveti isbat eden bir delil sayılırlar.

Burada hemen zikredelim ki, halkın bu mucizelerin mislini değil de yakın bir benzerini yapması mucize sayılmaz. Zira insanların bir kısmının yaptığı şeyler, ne kadar mükemmel olursa

135 İbn Kesir, Şemailu'r-Rasul s. 138-139
136 Mevlâna Şibli, Asr-ı Saâdet II,359- 360.

olsun, diğerlerinin onların aynısını yapması mümkündür. Mükemmellik, maharetin sonucudur.[137] Mucizeler, insanoğlunun ulaşacağı en üst seviyenin daha ilerisindedir. Bununla beraber mucizeler, insanlar için nihaî bir sınır olup, bu meyanda ileri gitmelerine yol göstericidir.

6- Mucizelerin Gayesi

Mucizelerin çeşitli şekilde tarif edilmesi sırasında gayeleri de ortaya çıkmıştır. Mucize, peygamberlerin ümmetlerine davalarının hak olduğunu göstermeleri için ortaya koydukları, beşerin âdetlerinin üstünde ve ancak ilâhî bir kudretle güç yetirilebilir şeylerdir. Bunlar peygamberlere mahsus olup peygamberliğin tasdikini icabettirir. Mucize, onu gösterenin peygamberliğinin delili olur.[138] İşte mucizenin gayesi de bu delil olma yönüdür.

7- Mucize İle Alakalı Tabirler

Mucize ile alakalı tabirlerin bazıları şunlardır: "Alâmet", "Delâil", "Ayet", "İsbâtü'n-Nübüvve" ,"Burhan" vs. Şimdi bunları kısaca izah edelim.

a- "Delâil" , lugatte delâle kelimesinin çoğuludur. Yol gösterme manasına gelir. Bunun bir benzeri de "Edille" kelimesidir. O, "delil"in çoğuludur. Deliller manasında kullanılır.[139] "Delâil", ıstılâhda mucize kelimesinin müteradifi olarak, onun yerinde istimal edilmiştir.

b- "Alâmet", lugatte nişan manasına gelir. Çoğulu, "Alâmât"tır. Istılahda ise, peygamberlik iddia eden zatın davasındaki doğruluğuna, hayır ve saadete ait esasları tebliğ etmeye memur bulunduğuna delâlet eden burhan demektir. Bu da mucize kelimesinin yerinde kullanılmıştır.[140] Hadis mecmuaları, mucize ile ilgili hadislere bu saydığımız kelimeleri başlık yapmışlardır. Nitekim el-

137 en-Nebhânî, Hüccetullahi alâ'l-Alemîn s.9
138 Mevlânâ Şibli Asr-ı Saâdet, s. II.213.
139 Heyet, Mucemü'l-Vasit, I, 294.
140 Mirâs, Kâmil, Sahih-i Buharî Muhtasarı Tecrid-i Sarih Tercemesi, IX, 283.

Buharî, Sahih'inde, "Alâmâtü'n-Nübüvve" tabirini başlık olarak kaydetmiştir.[141] Zira "alâmât" kelimesi diğerlerinden daha umumi bir mana ifade eder.[142]

c- Kesin mukaddimelerden vücuda gelen delile de "Burhan" denir.[143]

d- Geri kalan "Ayet", "Beyyine" kelimeleri de yine "delil" manasında istimal edilmiştir.[144]

e- "İsbatu'n-Nübüvve" de bir terkib olarak yine "mucize" manasında kullanılmıştır.

Hülasa, buraya kadar zikredilen kelimelerin hepsi zaman zaman mucize kelimesinin yerinde kullanılmıştır.[145]

Ancak, aralarında bazı farklar vardır. "Alâmet" ve "mucize" kelimelerinin manası hepsinden daha geniştir. Bu sebeple "kerâmet" i de ihtiva eder. "Ayet" ve "Burhân" kelimeleri ise, peygamberlere mahsus olup peygamberliklerini isbat eden delillerdir. el-Fâsî diyor ki; kelâmcılar, meydan okumaya yakın olup Resûlullah'ın elinde zuhûr eden olağanüstü şeylere, mucize; meydan okumadan Hazreti Peygamber'in elinde zahir olan şeylere de ayet ve delil demişlerdir.[146] "Burhan" ve "Beyyine" kelimeleri ise, ekseriyetle delil manasında kullanılmıştır.

İlk asırlarda, mucize yerine daha çok alâmet, delâil, ayet kelimeleri kullanılmıştır.

Meselâ el-Buharî'de, Alâmâtü'n-Nübüvve,[147] et-Tirmizî'de, Âyâtü İsbâtı'n-Nübüvve[148] tamlamaları başlık yapılmıştır. Üçüncü asrın son çeyreğinden sonra daha çok, "Delâilu'n-Nübüvve" terkibi mucize kelimesinin yerini almıştır.[149]

141 Bk. el-Buhâri, Bed'u'l-Halk (IV,168- 188)
142 Miras, Kâmil, Sahih-i Buharî Muhtasarı Tecrid-i Sarih Tercemesi IX, 283.
143 en-Nebhânî, Hüccetullahi alâ'l-Alemîn s.12.
144 Miras, Kâmil, Kâmil, Sahih-i Buharî Muhtasarı Tecrid-i Sarih Tercemesi, IX, 283.
145 el-Cürcâni, Tarifat s. 44.
146 en-Nebhânî, Hüccetullahi alâ'l-Alemîn s.12
147 el-Buhârî, Bed'u'l-Halk, Bâbu Âlâmâti'n-Nübüvve (IV, 168-188.)
148 et-Tirmizî, el-Menâkib, Bâbun fî Âyâti Nübüvveti'n-Nebiyyi (V, 592.)
149 Yardım, Ali, Hadis I, 11-12.

9- Mucize Sayılmayan Olağanüstü Şeyler

1- Sihir

Sihir, neticesi itibariyle olağanüstü görüldüğü halde sürekliliği olmadığı, hızlı olarak yok olduğu için olağan bir olay sayılır. Mucize ile aralarında bazı farklar vardır. Kısaca izah edelim:

a- Mucizeyi gösteren, insanlara karşı meydan okuyarak, 'bunun benzerini getirin' der. Sihirde ise böyle bir meydan okuma yoktur.[150]

b- Mucizenin misli getirilmez, sihrin misli getirilir.

c- Mucize uzun zaman kalabilir, sihir tez geçer.

d- Mucizeyi gösteren, onu halkın huzurunda, bütün beldelerin duyacağı şekilde yapar. Sihirbaz ve göz bağlayıcı, sihri zayıflara ve halkın cahillerine karşı icra eder.[151]

e- Sihirbazın hedefi, seyircilerini hayrete düşürmektir. Peygamberlerin hedefi ise, insanları ıslah ve terbiye etmektir.[152]

2- Kehanet

"Kehanet", kâhinden sadır olan birtakım kelimelerdir ki, bazen gerçeğe uygun düşer, bazen de uygun düşmez. Peygamberlerin hem yaratılışı mükemmel, hem de ahlâkları mükemmeldir. Her zaman doğru söylerler. Kâhin'in ise aklı karışıktır. Fizikî ve manevi yönü kemale ermemiştir. Kâhin, harikulâde bir şeyi ortaya koysa, onun mislini başkaları da ortaya koyar; hâlbuki peygamberlerin mucizelerinin mislini kimse getiremez.[153]

3- Hipnotizma

Hipnotizma, sözle, bakışla, telkinle meydana getirilen bir çeşit uykudur.[154] Uyutulan adam telkin edilen her şeye inandırılabilir. Hatta hipnotizma esnasında onun hastalıkları da tedavi edilebilir.[155]

---

150 el-Kastâllânî, el-Mevâhibu'l-Lendünniyye, I,347
151 en-Nebhânî, Hüccetullahi alâ'l-Alemîn s.10-11.
152 Mevlânâ Şibli Asr-ı Saâdet, II,374.
153 en-Nebhânî Hüccetullahi alâ'l-Alemîn s.10.
154 Mevlâna Şibli, Asr-ı Saâdet, II,219
155 Mevlâna Şibli, Asr-ı Saâdet, II,283-284.

4- Keramet

Sahibinin üstünlüğünü ortaya koyan, âdete muhalif (harikulâde) bir fiildir. Mucize ile aralarında şu fark vardır: Mucizeyi peygamberlik iddia eden kişi gösterir. Keramet ise veli olan zatın elinde zuhur eder.[156]

10- Harikulâde Sayılan Şeylerin Kısımları

a- Mucize: Daha önce hakında bilgi verilmiştir.

b- İrhâs: Peygamberde, nübüvvetinden önce görülen âdet üstü şeyler. Çocukken, Hazreti Peygamber'i bir bulutun gölgelendirmesi gibi.

c- Keramet: Bir velinin elinde zuhur eden harikulâde bir olaydır.

d- Maunet: Halktan birinin sıkıntılardan kurtulması için kendisine ikram edilen ilâhî yardım.

e- İstidrâc: Davasına uygun olarak kâfire verilen olağan üstü şey; ahirette hakettiği cezayı göreceği zaman itiraz ve mazeret ileri sürmemesi için kendisine tanınan imkân.

f- İhanet: Kâfire, davasına muhalif olarak verilen olağanüstü şey.

g- Sihir ve göz bağlama:[157] Haklarında daha önce bilgi verildi.

11- Sebepler ve İlletler

Ateşin yaktığını, buzun dondurduğunu, zehirin hayatı söndürdüğünü tecrübelerimizle biliriz. Peşpeşe yapılan müşahede ve tecrübelerin neticesi olarak illet ve malul yahut sebebler ve müsebbebler vücûd bulmaktadır. Maddecilik (materyalizm) mezhebinin bütün binası, bunun üzerine kuruludur. Maddeciler bir şeyin aynı hassayı bir defadan fazla gösterdiğinde, o hassanın o eşyadan ayrılmasının kabil olmadığına hükmederler. Yahut bir şeyin devamlı olarak diğer bir şeyi vücuda getirdiğini görünce bi-

156 en-Nebhânî, Hüccetullahi alâ'l-Alemîn s. 850-860.
157 en-Nebhânî, Hüccetullahi alâ'l-Alemîn s.12-13.

rincisinin illet, ikincisinin malul olduğunu söylerler. Bu suretle sıcaklık ve yakmanın sebebi ateştir. Soğukluğun sebebi buzdur. Ölümün sebebi ise zehirdir, derler.

Materyalistler; mucizeleri, eşyanın hassalarını geçici olarak kaldırdığı yahut sebeb ve illet silsilesini belli bir süre işlemez hale getirdiğini gördükleri halde, imkân dâhilinde olduğunu kabul etmezler.

Hâlbuki bizim müşahede ettiğimiz hadiselerin müşahededen evvel de aynı şekilde vuku bulacağına nasıl inanabiliriz.[158]

Mesela biz bir tohum ekeriz. Bu tohum bir kaç gün sonra filizlenir. Sonra büyür, bir bitki olur. Daha sonra bir fidan olur. Daha sonra dallı budaklı büyük bir ağaç olur. Biz bu gibi hadiselere o kadar alışmış bulunuyoruz ki, onların meydana gelişi bizi hiç hayrete düşürmez. Fakat bize bir asanın yılan olduğu yahut İsa adında bir çocuğun babasız doğduğu söylendiği zaman, mahdud aklımız derhal şüphe ediyor. Niçin? Çünkü bu bizim tecrübelerimize dâhil değildir. Şu halde mucizeler, idrakimizin üstünde olan sebebler ötesi âlemin icraatıdır,[159] tecrübemizin haricindedir.

Mevlâna Şibli "Asr-ı Saadet", İsmail Fenni Ertuğrul, "Hakikat Nurları" adlı eserlerinde mucizelerin izah edilebilir şeyler olduğunu, Hazreti Peygamber'in hayatının dahi nübüvvetini isbat eden en büyük bir mucize bulunduğunu kaydetmişlerdir.[160]

12- Mucizelerin Müsbet İlim Açısından Hikmetleri

Burada öncelikle geçmiş peygamberlerin Kur'ân-ı Kerim'de zikredilen mucizelerinin, peygamberliklerini isbat eden birer delil olmakla beraber müsbet ilme de çığır açtıklarını zikredelim. Allah Teâlâ insan cemaatine, manevi sahada yükselmeleri için birer önder olarak peygamberleri gönderdiği gibi, maddî sahada da kalkınmaları, yeni keşifler yapmalarına imkân vermesi için de her birinin eline bazı harikalar vermiştir. Çünkü sınırlı aklıyla insanın ilk başta bu şeyleri bilmesi zordur.

---

158 Mevlâna Şibli, Asr-i Saâdet II, 229.
159 Mevlâna Şibli, Asr-ı Saâdet, II, 213, 231
160 Ertuğrul, İsmail Fenni, Hakikât Nurları s. 320- 325

Meselâ Hazreti Nuh'un bir mucizesi olan gemisi, Yusuf'un (aleyhisselam) saatini en evvel beşere hediye eden mucizenin elidir.

Kur'ân-ı Kerim, bu mucizeleri zikretmekle beşerin fen ve sanatının nihaî sınırını çizmiştir. Mesela Hazreti Süleyman'ın rüzgâr üzerinde havada uçması, bir günde iki aylık mesafeyi katetmesi (Sebe, 34/12) beşere havacılık hususunda yol açmış bulunmaktadır. Hazreti Musa'nın (aleyhisselam) yerden suyu çıkarması (Bakara, 2/60), artezyenle suların ve petrolün çıkarılacağına bir işarettir. Hazreti İsa'nın ölüyü diriltmesi (Mâide, 5/110) tıbbın son sınırını çizmiştir. Dâvud'a (aleyhisselam) demirin yumuşatılması madenleri bulmaya, hizmette kullanmaya (Sebe, 34/10) yol göstermektedir. Davud'un (aleyhisselam) sedasının dağlardaki yankısı (Sebe, 34/10) sesin nakline işaret etmektedir. Hazreti İbrahim'in, Nemrud'un ateşinde yanmaması (Enbiyâ, 21/69) ateşin yakmayacağına, soğutucu da olabileceğine birer işarettir.

Elmalılı Hamdi Yazır, İslâm-ilim münasebetini anlatırken, ilimlerin ve fenlerin kendi sınırları içinde terakki ettirilmelerini inkâr etmemenin icab ettiğini, hiç bir hadisenin ve şüphenin yıkamayacağı en doğru ve küllî esaslara inanılması ve mümkün olana muhal denilmemesi gerektiğini söyler.[161]

en-Nebhânî'nin zikrettiği on mucizeye bir göz atalım: Ölülerin diriltilmesi mucizesi, ölüme kadar teknik imkânlarla bir çok işin başarılacağına; hudhud kuşunu posta işlerinde kullanmak ise ajansların hizmetlerine işaret etmektedir. Kur'ân'ın mislinin getirilememesi, ilâhî kelamın icazını belirtir. Konuşmaktan aciz olanın konuşturulması yine tıbbın; cansızların hareket ettirilmesi, günümüzün fenninin; kış meyvalarının yazın yetişmesi veya aksinin olması, bitkiler için yetiştirme mevsiminin suni olarak yapılabileceğini göstermektedir. Netice olarak mümkün olanı muhal saymama ve vuku bulunca mucize telakki etmemek lazımdır. Eskiden insan havada uçamazdı. Ama âlimlerimiz, havada uçmak mümkündür; zira kuşlar havada uçuyorlar, demişlerdir.[162] Bugün bu uçmak gerçekleşmiş-

161 Elmalılı, H.Yazır, Hak Dini Kur'ân Dili, I, 202.
162 İsmâil Hakkı, Yeni İlm-i Kelâm s. 251

tir. Bundan da mucizelerin teknik sahada da yol gösterdiklerini anlamaktayız.

D- Sıhhat Yönünden Hazreti Peygamber'in Mucizeleri

Hazreti Peygamber'in mucizeleri, Kur'ân'da mücmel (özet) olarak yer almış, ayrıntılar hadis-i şeriflere bırakılmıştır. Hazreti Peygamber'in en büyük mucizesi Kur'ân-ı Kerim'dir. O, diğer peygamberlerin mucizeleri gibi geçici olmayıp süreklidir. Kur'ân'ın i'cazı hususunda eskiden ve zamanımızda çok eser yazıldığı için, burada bilgi verilmeyecektir. Mucizeler başlıca aklî ve naklî olmak üzere iki kısma ayrılır:

1- Naklî Delillerle Sabit Mucizeler

Delâilü'n-Nübüvve ile ilgili hadislerin çoğu sahihtir. Biz burada onları kısaca, "sahih" ve"zayıf" olmak üzere iki kısma ayıracağız:

1- Sahih Hadislerle Sabit Mucizeler ve Bulundukları Eserler

a- Sahih Hadislerle Sabit Mucizeler:

Delâilü'n-Nübüvve kitablarındaki hadislerin çoğu "sahiheyn" hadisleridir. el-Buhârî'de, "Âlâmâtü'n-Nübüvve" başlığı altında 70'ten fazla hadis yer almaktadır. Bu hadislerde, ayın ikiye ayrılması, Kisrâ ve Kayser'in devletlerinin yıkılacağı, Mescid-i Nebevî'de kütüğün inlemesi,[163] hastaların duası ile iyi olması,[164] az suyun bereketlenip çok insana yetmesi, yemeğin bereketlenip birçok insana yetmesi,[165] duası ile yağmurun yağması, istikbalden haber vermesi[166] gibi şeyler yer almıştır.

Ayrıca, Miraç konusu ve göğsünün manevî bir ameliyatla yarılıp kalbinin yıkanması aynı kaynakta yer almıştır. Yine gıdaların tesbih ettiği meselesi de el-Buhârî'de yer almaktadır.[167]

163 el-Buhârî, Bed'ul-Halk, 90 (IV, 173,182); İbn Kesir, Şemailu'r-Resûl s.138.
164 el-Buhârî, el-Meğazî 38 (V, 75-76)
165 el-Buhârî, (IV, 168- 188); İbn Kesir Şemailu'r-Resûl s. 165.
166 el-Buhârî, es-Salât, (I, 91-93.)
167 el-Buhârî, Bed'u'l-Halk, Babu Alâmâti'n-Nübüvve 90, (IV,171)

el-Buharî'de yer alan diğer mucizelerin bazıları şunlardır: Hazreti Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) Hendek'in kazımı sırasında büyük bir kayayı balyozla bir vuruşla kırmıştı.[168] Hazreti Ebu Bekr, Hazreti Ömer ve Hazreti Ali bir dağın (Hira veya Uhud) üzerinde, Hazreti Peygamberle birlikte idiler. Dağ sallandı. Hazreti Peygamber, "Ey dağ dur, üzerinde bir peygamber, bir sıddık ve şehid vardır" dedi. Dağ durdu.[169] Tembel atların Hazreti Peygamber'in altında çevikleştiği de bilinmektedir.[170] Resûlullah'ın yanından gecenin karanlığında ayrılan Useyd b. Hudeyr ile Abbâd b. Bişr'in yollarını bir nurun aydınlatması da sahih rivayetlerin arasındadır.[171] Önceleri hadisleri unutan Ebu Hureyre için dua ettikten sonra artık unutmaması da bir mucizedir.[172] Seleme'nin yaralanan ayağına okuması ve üflemesiyle iyi oluvermesi de mucizeleri arasındadır.

Diğer sünnet mecmualarında, sahih hadislerle sabit birçok mucizeler zikredilmiştir. Onlar hakkında da kısa bir bilgi verelim. O, çeşitli yerlerde dua etmiş, duaları kabul edilip isteği yerine getirilmiştir. Mesela Kureyş için dua etmesi, Hazreti Ömer'in müslüman olması, kuraklığın kalkması, Hazreti Enes'in mal ve evlat sahibi olması, Ümmü Haram'ın Kıbrıs'ta şehit olması, Sa'd için dua etmesi vs. makbul olan bazılarıdır.[173] Ayrıca cansız varlıklardan ağaçların selâm vermesi, emrine uyarak köklerinden sökülüp gelmesi vs. gibi mucizeler de sahih hadislerle sabittir.[174]

b- Kur'ân-ı Kerim'in İşaretiyle Desteklenen Mucizeler:

Bazı âlimlere göre mucizeler semavî (göğe ait) ve arzî (yerde olan) olmak üzere iki kısma ayrılır:

b/1. Semavî Mucizeler

Semavî olanlar, Mirâc ve Ay'ın ikiye ayrılması olaylarıdır:

168 el-Buhârî, el-Meğazî 30 (V, 45-46.)
169 el-Buhârî, el-Hıyel, 10, (VIII, 62.)
170 el-Buhârî, el-Cihâd (III, 209.)
171 el-Buhârî, el-Menâkib, (IV, 228.)
172 el-Buhârî, el-İlm 43, (I,38.)
173 Mevlâna Şibli, Asr-ı Saâdet, V, 76.
174 Bk. Mevlâna Şibli, Asr-ı Saâdet, II ve III. Ciltler

1- Mirâc

Mirâc olayı, yaklaşık hicretten bir yıl önce vaki olmuştur. Olayın Mescid-i Haram'dan Mescid-i Aksâ'ya olan kısmı Kur'ân-ı Kerim'le, göklere yapılan yükselme ise meşhur hadislerle sabittir. Şibli, Mirac'ı isbât eden hadislerin mütevâtir,[175] İbn Kesir ise meşhur olduklarını beyan eder.[176]

ed- Dehlevî, Mirâc'ın beden ve ruhun iştirakiyle, Hazreti Aişe ve Hazreti Muaviye sadece ruhla vaki olduğunu söylemişlerdir.[177]

ed- Dehlevî ve Hamidullah Mirac olayının maddî tabirlerle izâh edildiğini söylerler. Meselâ üzerine binilen ve kendisiyle seyahat yapılan binite "Burak" denmiştir. Mescid-i Aksâ'da süt içti, Refref"e bindi, göklere çıktı. Kapısını çaldı vs. Cennet"te ve Cehennem'de gördüklerini hep veciz olarak çevresindeki insanların anlayacağı tarzda beyan etmiştir. Bunlar ve Allah'a izafe edilen beşerî hususlarla ilgili kelimeler tevil edilmiştir. Zira Allah benzer, misil sahibi olmaktan münezzehtir.[178]

2- Ayın ikiye ayrılması

Bazı kişiler olayı rivayet eden İbn Abbâs ve diğerlerinin olay sırasında çocuk olduklarını ileri sürerek "inşikak-i kameri" inkâr ederler. Hâlbuki çocukların hiç görmeden de, başkalarından duyup naklettikleri haberleri yani sahabenin mürseli de makbuldür. Ayrıca ravilerinden Huzeyfe ile İbn Mesud olay sırasında yaşlı idiler.[179] Yine inşikâk-ı kamer olayına Kur'ân-ı Kerim'de işaret vardır. Nitekim "Yaklaştı saat (kıyamet), yarıldı Ay" (Kamer, 54/1-2) buyurulmuştur. Bazıları bu yarılmanın kıyamet günü olacağını müdafa etmişlerdir. Hâlbuki devamındaki ayetlerde olayı gören müşriklerin bu olaya sihir (büyü) dediklerini açıklamaktadır. Kıyamet günü olacak bir hadise için şimdiden nasıl büyü denilebilir.[180]

175 Mevlâna Şibli, Asr-ı Saâdet, II, 421
176 İbn Kesir, Tefsir, II, 2-12
177 Hamidullah, M. İslam Peygamberi, I, 103-104
178 ed-Dihlevî, Hüccetullâh'il-Bâliğa, II, 866
179 İbn Kesir, Şemailu'r-Resûl s. 138-143
180 Elmalılı Hamdi Yazır, Hak Dini Kur'ân Dili, VII, 4626

b/2. Arzî Mucizeler

1- Suların Çoğalması, Hazreti Musa'nın (aleyhisselam) asasını vurup 12 göze çıkarması (Bakara, 2/60), kuyu sularının çoğalması mucizelerine işaret etmektedir.

2- Dua ile yağmurların yağması mucizesine de, yine Kur'ân-ı Kerim'de; "Eğer o memleketlerin halkı iman edip Allah'tan korkmuş olsalardı muhakkak ki, üzerlerine yerden ve gökten bereketler açardık.." (Araf, 7/96) ayetleri işaret etmektedir. Müttakî kimselere bereketi ve dolayısıyla suyu veren yaratıcı Allah, Peygamberine evleviyetle verir.

3- Ağaçların yerlerinden sökülüp Hazreti Peygamber'e itaat etmesi, nitekim "kuru hurmanın dalını kendine doğru silkele, üzerine devşirilmiş taze hurmalar dökülsün" (Meryem, 19/25) ayeti ile vaki olabileceğine işaret edilmektedir.

4- Çakılların elinde tesbih ettiği de "attığın zaman sen atmadın ancak Allah attı." (Enfâl, 8/17) ayetinin işaretine mazhardır.

5- Süleyman Peygamber'le (aleyhisselam) karıncanın konuşmasını mevzu eden ayet, (Neml, 27/18) Hazreti Peygamber'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) hayvanlarla konuşabileceğine dikkat çekmektedir.

6- Musâ (aleyhisselam) zamanındaki katilin bilinmesi için istenilen sığırı bulup bir parçası ile ölüye vurulması ve ölünün dirilip katilini haber vermesi (Bakara, 2/72-73) olayı ile ilgili ayetler, ölülerin diriltilmesinin mümkün olduğuna işaret etmektedir.

7- Hazreti Peygamber'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) istikbalden haber vermesi şeklindeki mucizeleri, mağlup Rumların bir müddet sonra galip geleceğini bildiren (Rûm, 30/1-3) ayetleriyle isbat edilir.

Kur'ân-ı Kerim'de diğer peygamberlere ait mucizeler, bir peygamber olarak Hazreti Muhammed'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) mezkûr mucizelerine de işaret etmektedir.

2- Zayıf Hadislerle Sabit Mucizeler ve İlgili Eserler

Bu tür hadisler, daha çok "Delâilü'n-Nübüvve" adlı kitablarda bulunmaktadır. Delâil kitabları, ed-Dehlevî'nin, hadislerin sıhhat

mertebelerini belirten beş tabakasından dördüncü tabakasında yer alan eserlerde bulunurlar.

Delâilü'n-Nübüvve adlı kitablar, mucizeleri mevzu ettiği gibi tarih, siyer ve hadis mecmualarında da mucizeleri işleyen hadisler yer almıştır. Sahanın önemli bazı kitabları şunlardır:

2/a. Beyhakî'nin (Ö.458/1065), yedi ciltlik matbu eseri.[181]

Müellif, eserinde istifade ettiği hadisleri ravilerine göre üç kısma ayırmıştır:

a/a. Sika Râviler

el-Beyhakî'ye göre, râvileri adil, zabıt ve tarikleri çok olan hadislere meşhur denir. Onlarla iktisâbî ilim sabit olur (İktisâbî ilim: Bilgi sebelerine başvurularak kişinin kendi iradesiyle elde ettiği ilimdir.). Kaderi ve kabir azabını isbat eden hadisler gibi.

Aslında terğib ve terhib için istifade edilecek haber-i vâhidler, kabul şartları mevcud olup, çoğaldığında onlar da bu gruba girerler.

a/b. Hadis Uyduran Râviler

Hadis vaz' edenlerin hadisleri, dinin herhangi bir meselesinde kullanılmazlar. Vaz' ile itham edilenlerin hadisleri ise, sadece terğib, terhib, tefsir ve meğazî ile ilgili konularda istimal edilebilirler.

a/c. Bazı Cerhedilecek Tarafları Olduğu İçin Zayıf Sayılanlar

İlim ehli bunların durumlarını araştırarak, hadisleri buna göre değerlendirmeleri lazımdır.

el-Beyhakî, birinci nevin tabakasında bulunan ravilerin hadisleriyle amel edilir, der.

İkinci nevin tabakasında bulunan hadis uyduranların hadisleriyle amel edilmez demektedir. Vaz' (hadis uydurma) ile itham edilenlerin hadisleriyle sadece terğib ve terhib konusunda amel edildiğini anlatır.

181 el-Beyhakî, Delâilü'n-Nübüvve, I-VII

Üçüncü nevide cerhe uğrayanların hadisleri incelenir. Bunların en kuvvetlileri ile amel edilir.[182]

2/b. el-Kâdî İyâz da (ö.544/1149), sîretlerde, hadis mecmualarında yaygın olarak bulunan, Hazreti Peygamber'in parmaklarının arasından suların fışkırması, az yemeklerin bereketlenmesi ile ilgili hadislerin katiyet ifade eden (tevatür) mertebelere ulaşmadığını, ancak meşhur ve yaygın (münteşir) olduklarını söyler. Yine o, meşhur olmayan rivayetlerle sabit olan mucizelerin birçok tarikten (yoldan, senedle) gelmesi, onları da meşhur olanların seviyesine çıkarır ve bütün bunlar kesin ilim ifade edenlere ilhak edilerek, bilgileri alınır. Amel etmek gerekirse amel edilir. Ancak zayıf hadislerle amel edilmez, der.[183] Böylece de metodunu ortaya koymuş olur.

2/c. Mucizeleri içeren hacimli bir kitab da, el-Kastallânî'nin, (ö.923/1517) "el-Mevâhibü'l-Ledünniyye" adlı iki ciltlik eseridir. Mezkûr eserde bazı zayıf hadisler vardır. Mevlidle ilgili bazı hadisler mevzu (uydurma) olduğu halde eserde maalesef yer almıştır.[184]

2/d. es-Suyûtî'nin (ö.911/1505), "el-Hasâisu'l-Kübrâ" isimli iki ciltlik eseri aslında Hazreti Peygamber'in Hasâis'ini mevzu etmiş ise de mucizelere de yer vermiş ve hepsini, Hasâis'den saymıştır. Eserde, zayıf hadisler varsa da mevzu (uydurma) hadis yoktur.[185]

2/e. İbn Kesir (ö. 774/1372) "Şemailü'r-Rasul" adıyle yazdığı ve şemailden ziyade mucizeleri işlediği kitabında mucizeleri kendine has bir tertiple ve çeşitli başlıklar altında işlemiştir. İbn Kesir, mucize ile ilgili bir olayı mevzu ettiğinde o, mucizenin naklini yapan hadislerin bütün senedlerini çeşitli kaynaklardan toplamış sahih ve zayıf senedlerini, zayıf ravilerini aynı yerde zikretmiştir. Mucize ile ilgili hadisleri değerlendiren kıymetli bir kitaptır. Türkçe'ye de çevrilmiştir.[186]

182 el-Beyhakî, Delâilü'n-Nübüvve, I, 32- 38.
183 el-Kâdî İyâz, eş-Şifâ, I, 493- 495.
184 el-Kastallânî, el-Mevâhibü'l-Ledünniyye I, 19- 27.
185 es-Suyûtî, el-Hasâisu'l-Kübrâ, I-3
186 İbn Kesir, Şemailü'r-Resûl

3- Bazı Müelliflere Göre Mucize Telakki Edilen Konular:

el-Kadî İyaz'ın eş-Şifa, İbn Kesir'in Şemailü'r-Resûl isimli eserlerinden derlediğimiz bazı mucizeler şunlardır:

3/a- Kur'ân-ı Kerim'in mucize olması. Bunun mucizeliği kıyamete kadar devam edecektir.

3/b- Ayın ikiye ayrılması

Mekke halkının isteği üzerine, Hazreti Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) Ay'ı onlara bir parçasını Hira dağının bir yanında, öbür parçasını da diğer yanında olmak üzere iki parçaya ayrılmış olarak gösterdi.[187]

"Ayın ikiye bölünmesi" olayı el-Buhârî, Müslim, et-Tirmizî, İbn Hanbel, et-Tayâlisî, Hâkim, el-Beyhâkî, Ebu Nuaym tarafından en sarih bir surette kaydolunmuştur.

Ayın bölünmesi, Mekkelilerin talebi üzerine gösterilen bir mucize idi. Ancak ay hakikaten ikiye bölündü mü, yoksa Mekkeliler mi onu öyle gördüler? Mekkelilere Ay'ı ikiye bölünmüş olarak gösteren kudret, isterse ayı ikiye böler. Bize düşen vazife, hadislerle sabit olan bu mucizeye inanmaktır.

3/c- Dua ile Yağmur Yağması

Enes b. Mâlik diyor ki, "Hazreti Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) minberde hutbe okurken, dışardan bir adam içeri girdi. Adam, Resûlullah'ın karşısında durdu. Ey Allah'ın Resûlü (sular kurudu) mallarımız helak oldu. Allah'a dua et; bize yardım etsin, dedi. Bunun üzerine Resûlullah ellerini kaldırdı. Ve üç defa, Allahım bize su ver (yağmurlarını yağdır) diyerek dua etti. Enes der ki: "Hayır, Allah'a yemin ederim ki, o sırada gökyüzünde ne tam bir bulut, bulut parçası veya başka bir şey vardı. Bizimle dağdaki, açıklığın arasında da ne bir ev veya başka bir şey mevcuttu. O sırada açıklığın arkasından kalkan gibi bir bulut çıktı. Gökyüzünü ortaladığı sırada dağıldı ve yağmurunu döktü. Enes der ki, Allah'a yemin ederim ki, ondan sonra (bir hafta) güneşi görme-

187 İbn Kesir, Şemailu'r-Resûl s. 138-139

dik".[188] Hadisin aynı manaya gelen değişik sened ve lafızları, el-Buhârî ile diğer sünnet kitaplarında vardır.

3/d- Kaptaki Suyun Çoğalması

Yine el-Buhârî'nin Enes b. Malik'ten nakline göre, bir seferde namaz vakti gelmişti. Su yoktu. Bir kabda az bir miktar su vardı. Onu getirdiler. Hazreti Peygamber elini o suyun üzerine koydu. Parmaklarının arasından sular fışkırmaya başladı. Orada bulunanlar abdestlerini aldılar. Enes hazretleri, o sırada orada bulunanların 70,80 kişi olduklarını söylemiştir.[189]

3/e- Kuyudaki Suyun Çoğalması

Ebu Bekr el-Bezzâr'ın Enes'ten nakline göre, Enes derki: "Bir defasında Resûlullah ile birlikte, bize âit olan bir kuyunun başına geldik. Su ihtiyacımızı giderdik. Resûlullah, kuyuya mübarek tükürüğünden birazcık bıraktı. Ondan sonra kuyumuz bir daha kurumaz oldu."[190] Bu hadis sahihtir.

3/f- Yiyeceklerin Ve Sütün Dua İle Artması

İmam Ahmed b. Hanbel'in Ebu Hureyre'den nakline göre Ebu Hureyre, açlıktan dolayı yere yatmış, karnına taş bağlatmıştı. Açlığını anlasın diye oradan geçen Ebu Bekr'e sorduğu sorulara Hazreti Ebu Bekr cevab vermiş ve yoluna devam etmişti. Sonra gelen Hazreti Ömer'e de sormuş. O da durumunu anlamamıştı. Daha sonra da Hazreti Peygamber gelmiş, aç olduğunu anlamış ve onu alıp götürmüştü. Ebu Hureyre'den, müsaade alıp bulunduğu yeri (Suffa) aramış ve bir bardak süt bulmuştu. Resûlullah, Ashâb-ı Suffa'yı çağır demişti. Zira onların ne aileleri ve ne de malları vardı. Onlar birer misafir idiler. Hazreti Peygamber'e bir hediye, sadaka geldiğinde, hediyelerin bir kısmını, sadakaların tümünü onlara gönderirdi. Ashâb-ı Suffa'yı çağırdım ama sütten bir gün yetecek kadar içmek istiyordum. Sütten bana kalmaz diye üzülüyordum. Ebu Hureyre, birçok kimsenin geldiğini, içip doy-

188 el-Buhârî, Bed'ul-Halk IV,173.
189 İbn Kesir, Şemailu'r-Resûl, s.176-177
190 İbn Kesir, Şemailu'r-Resûl, s.191.

duklarını, sonunda da o ve Hazreti Peygamber'in doyana kadar içtiğini söyledi.[191]

İmam el-Beğavî'nin Enes'ten nakline göre, anası Ümmü Süleym, et ve undan yapılmış hazîra isimli bir yemek yapmıştı Ebu Talha Enes'e dedi ki, git Resûlullah'ı çağır. Enes dedi ki, O, arkadaşlarının arasında iken dedim ki "babam sizi yemeğe çağırıyor." Bunun üzerine Resûlullah kalktı ve arkadaşlarına, haydi yürüyün dedi. Enes dedi ki, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) ve arkadaşları kalktılar. Ben önlerine geçtim. Ebu Talha'ya geldim ve dedim ki: Babacığım, Resûlullah arkadaşlarıyla geliyor. Bunun üzerine Ebu Talha, (üzülerek) "Ya Resûlallah, burdaki yemek az bir şeydir." dedi. O, "Getir. Allah onu bereketlendirecektir." dedi. Sonra yemek geldi. Resûlullah da eliyle yemeğe dokundu ve Allah'a dua etti. Sonra onar kişi olarak girsinler, dedi. Böylece 80 kişi yedi doydu. Bu olay ve olayı açıklayan hadisler mütevâtirdir.[192]

3/g- Ağaçların Yerinden Sökülüp Emrine İnkiyad Etmesi

Câbir b. Abdillah'ın rivayetine göre, Câbir, "Resûlullah ile geniş bir vadide yürüyorduk. Sonra, Resûlullah, ihtiyacını görmek için uzaklara doğru gitti. (Câbir) bir kab su ile onu takib ettim. Resûlullah, örtülü bir yer göremedi. Sadece vadinin bir kenarında iki ağaç vardı. Emri üzerine ben ağaçların birinin yanına gittim. Dalından tutarak, bana itaat et dedim. Ağaç da itaat etti. Yularlı at gibi, sahibine itaat etti. Sonra öbür ağacı da dalından tutarak çektim." Resûlullah tuvalet ihtiyacını giderdikten sonra Cabir devamla, Resûlullah'ın emirleriyle ağaçlar yerlerine gittiler[193] dedi. Hadis sahihtir.

3/h- Mesciddeki Kuru Kütüğün İnlemesi

Resûlullah, Mescid'de bir kütüğün üstünde hutbe okuyordu. Sonra yapılan üç basamaklı minberin üzerinde hutbe okumaya başladı. Bunun üzerine kütükten çocuk inlemesi gibi bir ses işitil-

191 İbn Kesir, Şemailu'r-Resûl,s.192.
192 İbn Kesir, Şemailu'r-Resûl, s.201, 206
193 İbn Kesir, Şemailu'r-Resûl, s.234-235.

di. Resûlullah, elini kütüğün üzerine koyunca, kütüğün sesi durdu.[194] Hadisler sahih ve meşhurdurlar.

3/ı- Çakılların Tesbih Etmeleri

Bunu beyan eden birçok hadis vardır. el-Buhârî, bu olaydan bahsetmiştir.

3/i- Azgın bir devenin Resûlullah'a teslim olup secde etmesi veya eğilmesi de ayrı bir mucizedir.[195]

Bu hadisin metninin devamında bazı sahâbîler, Resûlullah'a şöyle dediler: "Aklı olmayan deve Sana secde ediyor da, biz neden etmiyoruz. Müsaade et de, secde edelim." Bunun üzerine Peygamber de: "Eğer beşerin beşere secde etmesi uygun olsaydı, kadının kocasına secde etmesini emrederdim"[196] dedi. Bu hadisle kocanın hakkına dikkat çekilmiştir.

Hadis garibdir. Senedinin halkasının bazı râvileri tekdir. Ancak çok tariki de vardır, galebe-i zanni ifade ederler[197] denmiştir. Hadisin bazı metinlerinde deve Hazreti Peygamber'e secde etti dendiği gibi, azgınlaşan devenin sahibinin isteği üzerine başını eğerek geldi ve Resûlullah da ona yularını takdı ve sahibine teslim etti. Bunu gören Hazreti Ebu Bekr, Hazreti Peygamber'e (sallallâhu aleyhi ve sellem) sanki deve senin peygamber olduğunu biliyor şeklinde de geçer.[198]

3/k- Kurdun Konuşması

Bir defasında kurt, bir koyunu kapmak istedi. Çobanı buna mani oldu. Kurt açık bir dille çobanı yerdi. Çoban, "Hayret, kurt konuşuyor" dedi. Kurt, "Medine'deki Hazreti Peygamber'i kabul etmemek, daha garib şeydir," dedi. Değişik senedleri vardır. Bu hadisi sadece İmam Ahmed b. Hanbel rivâyet etmiştir. Hatta senedleri arasında kuvvetli olmayanları da vardır.[199] Bu kadar senedi olan bir hadis en azından hasen ligayrihi olmalıdır.

194 İbn Kesir, Şemailu'r-Resûl, s.242-243.
195 İbn Kesir, Şemailu'r-Resûl, s.258-259.
196 İbn Kesir, Şemailu'r-Resûl, s.258.
197 İbn Kesir, Şemailu'r-Resûl, s.259, 261, 267.
198 İbn Kesir, Şemailu'r-Resûl, s.260.
199 İbn Kesir, Şemailu'r-Resûl, s.274.

3/l- Ceylanın İtaati

Yine avlanan bir ceylan, yavrularını emzirdikten sonra geleceğine söz vermiş, Resûlullâh'ın emriyle serbest bırakılmış, yavrularını emzirdikten sonra geri dönmüştü. Hadisin birçok senedi vardır. Bazıları zayıftır.[200]

3/m- Kelerle[201] Konuşması

Bir bedevînin avladığı bir keleri kolunun üzerine alıp, evine götürüp kızartarak yemek istemesi ile ilgili hadistir. Hadisin devamında, kelerin açık bir Arapça ile Resûlullah'ın sorularına cevap verdiği anlatılıyor. Hadis zayıftır.[202]

3/j- Ölünün Dirilmesi

Ölmüş bir kişinin, dirilip konuştuğunu mevzu eden hadisler varsa da mevkuftur. Mevkuf hadislerle amel edilmesi ise caizdir.[203]

Hayber'de Zeyneb isimli kadının kızartmış olduğu koyunun Peygamber'e kendisinin zehirli olduğunu söylemesi ve Peygamber'in de bunu ashabına haber vermesi de bir mucizedir.[204]

3/k- Duası ile Bazı Hastalıkların İyi Olması

Osman b. Huneyn'in rivayetine göre Hazreti Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) gözleri kör bir adama okumuş, bunun üzerine adamın gözleri açılıp sapasağlam olmuştu.[205] Bu olayla ilgili rivayetler çoktur.

Yine O'nun duasi ile yılan sokmasının ve kırılan ayakların iyi olduğu görülmüştür.

Ebu Hureyre'nin unutmaması için yaptığı dua, İbn Abbas için, "Allahım, onu dinde fakih kıl" diye duası kabul olmuştur. Abdurrahman b. Avf'a, malının bereketlenmesi için dua etmiş ve Abdurrahman hakikaten çok zengin olmuştur.[206]

---

200 İbn Kesir, Şemailu'r-Resûl, s.282.
201 Keler: Sürüngenler sınıfının kelerler takımından olan hayvanların genel adı.
202 İbn Kesir, Şemailu'r-Resûl, s.285.
203 İbn Kesir, Şemailu'r-Resûl, s.298-301.
204 İbn Kesir, Şemailu'r-Resûl s. 306-307.
205 İbn Kesir, Şemailu'r-Resûl s. 309.
206 İbn Kesir, Şemailu'r-Resûl, s.310-311.

3/n- İstikbalden Haber Vermesi ve Gayb Haberlerinin Değerlendirilmesi

Hazreti Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) kendi hayatında, istikbalde olacak birçok şeyi haber vermişti. Onların hepsi, aynen zuhur etmiştir. İbn Kesir, bu husustaki haberler çoktur der. Hepsini kaydetmek mümkün değildir. Burada bazılarına kısaca işaret edelim.

İran'ın reisi Kisrâ, Rum'un reisi Kayser helak olunca, artık yeni bir Kisrâ ve Kayser gelmeyecektir demiş ve öyle olmuştur.[207]

Hazreti Osman'ın şehid edilmesini, Cemel ve Sıffîn olaylarını hayatta iken haber vermişti. Olaylar aynen haber verildiği gibi çıkmıştır.[208]

Hariciler hakkında gelen haberler mütevâtirdir. Yine O, Kıbrıs'ın zabtedileceğini haber vermiş ve aynen çıkmıştır.[209]

Gayb Hadisleriyle İlgili Bir Değerlendirme:

"Fakat o kendi gaybına (Batın isminin mazharı bulunan kendi ilmine) kimseyi zahir kılmaz. Ancak Resuller içinden ihtiyâr edip dilediği bir Rasul müstesna" (Cin, 72/ 26-27).

Ashab-ı kiram'dan Hazreti Ömer, Resûlullah kıyamete kadar olacak her şeyi bildirdi,[210] Ebu Zer, "Resulullah bizden ayrıldığında gökte iki kanadıyla uçan bir şey olmasın ki bize onunla ilgili bilgi bırakmasın" dedi.

Bu konuya yer veren el-Kadi Iyâz, gayb haberlerinden yüzden fazlasını "eş-Şifâ" adlı eserinde zikreder[211] Bunların bir kısmının Asr-ı Saadet'te gerçekleştiğini görür, doğruluğunu anlarız. İstikbâle matuf bir kısmı da gerçekleşmiştir. Ancak bazı gaybi haberler açık değildir. İşaret kabilindendir. Herkes tarafından anlaşılmayabilir ve değişik zamanda gerçekleşebilirler.

Efendimiz'in verdiği bu gayb haberler ile ilgili Muhammed Veliyyullah Abdirrahman en-Nedvî'nin kaleme aldığı "Nübûâtu'r-

207 İbn Kesir, Şemailu'r-Resûl, s.362-363.
208 İbn Kesir, Şemailu'r-Resûl, s. 413-415.
209 İbn Kesir, Şemailu'r-Resûl, s. 421, 429.
210 el-Buhârî, Bed'u'l-Halk, IV, 73
211 el-Kâdî İyâz, eş-Şifâ, I, 650-679

Resûl mâ tehakkaka ve mâ yetehakkakü" (Dar'u's-Selâm, 1990) isimli bir doktora çalışması yapılmıştır.

3/o- İsra ve Mirac

Gece yürüyüşü demek olan İsrâ, Hazreti Peygamber'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) gecenin bir anında Mekke'den "Beytü'l-Makdis"e gitmesidir. Seyahâtın bu kısmı, ayetle sabittir (İsra, 17/1). Sonra göklere çıkmak manasına gelen "Mirac"ın oluşu, hadislerle sabittir.[212] Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), gökleri gezdi. Kendilerinden önce geçen peygamberlerin ruhlarıyla görüştü. Hatta bazı ilim ehline göre Cenâb-ı Hak ile de görüşmüştür.[213]

İbnu'l-Cevzî, tesbitimize göre mucize sayısını 33 olarak vermiştir. Bunlardan ayrı olarak gaybdan haber verme şeklinde olan mucizeler de 38'dir.[214]

en-Nebhânî, mucize sayısının bin (1000) olduğunu söylemiştir.[215]

2- Aklî Delillerle Sabit Mucizeler

Hazreti Peygamber'in mucizelerinin başlıca naklî ve aklî olarak iki kısma ayrıldığını daha önce zikretmiştik. Burada onlara kısaca temas etmekle yetineceğiz. Zira Hazreti Peygamber'in nübüvvetini isbat eden aklî mucizeleri daha çok Kelâm kitaplarında yer almaktadır.

Aklî mucizeler, Hazreti Peygamber'in nübüvvet ve risâletine aklen şehâdet eden bir kısım yüce, harikulâde hâller ve eserlerden ibarettir. Bazıları bunların altı nevi olduğunu açıklamışlardır:

1- İlim ve fenden mahrum bir çevrede yetiştiği ve hiç kimseden bir şey öğrenmediği halde en mükemmel bir din ve medeniyetin tesisine muvaffak olması.

2- Peygamberlik zamanına kadar bu gibi işlerle uğraşmadığı halde, birdenbire Kur'ân-ı Mübîn gibi bir kitabı getirmesi.

212 İbn Kesir, Şemailu'r-Resûl, s. 439.
213 el-Kâdî İyâz, eş-Şifâ I, 345- 347; 375-380.
214 İbnu'l-Cevzî, el-Vefâ bi Ahvâli'l-Mustafa, s.305- 320.
215 en-Nebhânî, Hüccetullahi alâ'l-Âlemîn s.73.

3- Peygamberliği uğrunda her türlü eza ve cefaya maruz kaldığı sırada, kendisine yöneltilen dünya nimetlerine iltifat etmemesi.

4- Allah'ın yanında dualarının kabul edilmesi ve dualarından sonra istediği şeylerin gerçekleşmesinin bilinmesi.

5- Geçmişe ve geleceğe ait gaybî şeylerden haber vermesi ve verdiği haberlerin aynen tahakkuk etmesi.

6- Vasıflarının geçmiş kitablarda bulunduğunu söylemesi ve bunu onlara karşı savunması, onların da bunu red edememeleri.[216]

Ayrıca,

1- Resûlullah'ın ümmi olması ile birlikte büyük bir medeniyeti getirmesi.

2- Yüksek bir ahlâka ve doğruluğa sahib olması.

3- Kur'ân-ı Kerim gibi bir kitabı ortaya koyması[217] da O'nda görülen aklî ve enfüsî mucizelerdir.

216 Bilmen, Ömer Nasuhî, Muvazzah İlm-i Kelâm, s.154,163.
217 Miras, Kamil, Sahih-i Buharî Muhtasarı Tecrid-i Sarih Tercemesi IX, 283.

HAZRETİ PEYGAMBER'İN HASÂİSİ
(Hasâisü'n-Nebî)

A- Hasâis'in Mahiyeti

Bilindiği gibi canlıların her türünün kendine mahsus bir davranış şekli ve hayat tarzı vardır. Bu hayat tarzı, o türün her ferdinin de hayat tarzıdır. Fertler, neviler ve cinsler başkalarında olmayıp, sadece kendilerine mahsus şeylerle diğerlerinden ayrılırlar.[218]

Mevzumuzun adını teşkil eden "hasâis" kelimesi, "hâsse"nin çoğuludur. Hâsse, bir nesnede bulunup diğerlerinde bulunmayan şeylere denir.[219] Ayrıca bir şeyi başkalarından ayıran sıfatlara da "el-Hasise" denir. Bunun çoğulu da, "hasâis" gelmektedir.[220]

Mantıkçılara göre, "hâsse"; arazî (geçici) bir söz olup bir şeyin hakikatına dâhil fertlerin sahip olduğu bir hükümdür. Bu hüküm, onun bütün fertlerinde olacağı gibi bazı fertlerinde de olabilir.[221] Ancak bu yazıda mevzu edilen, "hasâis"ten sürekli sıfatlar kastedilmiştir.

"Hâsse"nin (özelliğin) bir esas olduğunu kabul edersek, peygamberliğin de kendine mahsus sıfat ve hususi davranışlarının olduğunu, bu sıfat ve davranışların peygamberlikten ayrılmayacağını anlamış oluruz. Yine peygamberlerin Allah'tan emir ala-

218 Esiru'd-Din el-Ebherî, İsağucî s.17-19
219 Âsım Efendi, Kamus Tercümesi II,1167
220 Heyet, el-Mucemu'l-Vasit I,237
221 el-Cürcânî, Kitâbu't-Tarifat s.95

cak -kendilerine mahsus- bir kabiliyette yaratılmış olduklarını farkına varırız.[222]

Ümmetine ve diğer peygamberlere, Allah'ın verdiği meziyetlerin hemen hepsi Hazreti Peygamber'e verilmiştir. Bunlar da Allah'ın bildirdiği emirler, nehiyler ve ikramlardır. Hazreti Peygamber'e bu meziyetlerde kimse ortak olamamıştır. İşte bunlar da O'nun hasâisi olmuştur.

Hasâis, Hazreti Peygamber'in yapması veya yapmaması gereken yahut yapması mubah olan fiilleri ve halleridir. Bir fiili bir kişi yapar da ona, o işte bir başkası ortak olursa buna hasâis denmez.[223]

Kabul etmek gerekir ki, peygamberlik görevi, peygamber olarak seçilen kişiyi beşer olma hususiyetinden çıkarmaz. Diğer insanlar için caiz olan veya olmayan şeyler O'nun için de geçerlidir. Ancak bunlarla beraber, peygamberlerin birtakım özelliklere sahip olması daima söz konusudur.[224]

Hasais'in varlığı tespit edildikten sonra, onun diğer hallerle beraber vücuda getirdiği ahlâkî, ferdî vasıfları izah etmemiz, konumuzu açıklamak bakımından gereklidir.

1- Hasâisü'n-Nebî'nin Diğer Hâller İle Münasebeti

Hasâisu'n-Nebî'nin muhtevası, bazı meseleler itibariyle diğer hâllerini ihtiva etse de onların dışında kalması lazımdır. Zira hasâis, başkalarının ortak olmadığı şahsa mahsus vazifelerdir.

B- Hasâis'in Çeşitleri

Hasâis, başlıca dört kısma ayrılır. Bunlar: Dünyada Hazreti Peygamber'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) zatına mahsus olanlar, ahirette zatına mahsus olanlar; ümmetinden dolayı dünyada kendisiyle alakalı olanlar, yine ümmetinden dolayı ahirette alakalı

222 Mevlâna Şibli, Asr-ı Saadet II,383
223 el-Kastâllânî, el-Mevâhibü'l-Ledünniyye, I,391
224 Çakan, İ. Lütfi, Hadislerde Görülen İhtilaflar, s. 111

sayılanlar.[225] Burada sadece birinci maddeye ait misaller verilecektir. Asıl hasâis de budur.

Zatına mahsus olanlar da, ümmetinin hiçbirisinin kendisine ortak olmadığı ve diğer peygamberlerde de bulunmayan hasletler olmak üzere iki kısma ayrılır:

1- Hazreti Peygamber'in Zatına Mahsus Hususiyetler

Hazreti Peygamberin zatına mahsus birtakım hasletler vardır ki, onlarda kimse ona ortak olmaz.

Bu hasletlerden biri hiç şüphesiz Peygamber Efendimiz'e gece namazının farz olmasıdır. Kuşluk namazı da O'nun için vacip iken, ümmet için müstehaptır.

Kuşluk namazı ile ilgili birçok hadis vardır. Hazreti Aişe validemizin beyanına göre Hazreti Peygamber, dört rekât kuşluk namazı kılarmış. Firuzâbâdî, "Sifrus-Saade" adlı eserinde kuşluk namazı ile ilgili 30 hadis zikretmiştir.[226]

Gece namazları ile ilgili birçok ayet ve hadis-i şerif vardır. Bunların sayısı 11 ile 13 arasında değişmektedir.[227]

Resûlullah'ın misvak kullanması, kurban kesmesi, istişare etmesi (Âl-i İmrân, 3/159), fakir iken ölen kişinin borçlarını ödemesi, hanımlarını nikahından ayrılabilmeleri hususunda muhayyer bırakması O'na ait hususiyetlerdir. Ayrıca günde yetmiş veya yüz defa istiğfar etmesi de kendisine mahsus bir evbe örneğidir.

Peygamber Efendimiz'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) ayrıca şu hasâisi vardır:

- Ebu'l-Kasım künyesini başkalarının kullanması mekruh ise de ismini kullanmak mekruh değil, bilakis müstahabdır.[228]

- Kızlarının ve hanımlarının İslâm'ı yaşaması, asil ailelerden olması,

225 en-Nebhânî, Hüccetullahi alâ'l-Âlemîn s.59.
226 Firuzabâdî, Sifru's-Saade, (trc. Rıfkı Durgun) s. 76-82
227 el-Buhârî, el-Kusûf 60 (II, 45.)
228 el-Kastallânî, el-Mevâhibü'l-Ledünniyye, I,413.

- Ashabının beldesinin üstün olması,[229]

- Ganimetin helâl olması,[230]

- Yeryüzünün mescid olması, tevbe istiğfar ile günahların affedilmesi,

- Günahların affedildiği kadir gecesinin ümmetine verilmesi,

- Mübarek Ramazan ayının fazileti, senenin bütün günlerinde var olma ihtimali bulunan icabet saati,[231]

- Geçmiş ve geleceğin ilminin kendisine verilmesi[232]

- Doğumu sırasında görülen harikulâde sayılan şeyler,

- Getirdiği kitabın (Kur'ân'ın) tebdilden ve tahriften korunmuş olması,

- Cevâmiu'l-Kelim'e sahib olan özlü sözlerin kendisine verilmesi,

- Bütün insanlığa peygamber olması,

- Getirdiği dinin kıyamete kadar devam etmesi,

- Öldükten sonra hanımlarıyla başkalarının evlenmesinin yasak olması.

Fezâil ve delâilden sayılacak daha birçok hasâisi vardır ki, onları burada zikretmedik.

el-Kastâllânî 85'ten fazla hasâis zikretmiştir.[233]

en-Nebhânî (ö. 1350/1932) de Hazreti Peygamber'in diğer peygamberlerde bulunmayan 60 hasâisinin olduğunu kaydeder.[234]

a- Hazreti Peygamber'e Ait Yasaklar

Zekât ve sadaka fakirlere helâl iken, Hazreti Peygamber ve ehline fakir de olsalar haram kılınmıştır. Aslında zekât ve sadaka mal ve servetin kirli tarafıdır. Hediye ve ganimet böyle değildir. Onları alma hususunda bir aşağılık manası yoktur.

229 en-Nebhânî, Hüccetullahi alâ'l-Âlemîn s.64.
230 el-Kastallânî, el-Mevâhibü'l-Ledünniyye, I, 384.
231 en-Nebhânî, Hüccetullahi alâ'l-Âlemîn s. 64-65.
232 en-Nebhânî, Hüccetullahi alâ'l-Âlemîn s. 61.
233 el-Kastâllânî, el-Mevâhibü'l-Ledünniyye, I,395- 422.
234 en-Nebhânî, Hüccetullahi alâ'l-Âlemîn s. 59.

- Kötü kokulu gıdaları yemesinin haram olması.
- Yazı yazması, şiir söylemesinin haram olması.
- Verdiği karardan dönmesinin haram telakki edilmesi.
- Dünya zinetlerine heveslenmesinin yasak olması v.s.

Hicret etmeyen kadınlarla evlenmesi de yine ona yasak edilmişti.[235] Diğer bazı ihtilaflı olan yasaklar da vardır ki, onları burada zikretmedik.

b- Hazreti Peygamber'e Ait Mübahlar

Hiç açmamak üzere arka arkaya tutulan oruca, "savm-i visâl" denir. Hazreti Peygamber'in savm-i visalı tutması mübah ise de diğer insanların tutması mekruhtur.[236]

Ganimetten beşte bir alması, hasâisin mübah çeşidinden sayılır.

Mehirsiz, velisiz nikâh yapmak da sadece Hazreti Peygamber'e tanınmış bir mübah muameledir.[237]

b- Hazreti Peygamber'i Şereflendirmek İçin Kendisine Tanınan Haklar

Hazreti Peygamber'in vefatından sonra hanımlarının kimse ile evlenmemesi O'nun için şereftir. Ayrıca onlar ahirette de peygamberle beraber olacaktır.[238]

Ruh itibarîyle ilk yaratılan kişi oluşu, isminin arş üzerinde yazılmış olması, geçmiş kitablarda geleceğine ait müjde verilmesi, dualarının kabul edilmesi vs. O'nun şerefine işaret eden hakikatlerdir.[239]

en-Nebhânî Hazreti Peygamber'in diğer peygamberlerden üstün olduğunu ortaya koyan bir çok hasâis daha zikretmiştir. Bazıları şunlardır: Sarık sarmak, izar kuşanmak (belden aşağısına hacı ihramı gibi elbise kuşanmak), kıyamette hayırlı her işin

235 el-Kastallânî, el-Mevâhibü'l-Ledünniyye, I,389- 390.
236 el-Kastallânî, el-Mevâhibü'l-Ledünniyye, I, 396.
237 İbnu'l-Cevzî, el-Vefâ bi Ahvâli'l-Mustafa, I,373.
238 el-Kastallânî, el-Mevâhibü'l-Ledünniyye, I,406.
239 el-Kastallânî, el-Mevâhibü'l-Ledünniyye, I,396.

önünde olması, şefaat etmesi, kendisine kevserin verilmesi. Bunların sayısı 50'ye ulaşmıştır.[240]

2- Diğer Peygamberlerde Bulunmayan Hasletler

Hazreti Peygamber'in diğer peygamberlere nisbetle sahip olduğu bazı hasaisleri de şunlardır:

Bir hadis-i şerifte, "Benden önce gelip geçen peygamberlere verilmeyen beş şey bana verildi. Bir aylık mesafeye kadar korku salarak zafer elde etmem, yeryüzünün benim için mescid kılınması ve temiz sayılması, hatta ümmetimden herhangi birisine namaz vakti kavuştuğunda bulunduğu yerde namaz kılabilmesi, ganimetin helâl kılınmasıdır. Hâlbuki benden önce hiçbir kimseye ganimet helâl kılınmamıştır. Kıyamet günü herkesi kaplayacak şefaat etme hakkı da yine bana verildi. Bütün peygamberler sadece kavimlerine gönderilmiştir. Ben ise bütün insanlığa peygamber olarak gönderildim."[241] buyrulur.

el-Kastâllânî, peygamberlikle ilgili hasâisin seksen beş (85) en-Nebhânî 50, el-Münâvî (ö. 1031/1621) de 300'den fazla olduğunu söyler.[242]

C- Hasâisü'n-Nebî'nin Kaynakları

Hazreti Peygamber'in çeşitli yönlerini mevzu eden ilim dalları hemen hemen aynı kaynaklardan istifade etmiştir. Bunlar da başta hadis mecmuaları olmak üzere Sîret kitabları ve diğer "Delâil", "Şemail" ve hallerinden bahseden kitaplardır. Bu çalışmamızın baş tarafında es-Suyûtî'nin iki cilt olarak yazdığı "el-Hasâisu'l-Kübrâ" adlı eserinden söz edilmiştir.

"Hasâisü'n-Nebî" de işte bu kaynaklardan istifade etmiştir.

240 en-Nebhânî, Hüccetullahi alâ'l-Âlemîn s. 60-66.
241 el-Münâvî, Feyzu'l-Kadir, I,566/568.
242 el-Münâvî, Feyzu'l-Kadir, I,567.

2. BÖLÜM
HAZRETİ PEYGAMBER'E KARŞI VAZİFELERİMİZ

Hazreti Peygamber'e (sallallâhu aleyhi ve sellem) karşı ilk vazifemiz O'na iman etmek ve sünnetine sarılmaktır. Bu iman ve bağlılık O'nu sevmeyi, O'na salât ve selâm getirmeyi gerektirir.

O'nu seven O'nu örnek alır, fiillerine tâbi olur. Dünya ve ahiretin saadeti de ancak bu vazifeleri yapmakla meydana gelir. Ayrıca, O'nun hakkında neyin caiz olup neyin caiz olmadığını ve ona göre hareket etmenin lüzumunu bilmek saadetin diğer bir sebebidir. Özetle sunmuş bulunduğumuz bu konular bu bölümün muhtevasını teşkil eder. Bunları bu bölümde daha detaylı olarak izah etmeye çalışacağız.

I- HAZRETİ PEYGAMBER'E İMAN ETMEK VE SÜNNETİNE TABİ OLMAK

A- Hazreti Peygamber'e İman Etmek

Bilindiği üzre, Hazreti Peygamber'in nübüvvetinin sabit, peygamberliğinin gerçek olduğuna iman etmek farzdır. Bir ayet-i kerimede, "...Allah'a ve Resûlüne, indirdiğimiz nura (Kur'an'a) iman edin..." (Teğâbûn, 64/8) buyrulur. Bu manada daha birçok ayet vardır.

Sahih bir hadiste, "İnsanlarla, Allah'tan başka ilâh olmadığına şehadet etmeleri, bana ve getirdiklerime iman etmelerine kadar savaşmakla emrolundum. Bunu yaptıkları takdirde benden kanlarını ve mallarını, İslâm hakkı müstesna, korumuş olurlar. Hesapları ise Allah'a aittir."[243] buyurulmaktadır.

Gerçekten Cibril hadisinde sözkonusu olan ve Ehl-i Sünnet âlimlerince de tasvib edilen imanın altı esası vardır. İman, bu esasları kalben tasdik etmek, dil ile söylemektir.[244] Hazreti Peygamber'e iman bu altı esasın ikinci maddesidir.

B- Sünnetine Tabi Olmak

Hazreti Peygamber'e iman etmek farz olduğu gibi, itaat etmek de farzdır. Nitekim bir ayet-i kerimede, "Ey iman edenler Allah'a ve Resûlüne itaat edin.." (Enfal, 8/20) buyurulmaktadır. Müfessirler diyorlar ki, Resûl'e itaat etmek, sünnetine sarılmak, getirdiklerini kabul etmekle vücuda gelir.[245]

243 el-Buhârî, el-İman, 17 (I, 11-12)
244 el-Kâdî İyâz, eş-Şifâ, II,11.
245 el-Kâdî İyâz, eş-Şifâ, II,17.

Hazreti Peygamber'e uymanın farz oluşu, sünnetine sarılmanın (Burada sünnet İslâm'ın bütünüdür), getirdiği şeylerde O'nu örnek almanın da farz olduğunu ortaya koyar. Nitekim bir ayette, "De ki, eğer Allah'ı seviyorsanız bana uyunuz ki, Allah da sizi sevsin, günahlarınızı mağfiret etsin..." (Âl-i İmrân, 3/31) buyrulur. Başka bir ayette de, "Resûlullah'da sizin için güzel örnek vardır.." (Ahzâb, 33/21) denilerek, O'nun örnek alınması teşvik edilmektedir. Tabiîdir ki, Resûlullah'ı örnek almak, O'na uymak, sünnetine tabi olmak, söz ve fiilde muhalefet etmemekle gerçekleşir.[246]

Resûlullah'ın sünnetine uymakla ilgili daha önce kaydettiğimiz ayetleri açıklar durumda birçok rivayet bize kadar gelmiştir. Nitekim Halid b. Useyd'in ailesinden bir adamla, İbn Ömer arasında şu şekilde bir konuşma geçer: Adam "Ey Ebâ Abdirrahman, biz Kur'ân-ı Kerim'de korku namazının ve mukimin namazının bir delilini, isbatını bulabiliyoruz. Ancak yolcu namazının isbatını bulamıyoruz." der. Bunun üzerine İbn Ömer dedi ki, "... Allah bize, hiç bir şeyi bilmezken, Muhammed'i (sallallâhu aleyhi ve sellem) Peygamber gönderdi. Biz O'nun yaptığı gibi yapar, ibadet ettiği gibi ibadet ederiz." Ömer b. Abdülaziz de, "Resûlullah, sünnetini ortaya koydu. Ulû'l-Emr sahibi olanlar da, (Raşit Halifeler de) âdetlerini ortaya koydular. Bunlara sarılmak, Allah'ın kitabını tasdik etmek, emrine boyun eğmek, dinine destek vermek demektir. Bunları değiştirmek, tebdil etmek doğru değildir. Kim bunlara uyarsa, hidayete girmiş, doğruyu bulmuş demektir. Bunun için Ashâb-ı Kirâm, sünnete uymayı en önemli bir vazife telakki etmiştir. Hazreti Ömer, bir defasında Haceru'l-Esved'e bakmış ve şöyle demiştir: "Biliyorum sen bir kara taşsın. Faydan ve zararın olmaz. Resûlullâh'ın seni öptüğünü görmeseydim, ben de seni öpmezdim" O, sünnete tâbi olduğu için, Haceru'l-Esved'i öpmüştür.[247]

Hazreti Peygamber'in emrine muhalefet etmek, sünnetini değiştirmek, sapıklık ve bidat sayılmıştır. Bu tür bidatları işleyenin

246 el-Kâdî İyâz, eş-Şifâ, II,22.
247 el-Kâdî İyâz, eş-Şifâ, II, 29- 30.

azab göreceği birçok nasla bildirilmiştir. Nitekim bir ayet-i kerimede, “...O’nun emrine aykırı davrananlar, başlarına bir bela gelmesinden veya kendilerine çok elemli bir azab isabet etmesinden sakınsınlar” (Nur, 24/63) buyrulur.

II- İSLÂM'DA SÜNNETİN YERİ

Lügatte "Suret, yol, istikamet âdet ve tabiat manalarına" gelen "Sünnet" kelimesi[248] bir ıstılah olarak usulcü, muhaddis ve fakihlere göre değişik manalarda kullanılmıştır.

Istılahların geliştiği, müteahhirîn hadisçilerin döneminde ise sünnet, hadisle müteradif olarak "Hazreti Peygamber'e (sallallâhu aleyhi ve sellem) nisbet edilen söz, fiil, takrir ve sıfat"a[249] denmiştir.

Diğer taraftan Sünnet, kaynağı itibariyle Hazreti Peygamber'e (sallallâhu aleyhi ve sellem) verilen iki şeyden (Kur'ân ve Sünnet) biridir. "Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), size ne verdiyse onu alın, size neyi yasakladıysa ondan da kaçının..." (Haşir,59/7), "Kim Resûle itaat ederse Allah'a itaat etmiş olur...." (Nisâ, 4/80), "Ey Rasul'üm sana da Kur'ân'ı indirdik, insanlara ne indirildiğini anlatasın." (Nahl, 16/44) gibi birçok ayet, bu hakikatı (Sünnetin, dinin ikinci derecede bir kaynak olduğunu) göstermektedir.

Sünnet, "Resûlullah'ın takib ettiği yol ve hayat tarzı, İslâm'ın bütünüdür" denmiştir.[250]

İslâm'ın ilk yıllarından beri, Sünnetin kaynağı, korunması, değeri üzerinde ihtilaflar olagelmiştir. Ancak yine de İslâmî ilimlerin hemen hepsi ondan istifade edegelmiştir. Zamanımızda ise, bazı araştırmacılar tarafından yapılan taarruzların yanında, bazı ehl-i bidat tarafından da değeri üzerinde, itirazvari sözler söylenmektedir. Onlar böylece insanları, kendi mezheblerine çekmek istemektedirler.

---

248 İbn Manzur, Lisânu'l-Arab, XIII, 221-226
249 Subhî es-Sâlih, Ulûmu'l-Hadis, s.3
250 İbn Hazm, el-İhkâm Fî Usûli'l-İhkâm, I,43

İşte bu düşüncelerin ışığında yukarıda kısaca zikrettiğimiz, Sünnetin kaynağı, meseleleri hususunda ilmi bir araştırma yapmak ve gerçekleri ortaya koymak, bu eserin yazılış gayelerinden biridir.

A- Kaynağı İtibariyle Sünnet

Yukarıda kısaca izah edildiği üzere "vahy-i matluv" olan Kur'ân, İslâm'ın birinci; "gayr-i matluv" olan sünnet de ikinci kaynağıdır. Vahyin malum şeklinin yanında, sahabe tarafından bilinen vahiy şekilleri de vardır. Diyebiliriz ki, Hazreti Resûl'ün kalbine doğuveren bir mananın, Allah'tan gelen bir vahiy mi veya beşer olarak kendi beyin fonksiyonlarının eseri mi olduğunu bilmek bizim işimiz olmasa gerektir. Ama şurası kesindir ki; Allah'ın elçisi, gerektiğinde bütün Kur'ân vahiylerinde uyarılmış, onları en mükemmel tarzda tesbit yollarına tevessül etmiştir. 'Hadiste vahiy kokusu var mıdır acaba?' diyen Sayın Ali Osman Koçkuzu, devamla, "...bu çetin soru başlıca üç zümrenin değişik cevabları ile karşılaşmıştır", der. Biz bu yazıda, üstadın bu üç zümrenin verdiği cevabları ile ilgili yazısının bir özetini vermek istiyoruz.[251]

1- Sünnet de Kur'ân Gibi Vahyin Mahsulüdür Diyenler

Bu fikri savunanların arasında, el-Evzaî (ö,157/774), eş-Şâfiî (ö.204/819), İbn Hazm (ö.456/1063), el-Gazzâlî (ö.505/1111) ve İbn Kayyim el-Cevziyye (ö.751/1350) gibi âlimler vardır. Bunlar Kur'ân-ı Kerim'de, Peygamber'e verildiği söylenen "Hikmet"ten maksadın sünnet olduğunu,[252] en-Necm suresinde beyan edilen, "... konuştuğu, vahiyden başkası değildir" (Necm, 53/4) ayetinin sünneti ihtiva ettiğini, Mikdâm b. Ma'dikerb'den gelen, "Kur'ân ve bir benzerinin kendisine verildiğini..."[253] beyan eden hadisler gibi delillerle, sünnetin de vahyin mahsulü bulunduğunu müdafaa etmişlerdir.[254]

251 Koçkuzu, Ali Osman, Rivayet İlimlerinde Haber-i Vahit s. 39- 41
252 eş-Şâfiî, er-Risâle s. 91- 93
253 el-Hatip el-Bağdâdî, el-Kifâye s. 8
254 Koçkuzu, Ali Osman, Rivayet İlimlerinde Haber-i Vahit, s.40.

2- Sünnetin Vahiyden Sayılmasına İtiraz Edenler

Bunların arasında zamanımızın bilginlerinden Subhî es-Sâlih (ö.1984) ve başkaları bulunmaktadır. Onlar Ebu'l-Bekâ-nın Külliyyât'ı ve İbn Hazm'ın el-İhkâm'ından istifade ederek Kur'ân'la sünnetin Peygamber tarafından dahi ayrıldığını, sünnetin vahyin mahsulü olamayacağını söylemişlerdir. Ancak müdafaaları yeterli görülmemektedir.[255]

3- Orta Yolu Tutanlar

Bu fikri savunanların arasında da Abdu'l-Azim ez-Zerkânî vardır. O, özetle; görüldüğü gibi sünnette insanî bir unsur da görülür demektedir. Görüşlerini açık vahiyle sabit olmayan bazı rivayetlerle isbat etmeye çalışmıştır. İlham ve gizli vahiyle sabit olanların insanî hususiyet taşıdığını söyler. Bu arada, sünnetin büyük ekseriyetinin vahyin mahsulü olduğunu kabul eder.

4- Daha Önceki Görüşler de Dâhil, Sünnetin Vahiyle İlgisi Hususunda Detaylı Bilgi

Hazreti Peygamber'den (sallallâhu aleyhi ve sellem) sâdır olan söz ve fiillerin, yani sünnetinin bir kaynağının Kur'ân-ı Kerim olduğunda şüphe ve ihtilaf yoktur. Hazreti Peygamber, elçiliğini yaptığı Allah'ın kelâmını, herkesten önce bizzat kendisi hayatına uygulamış ve Hazreti Âişe'nin ifadesiyle "ahlâkı Kur'ân'dan ibaret"[256] olmuştu.

Hazreti Peygamber'den -Kur'ân dışında- "beyan" olarak veya çeşitli meseleler hakkında açıklamaları ve uygulamaları olarak gelen şeylere "sünnet" denildiği bilinmektedir.

Daha önce zikredilen birinci görüş hakkında kısa bir bilgi verelim: Sünnetin tamamının vahyin mahsulü olduğunu savunanlar; "O, hevadan konuşmaz, O kendisine vahyedilen bir vahiydir."

---

255 Koçkuzu, Ali Osman, Rivayet İlimlerinde Haber-i Vahit, s.41
256 Müslim, Musâfirîn, 139 (I,513).

(Necm, 53/4) mealindeki ayetle istidlâl ederler. Onların hadislerden de birtakım delilleri vardır: Resûlullah'ın şöyle buyurduğu nakledilir: "İyi bilin ki bana Kur'ân ve onunla beraber benzeri verilmiştir."[257] "Allah bana Kur'ân'ı ve onun iki misli 'hikmeti' vermiştir!".[258]

Ancak bu ve benzeri deliller bu görüşü haklı çıkaracak mahiyette değildirler. Şöyle ki; Necm suresindeki mezkûr ayetler, her ne kadar yaygın bir şekilde öyle anlaşılıyorlarsa da başta müfessirlerin çoğunluğu olmak üzere pek çok âlim onları öyle anlamamışlardır. Meselâ Ahmed b. Hanbel[259] ve Katâde[260] bu ayetlerde Kur'ân'ın sözkonusu olduğunu söylemişlerdir. Taberî, Zemahşerî, Râzî, Beyzâvî, Ebu's-Suûd ve Âlûsî de tefsirlerinin bu ayetlerle ilgili kısımlarında aynı görüşü beyan etmişlerdir. Şu halde bu ayetlere dayanarak Hazreti Peygamber'in her sözünün vahiy kaynaklı olduğu söylenemez. Zikredilen hadislere gelince, ikinci hadisin mürsel olması bir tarafa, onlar Hazreti Peygamber'e Kur'ân dışında bir şeylerin verildiğini gösterseler de O'nun sünnetinin hepsinin vahiy kaynaklı olduğuna delâlet etmezler.

Bu hususta, Hazreti Peygamber'in bazı sorulara hemen cevap vermeyip vahiy beklediğini gösteren haberler[261] de delil olarak zikredilmektedir. Ancak, ileride misallerini zikredeceğimiz gibi Hazreti Peygamber her zaman böyle yapmamıştır.

Tahâvî ise, başka bir hadisten yola çıkarak, bütün hadislerin Allah katından olduğunu söylemiştir: Ahmed b. Hanbel, Ebû Ya'lâ ve Bezzâr'ın kaydettiği bir habere göre Hazreti Peygamber şöyle buyurmuştur: "Siz, benden nakledilen bir hadis işittiğinizde eğer onu kalbleriniz tanır, tüyleriniz ve cildleriniz tiksinmediğinden yumuşar ve onu kendinize yakın görürseniz (bilin ki) ben ona sizden daha yakınım. (Fakat) benden size nakledilen bir hadisi işittiğinizde kalbleriniz ondan tiksinir, tüyleriniz ve cildle-

257 Ebu Davud, Sünnet, 6 (IV,200).
258 Ebu Davud, Kitabu'l-Merâsil s. 359; Kibabü's-Sünen, es-Sünne, (V, 10-11 h. No: 4604)
259 Ahmed b. Hanbel, er-Reddü alâ'z-Zenâdika s. 75, (Akâidü's-Selef'in içinde)
260 el-Kurtûbî el-Câmî' li Ahkâmi'l-Kur'ân XVII, 84
261 Müslim, el-Hacc, 6 (II,836. h. No: 1180)

riniz ondan (nefret ettiği için ürperir ve onun sizden uzak olduğunu görürseniz ben de ona sizden daha uzağım![262]

Tahâvî, Allah zikredildiğinde mü'minlerin kalblerinin titrediğini, Rabb'lerinden korkanların derilerinin Kur'ân'da ürperdiğini (Enfal, 8/2) ve Resûl'e indirileni (Kur'ân'ı) işittiklerinde hristiyanların gözlerinin yaşla dolup taştığını (Zümer, 39/ 23), (Mâide, 5/83) bildiren ayetleri zikrederek, Hazreti Peygamber'in hadisleri işitildiğinde de aynı hallerin görüleceğini, "çünkü hadislerin hepsinin Allah katından olduğunu" söylemektedir.[263] Ancak, Kurtubî[264] ve Suyûtî'nin[265] "sahîh", Heysemî'nin; "Râvileri, sahîh râvilerdir."[266] dedikleri bu hadise bakarak da hadislerin hepsinin vahiy kaynaklı olduğunu söylemek isabetli olmalıdır. Çünkü "büyük bir ahlâk üzere" olan (Kalem, 68/4) ve kendisinde "Allah'a ve ahiret gününe inananlar için güzel bir nümûne" bulunan (Ahzâb, 33/21) Hazreti Peygamber'in bizzat kendi sözleri de "muhatapları"nda[267] tabiî olarak bazı etkiler uyandırmalıdır. Maamafih, sonraki dönemlerde mana ile rivayet sebebiyle hadis lafızlarının aynen kalmamış olduğu da bir vakıadır.

Binaenaleyh zikredilen bu ayet ve hadisler Hazreti Peygamber'in sünnetinin tamamen vahiy kaynaklı olduğunu sarahaten göstermemektedirler.

Diğer taraftan, Hazreti Peygamber'e Kur'ân'da yer almayan bazı "vahiy"lerin indiğini gösteren ayet ve hadisler de vardır. Bunlardan birkaçını şöylece sıralayabiliriz:

1. Tahrîm sûresinin 3. ayetinde Hazreti Peygamber'in hanımlarından birine sır olarak söylediği bir şeyi bu hanımın başkasına haber vermesi üzerine Allah sırrının ifşa edildiğini Hazreti Peygamber'e bildirdiğinden, Hazreti Peygamber'in de bu durumu hanımına söylediği, bunun üzerine hanımın: "Bunu sana kim

262 Ahmed b. Hanbel, Müsned, II,497, V, 425
263 el-Mu'tesâr mine'l-Muhtasar min Müşkili'l-Âsâr II,383
264 İbn Arrak, Tenzihü'ş-Şeri'a I,7
265 el-Münâvî, Feyzü'l-Kâdir I,383.
266 el-Heysemî, Mecmeu'z-Zevâid I,150.
267 el-Hakim, et-Tirmizî'den menkul (Feyzü'l-Kadir I,382-383)

haber verdi?" diye sorması üzerine Hazreti Peygamber'in: "Bana alîm ve habîr olan Rabb'im haber verdi" buyurduğu anlatılır. Fakat biz Kur'ân'da "Hanımın sırrını ifşa etti!" şeklinde bir ayete rastlamamaktayız. Şu halde Hazreti Peygamber'e bu mealde bir "vahiy" indirilmiş ama bu, bir hikmete mebni, Kur'ân'a alınmamıştı.

2- Nisâ sûresinin 113. ayetinde; "Allah sana kitabı ve hikmeti indirmiştir" buyrulur. Bu ayette Hazreti Peygamber'e "indirildiği" bildirilen bu "hikmet"ten ne kastedildiği konusunda farklı tefsirler vardır. Bu ayetteki "kitab", Kur'ân-ı Kerim olarak anlaşılırsa, onunla beraber zikredilen "hikmet"in ondan ayrı bir şey olması gerekir. Hazreti Peygamber'den Kur'ân dışında gelen herşeye de "sünnet" dendiğine göre bu ayetteki "hikmet"le "sünnet"in bir kısmının, meselâ temel hükümler ihtiva edenlerinin kastedilmiş olması kuvvetle muhtemeldir. Nitekim Hassân b. Atıyye de; "Cebrâîl(aleyhisselam), Resûlullâh'a (sallallâhu aleyhi ve sellem) Kur'ân'la indiği gibi sünnetle de iner ve ona Kur'ân'ı öğrettiği gibi onu da öğretirdi."[268] demiştir. Aralarında İmâm Şâfiî'nin de bulunduğu bazı âlimler de "hikmet"le "sünnet"in kastedildiğini söylemişlerdir.

3- "Sonra Onu açıklamak bize aittir (Kıyâme, 75/19) ayetini "açıklamak; "Kur'ân'ın sana müşkil gelen manalarını ve ahkâmını açıklamak", "Kur'ân'daki hadleri, helâl ve haramları tefsir etmek, onu senin lisanınla açıklamak" "Kur'ân'ın manalarını sana açıklamak ve ilham etmek"[269] şeklinde tefsir etmek de Hazreti Peygamber'in Kur'ân açıklamalarının vahye dayandığını gösterir.

4- Hazreti Peygamber'in (sallallâhu aleyhi ve sellem), vahiy kaynaklı olduğunu gösterir ifadeler taşıyan bazı hadisleri de şöylece sıralanabilir:

a- Bunların içinde ilk akla gelenler şüphesiz kudsî hadislerdir. Bilindiği gibi Hazreti Peygamber birçok sözü yüce Allah'a nisbet

268 Ebu Davud, Kitabu'l-Merâsil s. 361; ed-Dârimî, Mukaddime. I,153.
269 el-Beyzavi, Envâru't-Tenzil II.522; Alûsî XXIX, 142.

ederek nakletmiştir. Kur'ân-ı Kerim'de yer almayan bu ilâhî sözler, "vahy"in herhangi bir şekliyle inmiş olmalıdırlar.[270]

b- Hazreti Peygamber'in "Ben... ile emrolundum." "..den menolu'ndum"[271] şeklindeki hadislerinde geçen emir ve yasaklar, Hazreti Peygamber'in Yüce Allah'tan başka âmiri olmadığına göre Allah katından bir "vahiy"le gelmiş olmalıdırlar.

c- "Şüphesiz Rabb'im bana... emretti.", "Şüphesiz Allah bana emretti ki..., Şüphesiz Allah bana ... diye vahyetti"[272] şeklindeki hadisler de Kur'ân'da yer almayan vahiylerin varlığını göstermektedirler.

d- "Bana Rabb'imden bir elçi geldi ve şöyle haber verdi..."[273] "Bana Cibrîl gelip müjde verdi ki..."[274] "Bunu bana Cibrîl söyledi."[275] "Muhakkak ki Cibrîl benim kalbime (veya zihnime) attı ki..."[276] ve "Rûhu'l-Kudüs kalbime üfledi ki..."[277] şeklindeki hadisler de "Kur'ân olmayan vahiyler"e örnek teşkil ederler.

Zikredilen bu ayet ve hâdisler, Hazreti Peygamber'e, Kur'ân'a girmeyen "vahiy"lerin de indiğini göstermektedirler. Nitekim bu konuda yani Hazreti Peygamber'e Kur'ân'dan başka şeylerin de vahyedildiğine dair icma vardır.[278]

Bazı "vahiy"lerin böylece -şüphesiz Allah'ın iradesi dâhilinde- Kur'ân'a girmeyişi onların geliş şekilleri ve vasıflarıyla ilgili olabilir. "Vahiy" kelimesi çok geniş kapsamlı olup her türlü "gizli ve çabuk bildirmeyi ifade eder."[279] Kur'ân'da ise, sadece melek vasıtasıyla gelen vahiyler bulunmaktadır.[280] Kur'ân'a girmemiş vahiyler, girenlerden daha aşağı derece ve evsafta "vahiy" ler olabilirler. Herhalde yüce Allah bunların sürekli okunacak "Kur'ân",

270 el-Kâsimî, Kavâidu't-Tahdis s. 59,64.
271 el-Münavi, Feyzü'l-Kadir, II, 188; VI, 289.
272 Müslim, Cenne, 63 (IV, 2197- 2199)
273 Müslim, Cenâiz (II,69).
274 et-Tirmizî, İmân V,27.
275 et-Tirmizî, Cihâd, IV, 212.
276 el-Hakim, Müstedrek, II, 5.
277 el-Heysemî, Mecmeu'z-Zevâid, IV,72.
278 Abdu'l-Ğanî, es-Sünne, 338.
279 İbn Fâris, Mucemu Mekayisi'l-Luğa (Vahy maddesi); Subhi es-Salih, Ulûmu'l-Hadis, s. 23, 25
280 Sadru'ş-Şeria et-Tavdih II, 452

daima ezberlenecek ve hatırlanacak “Zikr” olmalarını irade buyurmamıştır. Nitekim O; “Zikr’i Biz indirdik Biz; ve onun koruyucusu da elbette Biziz!” (Hicr, 15/9) buyurmaktadır.

Diğer taraftan Hazreti Peygamber’in bazı hareketlerinin, karar ve açıklamalarının vahye dayanmadığını gösteren ayet ve hadisler de vardır. Bu hususta misal olarak Hazreti Peygamber’in Bedir savaşında esir düşen müşrikleri fidye alıp salıvermesi (Enfal, 8/67), Tebûk savaşına bir bahane ile katılmak istemeyenlere izin vermesi (Tevbe, 9/43), Allah’ın kendisine helâl kıldığı (bal şerbetini) haram kılması (Tahrîm, 66/1), İbn Ümmi Mektûm’dan yüz çevirmesi (Abese, 80/1-2) ile ilgili ayetleri ve Bedir savaşında seçtiği yeri bir sahâbînin teklîfi üzerine değiştirmesi,[281] hurma ağaçlarının aşılanması[282] ile ilgili hadisleri zikredebiliriz.

Şu halde denebilir ki, Hazreti Peygamber’in sünnetinin bir kısmının vahiy kaynaklı olduğu kesindir. Sünnetin bir kısmı ise onun görüş ve ictihadına dayanmaktadır. İmam Şâfiî de sünnetin kaynağı konusunda âlimlerin bir kısmının bu görüşte olduğunu bildirmektedir.[283]

Şah Veliyyullah Dihlevî de, netice itibariyle buna benzer ve ayrıntılı bir taksim yapmıştır. Ona göre Hazreti Peygamber’den (sallallâhu aleyhi ve sellem) rivayet edilip hadis kitaplarında toplanan şeyler iki kısımdır. Bunlardan biri, risâleti tebliğ yollu olanlardır ki; “Resûl size ne verirse onu alın, sizi neden men ederse ondan geri durun” (Haşir, 59/7) meâlindeki ayet bu kısım hakkındadır. Bu kısma âhiretle, gayb âlemiyle ilgili bilgiler -bunların hepsi- vahye dayanır; ibadetlerle ilgili usul ve kaidelerin bir kısmı vahye, bir kısmı ictihada dayanır. Hazreti Peygamber’in ictihadı ise vahiy mertebesindedir; -iyi ve kötü huylar gibi vakit ve sınırları belirlenmemiş genel hikmetler ve yararlı şeyler- ki bunlar, Allah, Hazreti Peygamber’e faydalı şeylerin kanunlarını öğretmiş, O da bunlardan “hikmet” (amelî yararlı bilgi) çıkarmış ve onlarda küllî

281 İbnu’l-Esîr, el-Kâmil II,122 Beyrut 1965.
282 Müslim Fezâil, IV,1835.
283 eş-Şâfiî, er-Risale s. 92,184.

esaslar belirlemiş manasına ekseriya ictihada dayanırlar. Amellerin faziletleri, amel sahiplerinin iyi işleri -ki bunların bir kısmı vahye, bir kısmı ictihada dayanır- ile ilgili hadisler girer.

Diğeri ise risâleti tebliğ konusuna girmeyenlerdir. Hazreti Peygamber'in; "Ben ancak bir beşerim. Size dininizden bir şey emrettiğimden onu alın. Size kendi görüşümden bir şey emrettiğimde ise, o zaman ben sadece bir beşerim."[284] hadisi ile hurma ağaçlarını aşılama olayındaki; "Ben ancak bir zanda bulundum. Zandan dolayı beni muaheze etmeyin. Fakat size Allah'tan bir şey naklettiğimde onu alın. Çünkü ben Allah'a hiç yalan isnadda bulunmadım!"[285] hadisi bu kısım hakkındadır. Bu kısma tıbbî hadisler, Hazreti Peygamber'in(sallallâhu aleyhi ve sellem); "Siz yağız ve alnının ortasında beyaz nişan bulunan ata bakın!" türünden hadisleri -ki bunlar tecrübeye dayanır- Hazreti Peygamber'in ibadet olarak değil âdet yollu, bir maksada bağlı olmaksızın tevâfuken yaptığı şeyler, toplumdaki insanların bilgisi dâhilindeki türden anlattığı şeyler, o gün için cüz'î bir yarar kasdederek yaptığı veya buyurduğu ve bütün ümmete gerekli olmayan şeyler, delillere ve yeminlere dayanarak verdiği bazı özel hükümler girer.[286]

Abdulğanî Abdulhalık (1908-1983) da "Allah'tan ahkâm teblîği" esasına dayalı bir taksim yapmıştır. Ona göre Resûlullâh'tan (sallallâhu aleyhi ve sellem) sâdır olan şeyler iki kısma ayrılırlar:

1- Allah'ın ahkâmını tebliğ maksadıyla sâdır olanlar. Bu kısım kesinlikle vahye dayanır. Hanefî âlimlerin cumhûru buna "vahy-ı zâhir" adını verir.[287] Bu kısım da ya lafızla birlikte veya lafızsız vahyedilmiştir. Lafızla vahyedilenler de kendisiyle ibadet edilme, mucize olma ve inanmayanlara benzerini getirmeleri hususunda meydan okuma özelliklerine sahip olanlar -ki Kur'ân'dan ibarettir- ve böyle olmayanlar -ki bunlar da, bir anlayışa göre kudsî hadislerden ibarettir- şeklinde ikiye ayrılırlar. Bu kısmın lafızsız vahyedilenleri ise "nehevî hadisler"dir.

284 Müslim, Fezâil, 140 (IV,1935 - 1936)
285 Müslim, Fezâil,IV,1835.
286 ed-Dihlevî, Hüccetullâh'il-Bâliğa, I,271-272.
287 Sadru'ş-Şeria, et-Tavdih II,452

2- Allah'tan tebliğ maksadı olmaksızın sâdır olanlar. Bunlar da, yüce Allah'ın değiştirmeyip aynen bıraktıkları (takrir ettikleri) ve böyle olmayanlar şeklinde ikiye ayrılırlar. Allah'ın "takrîr" ettikleri, her ne kadar vahiy kaynaklı değillerse de, vahyedilmiş mertebesinde ve hükmündedirler. Çünkü, Kur'ân-ı Kerim'de Resûlullâh'a mutlak olarak itaat etme emredilmiştir. Hazreti Peygamber'in ictihadıyla verdiği hükümlerle, âdeten ve yaradılış gereği yaptığı, söylediği şeyler bu kısma girer. Hazreti Peygamber'den bir şey sâdır olur da Allah onu "takrîr" etmezse bundan o şeyin "sünnet" olmadığı açıkça anlaşılır.[288]

Netice olarak, Hazreti Peygamber'den (sallallâhu aleyhi ve sellem) sâdır olup da yüce Allah'ın takrîr ettiği şeylerin ya vahye dayandıkları veya vahye dayalı şey mertebesinde oldukları söylenebilir. Şunu da eklemek gerekir ki, hadislerin vahiy kaynaklı olup olmamaları, onlardan hüküm çıkarma hususunda ehemmiyetli değildir. Zira Resûlullâh'a itaatı emreden ayetlerde böyle bir kayıt bulunmamaktadır. Zaten her hadisin vahiy kaynaklı olup olmadığını tesbit etmek de mümkün değildir.

B- Sünnetin Hüccet Olması

1- Mutlak Manada Sünnetin Hüccet Olması

İmrân b. Hüsayn, bir adama şefaattan bahsediyordu.

Orada bulunan bir adam, "Ey Eba'n-Necd, bize birçok hadis rivayet ediyorsun ki, biz onların aslını Kur'ân'da bulamıyoruz," dedi.

İmrân kızdı ve o adama, "Kur'ân okuyor musun?" dedi. Adam, "evet" dedi. İmrân, "Kur'ân'da yatsı namazının dört, akşamın üç, sabahın iki, öğlenin dört, ikindinin dört rekât olduğunu bulabildiniz mi?" dedi. Adam "Hayır!" dedi. İmrân "Bu bilgileri nereden aldınız? Bu bilgileri bizden almadınız mı? Biz de onları, Resûlullâh'tan almadık mı? Kırk koyunda bir koyu-

288 Abdu'l-Ganî Abdu'l-Halık, es-Sünne,. s.334-341.

nun verileceğini Kur'ân'ı Kerim'de bulabiliyor musunuz?..." dedi.[289] Görüldüğü gibi dinin uygulama yönünü sünnetten öğreniyoruz.

"O, kitabı ve hikmeti öğretiyor..." (Âl-i İmrân, 3/164) ayetindeki hikmetten maksat da sünnettir.[290]

"Biz Kitap'ta bir şey eksik bırakmadık" (En'âm, 6/38) ayeti, ayrıntılı olarak her şeyin Kur'ân'da anlatıldığını ifade etmez. Her şey özet olarak Kur'ân'da yer almıştır. Ancak tafsilâtı hadislere bırakılmıştır.

"Kur'ân'ı biz indirdik Yine O'nu biz koruyacağız" (Hicr, 15/9) ayeti de sadece Kur'ân'ın korunmayacağını, belki Kur'ân'ın bir şerhi ve tefsiri durumunda olan hadislerin de korunacağını göstermektedir.

Hadisin, bi'setin ilk yıllarında yazılmaması, Kur'ân-ı Kerim'le karışabileceği ihtimalinden dolayıdır. Daha sonra bu ihtimal kalkıp Kur'ân'ın tanınması sebebiyle, hadisleri yazmaya izin verilmiş ve Asr-ı Saadet'te birçok sahife meydana gelmiştir.

"Benden size hadisler gelecektir. Kur'ân'a uyanlar benimdir. Uymayanlar ise benim değildir" rivayeti zayıf bir hadistir.[291] Evet, Kur'ân'la çelişen hadisle amel edilmez. Ancak Kur'ân'ın, hüküm belirtmediği konularda zayıf hadisin delil olması caizdir.[292]

Özet olarak şunu belirtelim ki, sünnetin hüccet olmasını inkâr edip İslâmiyet'in Kur'ân'dan ibaret olduğunu -Allah'ın dinini ve onun ahkâmının tümünü kavrayan- hiç bir müslüman ileri süremez. Zira bu iddia gerçeğe aykırı düşer. Çünkü dinin ahkâmının çoğu sünnetle sabittir. Kur'ân'da zikredilen ahkâmın çoğu mücmel ve genel kaidelerdir. Bunun için meselâ beş vakit farz namazını, daha birçok ahkâmı Kur'ân'da bulamadığımız zaman sünnete bakıyor ve aradığımızı orda buluyoruz.[293]

289 es-Suyûtî, Miftâhu'l-Cenne fi'l-İhticâci bi's-Sünne, s. 21; el-Hatib el-Bağdâdî, el-Kifâye s. 48-49
290 es-Suyutî, Miftâhu'l-Cenne fi'l-İhticâci bi's-Sünne, s. 17.
291 es-Suyutî, Miftâhu'l-Cenne fi'l-İhticâci bi's-Sünne, s.36.
292 es-Sibâ'î, es-Sünne ve Mekânetuha, s. 163.
293 es-Sibâ'î, es-Sünne ve Mekânetuha, s.165.

2- Sünnetin Haber-i Âhâd Olarak Delil Oluşu

Haberler; râvilerin azlığı, çokluğu itibariyle başlıca iki kısma ayrılır:

Mütevâtir haber: "Bir grubtan sonra, diğer bir zümrenin nakletmesi suretiyle Hazreti Peygamber'e kadar ulaşan, onda nihayet bulan haberdir."[294] Çok çeşitli tariflere sahib olan mütevâtir haberler, Hanefilere göre kesin ilim ifade eder.[295] Bu hususta daha değişik bilgiler verilmiştir. Ancak genellikle ilim ifade ettiğinde şüphe yoktur.

Ahâd haber ise: Aslında tek kişinin rivayet ettiği haberdir. Burada, mütevâtir olmamakla beraber bir, iki veya daha çok kişinin rivayet ettiği hadislerdir[296] şeklinde tarif edilmiştir.

Sünnetin Kur'ân-ı Kerimle münasebeti anlatılırken onun Kur'ân-ı Kerim'i tahsis, tafsil, beyan, takyid ettiği ifade edilir. Sünnet olmadan Kur'ân-ı Kerim'i anlama durumu düşünülemez. Nitekim eş-Şâtibî (ö.790/1388), sadece Kur'ân'a bağlanmayı kabul etmemektedir.[297]

Ahâd haberler zan ifade eder. Bu sebeble cüzî itikâdî meseleler hariç kesin ilimle sabit olan itikâdî konularda kullanılmaz. Ancak zannî galip ifade etmesi kâfi olan konularda ahâd hadislerle amel etmek vacibtir. Hatta sahabe asrından günümüze kadar, vâhid haberlerle amel edilmesi sebebiyle, icmâ hâsıl olmuş, dolayısıyla vâhid haberlerin kesinlik ifade ettiği kabul edilmiştir.[298]

Vâhid haberlerle, sahabeden günümüze kadar amel edildiğine bir misal verelim: Kıble, Mescidi'l-Aksâ'dan, Mescidi'l-Haram'a döndüğü sırada, bir kişi sabah namazında Kubâ mescidine gelmiş ve kıblenin değiştiğini haber vermiştir. Bunu duyan sahabe bu bir kişinin haberine uyarak yüzlerini hemen Mescidi'l-Haram'a doğru döndürmüşlerdir. Yine Enes b. Mâlik ve arkadaşlarının nakline göre bir kişinin içkilerin haram edildiğini haber verme-

294 Koçkuzu, Ali Osman, Rivayet İlimlerinde Haber-i Vâhitler, s. 56.
295 Koçkuzu, Ali Osman, Rivayet İlimlerinde Haber-i Vâhitler, s.71.
296 Koçkuzu, Ali Osman, Rivayet İlimlerinde Haber-i Vâhitler, s.78-79
297 Koçkuzu, Ali Osman, Rivayet İlimlerinde Haber-i Vâhitler s. 101.
298 es-Sibâî, es-Sünne ve Mekânetuha, s. 169.

siyle içki içenler içkilerini dökmüşlerdir. Haber-i vâhid'le amel edildiğini isbat eden daha birçok misal verilebilir. Zira o, fıkıh ilminde delil olarak çok kere kullanılmıştır.[299]

Haber-i vâhidler, itikadda da Ahmed b. Hanbel, el-Eş'arî (ö. 324/934) ve İbn Hazm (ö.456/1063) gibi âlimler tarafından delil olarak kullanılmıştır.[300] (Daha fazla bilgi için "Kelâm İlminde Kullanılan Hadisler" isimli eserimize bakınız).

299 es-Sibâi, es-Sünne ve Mekânetuha, s. 173- 186.
300 Koçkuzu, A. Osman, Rivayet İlimlerinde Haber-i Vâhitler s. 141.

III- PEYGAMBER SEVGİSİ

A- Sevginin Mahiyeti

Sevginin sebebleri başlıca üçtür. Birincisi, kişinin kendi varlığını ve onu devam ettiren neslini sevmesidir. İkincisi, kendisine iyilik yapanları sevmesi; üçüncüsü de, bir şeyin zatında görülen güzellik ve kemâlatından dolayı o şeyi sevmektir.[301]

Sevgi duygusunun asıl sebebi beğenmektir. Onun aslı kalbde, tezahür ve alâmetleri dıştadır. O, fertlere göre değişen bir duruma sahibdir.[302]

el-Gazzâlî (ö.505/1111), "Allah ve Resûlünü sevmek farzdır. Bu, ayet ve hadislerle sabittir"[303] der. el-Aynî (ö.855/1451) de, itikadla ilgili iman şubelerini sayarken, "Allah sevgisi, Hazreti Peygamberin sevgisi ve O'na salât ve selâm getirip sünnetine uymayı, Allah için sevip Allah için buğzetmeyi, sahâbe ve ehl-i beyti sevmeyi, imanın rüknü olarak" zikretmiştir.[304]

Bilindiği üzere, insan ruhunda sevgi ve nefret gibi başlıca iki duygu vardır. Bunlardan sevginin dairesi daha büyüktür. O yerinde ve zamanında kullanılırsa merhamet, şefkat ve yardımın kaynağı olur.

Sevgi kelimesi birçok ilim ve ilim dalları tarafından ele alınıp farklı şekilde tarif edilmiştir.

---

301 el-Gazzâlî, İhyâu Ulîmiddin IV, 288- 289; el-Aynî, Umdetü'l-Kârî, I,144
302 Küçük, Raşit, Sevgi Medeniyeti s.44- 45
303 el-Gazzâlî, İhyâu Ulîmiddin, IV,286; Küçük Raşit, Sevgi Medeniyeti s. 29.
304 el-Aynî, Umdetü'l-Kârî, I, 144; el-Kâdî İyaz, eş-Şifâ II,9

Bilhassa ehl-i tasavvuf, kelimeyi çeşitli açılardan ele almış ve değişik şekilde tarif etmişlerdir. Onlardan Haris el-Muhâsibî (243/857) sevgiyi, "Bir şeye her halinle meyletmen sonra da onu kendi nefsin, eşin ve sevdiğin malına tercih etmendir..."[305] şeklinde tarif etmiştir.

Ehl-i tasavvuf, kâmil manada sevgi ancak Allah sevgisidir; zira gerçek kemâlât ona mahsustur demişse de başta Peygamber sevgisi olmak üzere diğer sevgi sebeblerini de inkâr etmiş değillerdir. Hatta Allah sevgisi, peygamber sevgisine bağlanmıştır. "De ki, siz gerçekten Allah'ı seviyorsanız bana uyunuz ki, Allah da sizi sevsin.." (Âl-i İmrân, 3/31) ayeti bu gerçeği dile getirmektedir.

Ruhiyatçılar, sevgiyi "insan kalbinin hoşuna giden şeylere meyletmesidir" şeklinde tanımlamışlardır.[306] Kalbin meyletmesi de aşağıdaki şeylerle vücuda gelir:

1- Bir şeyi anlayıp ondan tat almakla da meydana gelir. Güzel simalar, hoş sadalar, lezzetli yemekler, tatlı sular diğer sağlam zevk sahiplerinin hoşlandığı şeyler gibi. Bunlar sevginin başlıca maddî sebebleridir.

2- İlmî ve manevî değerleri kalbin ve aklın anlaması da sevginin diğer bir sebebidir. Salih kişilerin iyiliğini, ilim sahiblerinin ilmini ve değerini anlamak gibi. Bunların iyi halleri ve güzel davranışlarına dair anlatılanlar, kalbimizde derin sevgi izleri bırakır.

3- Bir kişinin bize bir iyilik yapması, yardım etmesi de üçüncü bir sebeb olarak kişiye karşı minnettar olmamızı ve sevgi beslememizi temin eder. Zira kalbler, iyilik yapana saygı gösterme kabiliyetine sahiptirler.[307]

Sevginin maddî ve manevî bu üç sebebi de Hazreti Peygamber'de bulunmaktadır. Zira O, bedeni itibariyle insanların en güzeli, ahlâkı ve yaşantısıyla da en yüce bir ahlâka sahip olanıdır. (Kalem, 68/4) Bu durum O'nun sevilmesi için yeterli sebebdir. Hazreti Peygamber'in getirdiği yüce medeniyeti daha iyi

---

305 Küçük, Raşit, Sevgi Medeniyeti s. 27; el-Kastallânî, el-Mevâhib II, 91
306 Küçük, Raşit, Sevgi Medeniyeti, s. 29.
307 el-Kâdî İyâz, eş-Şifâ, II,66-68; el-Kastallânî, el-Mevâhib II,91

kavramak ve O'nun en çok sevgiye layık olduğunu bilmek için tarihte insanlığın İslâm'dan önceki hayatına bir göz atmamız gerekmektedir.

Cahiliyye devri denen İslâm'dan önceki devirde, her türlü kötülük yapılıyordu. İnsan haklarına hiç değer verilmiyordu.[308] Kadın değersiz bir mal gibi alınıp satılıyor, genç cariyeler fuhşa zorlanıyordu. Kişinin kızı olması talihsizlik sayılıyordu. Adama kızın oldu dendiği zaman, bunu utanç vesilesi telakki ediyor, yüzü simsiyah kesiliyordu. (Nahl, 16/58) Hatta yeni doğan çocuk ilk günlerde öldürülmemişse, bir kaç yaşına gelinceye kadar yaşamasına müsaade ediliyor, sonra bir çukur kazılarak diri diri toprağa gömülüyordu. Nitekim bir ayet-i kerimede "Diri diri toprağa gömülen kız, hangi günahtan dolayı öldürüldüğü sorulduğu zaman" (Tekvîr, 81/8-9) buyrularak cahiliyye devrinin kötülükleri ortaya konuluyordu.

İnsanlığı getirdiği nurlu hakikatlerle, mezkûr cahiliyye devrinin kötülüklerinden kurtaran Hazreti Peygamber, sevginin en yücesini hak etmiştir. Bu sevginin ashâb üzerindeki tezahürünü bir iki misalle izah edelim.

1- Ashâb-ı Kiram'ın Hazreti Peygamberi Sevmesi

İnsanlığı düşmüş olduğu ahlâksızlık batağından çıkaran Hazreti Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), bununla yetinmeyip güzel ahlâkın en üstünü ile techiz etmiştir. İnsanî hayatın en güzel örneğini sunan Ashâb-ı Kirâm da bütün güçleriyle O'na bağlanmış ve O'nu canlarından daha çok sevmişlerdir. Tarihin bir benzerini görmediği bu eşsiz sevgiden, kopmaz bağlılıktan, Sîret kitaplarının sayfalarını aralayarak bazı misaller sunalım.

Uhud savaşından sonra bazı kimselerin şehid olduğu haberi Medine'de hızla yayılınca, Medine'nin her tarafından çığlıklar kopmuştu. İşte bu sırada savaş meydanına giden kocası, oğul ve kardeşinin cenazesiyle karşılaşan Sümeyra isimli Ensâr'dan bir

---

308 es-Süheylî, er-Ravdü'l-Ünûf I,156

kadın, bunca felaketin dehşeti içinde, "Resûlullah nerede, nasıldır O?" diye soruyordu. O'nu sağ bulunca da, Allah'a hamdetmiş yanına giderek, elbisesinin eteğinden tutup, "Sen sağ oldukça hiç bir musibetin tesiri yoktur" demiştir.[309]

Bir başka bağlılık ve sevgi örneği de Mekke'de acımasızca şehit edilen Desinne oğlu Zeyd'de görülüyordu. Lihyân oğullarının İslâmiyet'i kendilerine öğretmek için davet ettikleri yedi kişiden birisiydi o. Sadece İslâm'ı öğretmek için yola çıkmıştı. Bu muhterem insanlar, Reci suyunun başında, kendilerini davet eden Lihyân oğulları tarafından ihanete uğramıştı. Desinne oğlu Zeyd ve arkadaşı Hubeyb hariç, diğerleri hemen orada şehit edilmişti. Lihyân oğulları bu iki sahâbîyi de esir edip Mekkelilere satmışlardı. Bunlardan Zeyd'in idamdan önceki sözlerini ve Peygamber'e olan sevgi ve bağlılığını burada zikretmek istiyoruz: Son dakikalarını yaşadığını anlayan Zeyd, iki rekât namaz kılma müsaadesi alarak, İslâm'da ilk defa, idamdan önce namaz kılma âdetini başlatmıştır. Orada toplanan seyircilerin huzurunda Ebu Süfyan, ona: "Doğru söyle ey Zeyd, şimdi Muhammed'i bulup da senin yerine O'nu öldürmemizi, senin de sağ salim olarak ailene dönmeni istemez misin?" der. Zeyd de, "Vallahi ben ailem içinde sağ salim oturup da Muhammed'in değil sizin yanınızda, hatta şimdi bulunduğu yerde bile ayağına bir diken batıp incinmesine razı olmam" diye karşılık vermişti. Bu sözleri duyan Ebu Süfyân, "Ben insanlar içinde Muhammed'in ashâbının, Muhammed'i sevdiği kadar, hiç bir kimsenin bir başkasını sevdiğini görmedim" diyerek hayal kırıklığına uğradığını dile getirmişti.[310] Tabiî ki, Ebu Süfyân o sırada henüz müslüman olmadığı için böyle diyordu. O da müslüman olunca değişmişti.

Değil O'nun nurlu asrında, O'ndan sonra dahi O'nu canından ve malından daha fazla seven kimseler gelecektir. Bu durumu bizzat Hazreti Peygamber'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) kendisi şöyle açıklamıştır: "Benden sonra beni her şeyden çok seven birçok

309 es-Suheylî, er-Ravdu'l-Ünüf III,173; el-Kastallânî, el-Mevâhib II,93.
310 el-Kâdî İyâz, eş-Şifâ, II,53; Köksal, M. Asım, İslâm Tarihi IV,14-30.

kimseler gelecektir ki, onların birisi ailesi, mal ve mülküne karşılık beni bir defa olsun görmeyi tercih edecektir.[311]

B- Peygamber Sevgisinin Alâmetleri

Sevgi fedakârlık ister, bağlılık ister. Şairin, "Şayet sevginde samimi isen sevgini fiilen isbât etmelisin" sözü, bir gerçeği ifade etmektedir. Hazreti Peygamber'i sevenler, O'na olan sevgilerini düşünce ve davranışlarında göstermelidirler.

Hazreti Peygamber'i sevmenin başlıca alâmetleri

– Hasâisi hariç O'na uymak, sünnetini yerine getirmek; sözlerine, fiillerine tabi olmak, emirlerini yapmak ve yasak ettiği şeylerden uzak durmaktır.

– Allah'ın rızasını, insanların baskıları da olsa her şeyin önünde tutmaktır. Nitekim Enes hazretleri der ki, Hazreti Peygamber bana dedi ki: "Kim beni severse o cennette benimle beraber olur. Kim de böyle bir iş yaparsa (yani sünnete tabi olursa) onda Allah sevgisi kemâle ermiş olur. Kim de bazı işlere muhalefet ederse, muhabbeti noksan olur."[312]

– Peygamber'i seven O'nu çok anar. Zira bir şeyi seven onu çok zikreder. Kişinin zikri ve fikri, sevgisinin alâmetidir.

– Seven sevgilisiyle görünmek ister. Hazreti Peygamber'i görmek isteyenler bugün için O'nun şemailini (ahlakî ve fizikî tasvirini) mevzu eden kitabları okumalı ve onlarda O'nun kemâlâtını, güzelliklerini görmelidir.

– Peygamber'i seven O'nun dostlarına dost, düşmanlarına düşman olur. Meselâ Hazreti Peygamber'i seven sahâbesine, ehl-i beytine dost olur. Nitekim O, bir hadis-i şeriflerinde, Hasan ve Hüseyin hakkında, "Allahım ben onları seviyorum. Sen de onları sev."[313] buyurmuştur. Ashâb-ı Kiram'ın sevgisi hususunda da, "Ashâbım hususunda Allah'tan korkun. Benden sonra onları ten-

311 Müslim, el-Cenne, IV,2178, h.no: 2832; el-Kâdî İyâz, eş-Şifâ, II,49.
312 el-Kâdî İyâz, eş-Şifâ, II, 57.
313 et-Tirmizî, el-Menâkib V,661.

kid hedefi yapmayın. Onları seven, beni sevdiği için sever, düşman olan da bana düşmanlığından dolayı düşman olur. Kim de onlara eziyet ederse bana eziyet etmiş olur... Bana eziyet eden de Allah'a eziyet etmiş olur. Allah'a eziyet etmek isteyenin de cezalanması yakındır"[314] der.

İmâm el-Buhârî (ö.256/819) Sahih'ine yaptığı başlıklarının arasında, "İmanın alâmeti Ensârı sevmek", "Münafıklığın alâmeti Ensara düşman olmaktır" şeklindeki ifâdeleri zikretmiştir.[315]

Selef uleması, Hazreti Peygamber'i sevdiği için O'na uymuş ve O'nun yolundan gitmişlerdir. Ashab-ı Kirâm'dan Enes Hazretleri der ki "Ben önceleri kabak yemeği sevmezdim. Hazreti Peygamber'in yemeklerde kabağı aradığını görünce, ben de onu aramaya, severek yemeğe koyuldum."[316]

Abdullâh b. Ömer de, Hazreti Peygamber'e uymak için terbiye edilmiş deriden mamul ayakkabı giymiş onu ve elbisesini sarı renge boyatmıştır. Soranlara Hazreti Peygamber'in de böyle yaptığını, O'na uymak için bu tür renkli elbise giydiğini nakletmiştir.[317]

– Hazreti Peygamber'i sevmenin bir alâmeti de, Kur'ân-ı Kerim'i sevmek, onun gösterdiği yoldan gitmek, ahlâkıyla ahlâklanmaktır. Bundan dolayı Hazreti Aişe validemiz, Hazreti Peygamber için "...O'nun ahlâkı Kur'ân'dı..."[318] demiştir. O'nu seven kişinin de ahlâkı Kur'ân olmalıdır.

– Ümmete merhamet etmek, onlara acımak ve zararlardan korumaktır.

– Dünya nimetleri karşısında zühd sahibi olmalı ve onlara iltifat etmemelidir.[319]

C- Hazreti Peygamberi Sevmenin Maksadı

Resûlullâh'ı sevmek, O'na tabi olmak demektir. Ayrıca O'nun dinine yardım etmenin vacib olduğuna inanmak, sünnetini ko-

314 et-Tirmizî, es-Sünen, 58 (V, 696 h. No: 3863)
315 el-Buhârî, el-İmân I, 10.
316 el-Kâdî İyâz, eş-Şifâ, II,60-61.
317 el-Kâdî İyâz, eş-Şifâ, II,62.
318 Müslim, Salâtu'l-Musâfirîn I,513.
319 el-Kâdî İyâz, eş-Şifâ, II,63-65; el-Kastallânî, el-Mevâhib II,99-196.

rumak, dinin hükümlerine boyun eğmek, O'na muhalefetten kaçınmaktır.[320]

Amr b. el-As diyor ki: Resûlullâh'ı sevdiğim kadar hiç bir kimseyi sevmedim. Gözümde O'ndan daha büyük bir kimse yoktu. O'na olan hürmet ve tazimimden dolayı kendilerine tam manasıyla bakamazdım. Eğer O'nu vasfetmem istense tam manasıyla vasfedemem. Çünkü O'na doya doya bakamadım.[321]

Üsâme b. Şerik diyor ki: Bir defasında Hazreti Peygamber'i ziyarete geldim. O sırada Ashâb-ı Kiram O'nun etrafında oturuyordu. Başlarında uçacak kuş varmış gibi sessiz ve sakin oturuyorlardı.[322]

Kendisine on sene hizmet eden Enes diyor ki: "Bir defasında Hazreti Peygamber'i gördüm. Bir berber, saçını kesiyordu. Sahabe ise etrafında pervane gibi dolaşıyor, kesilen saçları kapışıyor, bir telini bile yere düşürmüyorlardı."[323]

İşte bu davranışlar sevginin; sevgide, onda görülen kemalâtın mahsuludür.

320 el-Kâdî İyâz, eş-Şifâ, II,66.
321 el-Kâdî İyâz, eş-Şifâ, II,86.
322 el-Kâdî İyâz, eş-Şifâ, II,86-87.
323 el-Kâdî İyâz, eş-Şifâ, II,88.

IV- HAZRETİ PEYGAMBER'E SALÂT VE SELÂM GETİRMENİN MAHİYETİ VE ÖNEMİ

A- Salât ve Selâm'ın Mahiyeti

Hazreti Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) ve diğer Peygamberlere (aleyhimusselâm) salât ve selâm getirmek, onlara gösterilen bağlılığın, sevgi ve saygının bir tezahürüdür. Bu saygı ifadelerini söylemek her yerde ve her zaman kolayca yapılabilecek bir vazifedir. Ayet-i kerime'de Cenâb-ı Hakk, "şüphesiz Allah ve Melekleri Peygambere çok salât ederler..." (Ahzâb, 33/56) buyurmaktadır.

Günlük hayatımızda ve bilhassa namazın içinde, dualarımız arasında, topluca ve tek başına yapılabilecek bu vazifenin mahiyetini, kimlere getirilebileceğini, hükmü ve önemini burada kısaca açıklamak istiyoruz.

"Salât" kelimesi lügatte; dua, namaz, rahmet manalarına geldiği gibi kendisinden türetilen bazı fiillerin bereket manası da vardır.[324] Kaynaklarda birbirine yakın ve müşterek manaları ifade eden kelime, yerine göre bu manalardan birinde kullanılmıştır. Bu sebeble mevzûmuzla ilgili Ahzâb sûresinin 56. ayetine İbn Abbâs, "Şüphesiz Allah ve melekleri Peygamberi bereketle kuşatırlar.." manasını vermiştir. el-Müberred de (Ö.285/898), "salât" kelimesinin aslında "rahmetle dua etmek" manasına geldiğini, Allâh tarafından yapıldığında "rahmet", melekler tarafından yapıldığında "Allah'ın rahmetini istemek" demek olduğunu beyan

324 İbn Manzur, Lisânu'l-Arab XIV, 465- 466; Heyet Mu'cemu'l - Vâsit I,24.

eder.[325] Nitekim melekler bir şahsa salât getirirken, "Allahım O'nu bağışla, O'na merhamet et" derler.

Kuşeyrî de bu hususta, "Allahın insanlara salâtı, onlara rahmet etmesi, Peygamberlere salâtı ise onlara şeref vermesi ve ziyade ikram etmesidir" der. Ebu'l-Aliye, "Allah'ın Peygamber'e (sallallâhu aleyhi ve sellem) salâtı O'nu meleklerin yanında övmesi, meleklerin O'na salâtı ise, O'na dua etmeleridir." demiştir.[326]

Hülasa "salât", Allah'tan olunca rahmet, meleklerden olunca mağfiret-i ilâhîyi istemeleri, mü'minlerden getirilince de hayırla dua etmek manalarına gelmektedir.[327]

"Selâm" kelimesi de müşterek sayılan birçok manaya gelmiştir. Daha önce zikredilen Ahzâb sûresinin 56. ayetinde Hazreti Peygamber'e (sallallâhu aleyhi ve sellem) salât gibi çok selâm etmemiz de istenmektedir. Bu sebeble bunun ihtiva ettiği manaların üzerinde de biraz duralım.

Selâm, lügatlerde Allah'ın ismi olarak kullanıldığı gibi, selâmlaşmak, kusurlardan berî olmak, emniyet ve sulh manalarına da gelir.[328] Bu kelimeye verilen manalar üç türlüdür:

a- Mastar bir kelime olarak "es-Selâmu Aleyküm" demek, selâmet, emniyet senin içindir (veya sizin içindir), seninle beraberdir demektir.

b) Selâm Allah'ın ismi olarak, Allah seni korumayı, gözetmeyi üzerine almıştır, kefildir, demektir.

c) İtaat ve barış demektir.[329]

Şimdi kelimelerin lügat manalarını izah ettikten sonra bunların Peygamberlere getirilmesinin maksadı üzerinde de biraz duralım.

Salât ve selâm getirmekten maksat, Hazreti Peygamber'e (sallallâhu aleyhi ve sellem) tazimdir. Dünyada O'na yapılacak tazim, O'nun

325 İbn Manzur, Lisânu'l-Arab XIV, 465; el-Kâdi İyâz, eş-Şifâ, II, 137
326 el-Kâdî İyâz, eş-Şifâ, II,137- 138; el-Kastallânî, el-Mevâhib II,108.
327 er-Rağib, el-Müfredât s.285; es-Sahavî, el-Kavlul-Bedi, s.17- 23
328 İbn Manzur, el-Müfredât XIII, 290-293; Heyet Mu'cemu'l-Vasit I,448.
329 el-Kâdî İyâz, eş-Şifâ, II, 138-139; es-Sahâvî, el-Kavlu'l-Bedi s.75.

hatırasını yüceltmek, dinini yaymak ve sürekliliğini temine çalışmaktır. Ahirette ise sevabının çoğalması, ümmetine şefaatçı kılınması, Makâm-ı Mahmûd'a (Livau'l-Hamd altında kurulan şefaat-ı kübrâ makamına) yükselmesiyle elde edeceği faziletinin devamına dua etmektir.[330]

Diğer taraftan İbnu'l-Arabî der ki: "Hazreti Peygamber'e (sallallâhu aleyhi ve sellem) yapılan salâtın faydası, onu yapana döner. Zira salât getirmek okuyanın samimi itikadını ve niyetini, Peygamber'e (sallallâhu aleyhi ve sellem) sevgisini, taata devam etmesi ve hürmetini gösterir."[331]

Salâvat getirme, Hazreti Peygamber'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) ruhuyla irtibat kurmayı ve O'nun nurundan istifade etmeyi temin eder. Zira salâvat getirene Hazreti Peygamber de (sallallâhu aleyhi ve sellem) bir misliyle salât eder (rahmet diler).[332]

B- Salât ve Selâm Kimlere Getirilir?

Salât ve selâm sadece Peygamberlere getirilir. Bu dualarla onlara hürmet edilmiş ve değer verilmiş olunur. Nitekim Cenâb-ı Hakk'ın ismi zikredilince de noksanlıklardan tenzih ve takdisle tazim edilir (Azze ve Celle ve benzeri dualar okunur).

Diğer taraftan İslâm büyükleri için de Allah'ın mağfireti ve rızası istenir;[333] (Yani sahabe için "Radiyallâhu Anhu- Allah ondan razı olsun, ulema için "Rahimehullâh"- Allah rahmet etsin, evliya için de "Kuddise sırruhu"- Sırrı pak olsun gibi dualar yapılır).

İlk devirlerde salât ve selam sadece Peygamberler için getirilirken Râfizîler ve Şiîler Peygamberlerin dışındaki insanlar için de bu kelimeleri kullanır oldular. Bidat olan bu gibi davranışlarından kaçınmak gereklidir. Hazreti Peygamber'in âl ve ezvâcına bu arada ashâba müstakillen salât ve selâm getirmek uygun değildir. Ancak Hazreti Peygamber'e tabi kılınarak, O'nunla birlik-

330 el-Kastallânî, el-Mevâhib II,109; İbn Manzur, el-Müfredât XIV, 466.
331 el-Kastallânî, el-Mevâhib, II,109.
332 ed-Dehlevî, Huccetullâhi'l-Baliğa II,177
333 el-Kâdî İyâz, eş-Şifâ, II,191.

te bu saydığımız kimselere salât ve selâm getirmek caizdir, hatta müstehaptır.

Bu arada şunu da zikredelim ki, Hazreti Peygamber'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) kendisine salât okuyanlara karşılık olarak okuduğu salât ise dua etmesi manasına gelir.[334] Nitekim O, bu konuda şöyle buyurmuştur: "Kim bana selâm gönderirse o sırada Allah ruhumu bedenime iade eder de ben de ona selâm veririm." Ayrıca salât ve selâmı Hazreti Peygamber"e (sallallâhu aleyhi ve sellem) ulaştıran vazifeli meleklerin olduğu hadislerde beyan edilmiştir.[335] Bu hadisler, O'nun kabrinde kendisine mahsus bir hayatla diri olduğunu göstermektedir.[336]

Hazreti Peygamber'e salâvat getirirken salât ve selâm lafızlarının ikisini birden söylemek gereklidir. Yalnız birini söylemenin mekruh bulunduğunu bazı âlimler söylemişlerdir. Diğer Peygamberler için ise sadece birini söylemek mekruh değildir. Bu konuda çok kere "aleyhisselâm" cümlesi kullanılır. Bunun hilâfına ulemanın çoğu, Hazreti Peygamber için de sadece birini getirmenin mekruh olmadığını beyân etmiştir.[337]

Kendilerine Hazreti Peygamber'le (sallallâhu aleyhi ve sellem) birlikte salât ve selâm getirilen "âl" hakkında altı görüş yardır:

1- "Âl", Hazreti Peygamber'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) ikinci dedesi Hâşim'in nesli olarak gelenlerdir.

2- Hâşim ve kardeşi Muttalib'in neslidir. İmâm Şâfiî bu görüştedir.

3- Hazreti Fatıma, Ali, Hasan ve Hüseyin. Bir de bunların kıyamete kadar gelecek olan evlatlarıdır.

4- Hazreti Peygamber'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) mutlak yakınlarıdır.

5- Müttaki müslümanlardır.

334 el-Kâdî İyâz, eş-Şifâ, II,192.
335 el-Kâdî İyâz, eş-Şifâ, II,182, 183.
336 es-Sübkî, el-Menhelu'l-Azbi'l-Mevrud VI,186-187
337 İbn Âbidîn Reddu'l-Muhtar I,9; es-Sahâvî, el-Kavlu'l-Bedi, s.35

6- Bütün müslümanlardır.

"Âl" kelimesinin bilhassa son üç kısımda izah edilen manaları şu şekilde telif edilmiştir: Bu kelime ile dua yerinde bütün müslümanlar; medh, övgü yerinde müttakiler; zekât alma hususunda, kendilerine zekât almak yasak olan Hazreti Peygamber'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) akrabaları kastedilir.[338]

C. Salât ve Selâmın Yeri ve Hükmü

Aslında salât ve selâm getirmek farzdır. Ömründe bir kere bunu okuyan bu vazifeyi yerine getirmiş olur.[339] Bir mecliste Hazreti Peygamber'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) ismi zikredilince bir defa salât ve selâm getirmek vacib, isminin tekrar edilişi sayısınca getirmek ise müstahabdır.[340]

Namazda et-Tahiyyâtu duasını okuduktan sonra salât ve selâm getirmek de sünnettir. Dualar yapılırken hangi çeşit dua olursa olsun salât ve selam okumak hem müstehab hem de duanın kabulüne sebebdir.[341]

Bu yerlerin dışında Hazreti Peygamber'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) isminin zikredildiği her yerde, yazıldığı her sahifede, ezan okunduğu sıralarda salât ve selâm getirmek müstahab sayılmıştır. Ayrıca cuma günlerinde, camiye girerken, cenaze namazını kılarken salât ve selâm okumak yine müstahabdır.[342] Bu arada şunu zikredelim ki; Hanefîler, "Salli ve Bârik" salâvatlarının "et-Tahiyyâtu" duasından sonra sünnet olarak, Şafiîler de farz telakki ederek okurlar.[343]

D- Salât ve Selâm Lafızları ve Miktarları

Salât ve selâm kelimelerinin ifade ettiği manaları ortaya koyan değişik lafızlar kullanıldığı gibi, değişik cümlelerle getirilen

338 es-Sübkî, el-Menhelu'l-Azbi'l-Mevrud VI,85
339 el-Kâdî İyâz, eş-Şifâ, II,142; Elmalılı, H. Yazır, Hak Dini Kur'ân Dili VI, 3923.
340 İbrahim el-Halebi, Halebî Sagir, s.300
341 el-Kâdî İyâz, eş-Şifâ, II,149-150
342 el-Kâdî İyâz, eş-Şifâ, 154-156
343 es-Sübkî, el-Menhelu'l-Azbi'l-Mevrud VI 87-88

birçok salâvat-ı şerifenin hadis mecmualarında yer aldığı dikkatimizi çekmektedir.[344] Hadislerde zikredilen en kısa salâvat-ı şerife "Allahümme salli alâ Muhammed'in..." lafızlarıdır.[345] Bu lafızlar kısa olmakla beraber bir cümle vucuda getirmektedir.[346] Salâvat-ı şerifelerin toplandığı birçok eser vucûda getirilmiştir. Bunların en güzellerinden biri, en-Nevevî'nin "el-Ezkâr"ıdır.

Çeşitli salâvat-ı şerifeler arasında en çok okunan ve birçok hadis mecmuasında yer alan "Salli ve Bârik"[347] salâvatlarının manalarını kısaca izah edelim:

1- "Allahümme salli alâ Muhammedin..." Yani, "Allahım! Muhammed'in hatırasını yüceltmek, getirdiği dini yaymakla O'nu dünyada azametli kıl. Ahirette de O'na bol sevap vermek, ümmeti hakkında şefaatçı kılmak ve Makam-ı Mahmud'a yükseltmekle yücelt."

"Ve alâ âli Muhammedin..." ve Muhammed'in âline salât et, yani yücelt.

"Kemâ salleyte alâ İbrahime ve alâ âli İbrahime..." Yani "İbrahim'e ve âline salat ettiğin gibi."

"İnneke hamidun mecidun". Yani "Sen en yüce hamd ve övgüye layıksın. Azamet ve celâl sahibisin."

2- "Allâhümme Bârik alâ Muhammedin ve alâ Âli Muhammed..." Yani "Allah'ım! Muhammed'e ve âline bereketler, çokça hayırlar ve ikrâmlar eyle.

"Kemâ Bârekte alâ İbrâhim'e ve alâ Âli İbrahime.." Yani "İbrahime ve âline bereketler ihsan ettiğin gibi.

"İnneke Hamidun, Mecidun" Yani "Sen en yüce hamde layıksın, azamet ve celâl sahibisin."

Bu iki salâvatta da İbrahim aleyhisselamın ve âlinin zikredilmesi O'nun ulû'l-azm denen Peygamberlerden olması ve Kâbe'yi yeniden yapmasından dolayıdır. Ayrıca O'nun Kâbe'yi yaparken

344 el-Kâdî İyâz, eş-Şifâ, II, 160-170
345 İbrahim el-Halebi, Halebî Sagir, s.201; ez-Zeylei, Tebyinu'l-Hakâik I,193
346 en-Nesâî, es-Sünen III, 39
347 en-Nesâî, el-Müctebâ, III, 40-41; el-Buhârî, ed-Daavât, VII,156

ümmet-i Muhammed'e yapmış olduğu duaya, benzeri bir karşılık vermek içindir.[348]

E- Salât ve Selâm Getirmenin Önemi

Hazreti Peygamber'e salât ve selâm getirmenin dinî bir vazife olduğunu zikretmiştik. Cenâb-ı Hak ayet-i kerimede "Şüphesiz Allah (Azze ve Celle) ve melekleri Peygamber'e çok salât ederler. Ey iman edenler, siz de O'na salât edin, tam bir teslimiyetle de selâm verin" (Ahzâb, 33/56) buyurur.

Salât ve selâm getirmenin önemi hususunda birçok hadis-i şerif varîd olmuştur. Burada bazılarını zikredelim: "Müezzinin ezan okuduğunu duyduğunuz zaman siz de onun gibi okuyun ve bana salât getirin."; "Kim bana bir defa salât getirirse Allah da ona on defa rahmet eder..."[349] "Kim bana bir defa salât getirirse Allah ona on defa salât eder, on hatası silinir, on derece yükseltilir."[350]

Salâvat-ı şerifeyi okumanın şefaata vesile olacağını, isminin yazıldığı her yere salât ve selâm yazmanın meleklerin istiğfarına sebeb bulunacağını, kıyametin dehşetinden ona çokca salât ve selâm okuyanların kurtulacağını birçok hadis-i şeriften öğrenmekteyiz.

İsmini duyup da Hazreti Peygamber'e (sallallâhu aleyhi ve sellem) salât ve selâm getirmeyen kişi kınanmayı gerektiren kötü bir iş yapmıştır. Nitekim bir hadiste, gerçek cimrinin Hazreti Peygamber'e salât ve selâm getirmeyen kimsenin olduğu beyan edilmektedir.[351]

348 es-Saâtî Abdurrahmân, Buluğû'l-Emânî, IV,20-21
349 Ebu Dâvud, es-Salât I,359 h.no:523
350 en-Nesâî, III,43; el-Kâdî İyâz, eş-Şifâ, II, 171
351 el-Kâdî İyâz, eş-Şifâ, II, 173-178.

V- ÖRNEK OLMASI AÇISINDAN RESÛLULLAH'IN FİİLLERİ

Hayatının bütün yönleri tesbit edilen ve her yönüyle de beşere örnek olan yegâne insan, Hazreti Muhammed'dir (sallallâhu aleyhi ve sellem). O'nun bu örnek yönlerinin en önemli kaynağı, sünneti ve sünnetinin içinde yer alan mübarek fiilleridir. Bu sebeble, kısa da olsa daha önce sünnet hakkında söylediklerimizi izah edelim:

Sünnet, lügatte; suret, yüz, yol, istikamet, âdet ve tabiat manalarına gelir.[352] Bu manalar göz önünde tutularak, Resûlullah'ın (sallallâhu aleyhi ve sellem) hayat yoluna sünnet denmiştir.[353] Bir ıstılah olarak kelime, usul âlimleri, muhaddis ve fakihlere göre değişik manalarda kullanılmıştır. Bu itibarla bu ilimlerle ilgili sünnetin kısa birer tarifini vererek, ifade ettiği manasını izah etmeye çalışacağız.

Sünnet: Bazen Hazreti Peygamber'den (sallallâhu aleyhi ve sellem) nakledilen nafile ibadetlere, bazen de O'ndan sudur eden ve Kur'ân olarak tilavet edilmeyen, mucize olmayan şerî delillere denir.[354] Usûlcülere göre sünnetin açıklanması gereken yönü, bu şerî delil olan tarafıdır. Bu kısmına Hazreti Peygamber'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) söz, fiil ve takrirleri de girmektedir.[355]

Istılahların geliştiği müteahhirîn hadisçilerinin döneminde ise, sünnet ile hadis, birbiri yerine kullanılan müteradif kelimeler

352 İbn Manzur, Lisânu'l-Arab, XIII, 221-226
353 es-Sarahsî, Usûlu's-Sarahsî I,113
354 Ebu Zehrâ Fıkıh Usûlu (trc. Abdülkadir Şener) s.73
355 el-Amidî, el-İhkâm I,156

olarak "Hazreti Peygamber'e (sallallâhu aleyhi ve sellem) nisbet edilen söz, fiil, takrir ve sıfat"a[356] denmiştir. Ancak hadisle daha ziyade, "Resûlullah'ın (sallallâhu aleyhi ve sellem) söz, fiil ve hallerinin bilindiği ilim",[357] sünnetiyle de fiilleri kastedilir.

Fukâhâya göre sünnet; farz ve vacip olamayan dinî vazifelere denir.[358]

Bu tariflerin sonunda, Resûlullah'ın (sallallâhu aleyhi ve sellem) fiillerinin sünnetinin içinde önemli bir yer aldığını görmüş oluruz.

Diğer taraftan sünnet, Peygamberimiz'e (sallallâhu aleyhi ve sellem) verilen iki şeyden (Kur'ân ve Sünnet) biridir.[359] Bu iki şeyden en mühimi olan Kur'ân, vahyedilmekle tilavet olunmuş (matluv), biraraya getirilmiş ve nazmı mu'ciz olan bir kitaptır. Bu hususiyetleri taşımamakla beraber, haber halinde bize kadar gelene de sünnet denir.[360]

"Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) size ne verdiyse onu alın, size neyi yasakladıysa ondan da kaçının..." (Haşir, 59/7) ayeti ve daha başka bir çok ayet ve bu konudaki hadisler, sünnetin önemini izah eder ve ona uymanın gerekli olduğunu anlatır.

"Kim Resûl'e (sallallâhu aleyhi ve sellem) itaat ederse Allah'a (celle celâluhu) itaat etmiş olur" (Nisâ, 4/80) "...Ey Resûlüm sana da Kur'ân'ı indirdik ki, insanlara ne indirildiğini anlatasın" (Nahl, 16/44) ayetleri hadisin Kur'ân'dan sonra dinin ikinci kaynağı olduğu hakikatini göstermektedir. Sünnet, lügatte; bir şeyin cebhesine, zahirine dendiği için dinin tümüne de sünnet denmiştir. Sünnet bu açıdan farz, nedb, ibâhe, kerahet, tahrim kısımlarına ayrılır. Zira Resûlullâh (sallallâhu aleyhi ve sellem) bunların hepsini sünnet (takib ettiği yol) edinmiştir.[361]

356 Subhi es-Salih, Ulûmu'l-Hadis s.3
357 es-Suyûtî, Tedribu'r-Râvî I, 41
358 Seyyid Sülyeman Nedvî, (trc. O. Keskioğlu) Hazreti Muhammed Hakkında Konferanslar s.111; Ebu Davud, Sünen V,10-11
359 İbn Hazm, el-İhkâm I,87
360 Subhi es-Salih, Ulûmu'l-Hadis. s. 302
361 es-Sibâ'i, es-Sünne ve Mekânetuha, s.49

Resûlullâh (sallallâhu aleyhi ve sellem) insanlığa örnek olmak için gönderildiğinden muhaddisler, O'nun sîret, ahlâk, haber, söz ve fiilleri -hüküm ifade etsin veya etmesin- nakletmişlerdir.[362]

Bu itibarla Resûlullâh'ın (sallallâhu aleyhi ve sellem) örnek alınan yönleri içinde fiillerinin önemi büyüktür.

Hazreti Peygamber'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) fiillerinin örnekliğini anlatmak istediğimiz bu yazımızda kısa da olsa öncelikle masumiyetinden bahsetmek yerinde olacaktır.

A- Masumiyeti ve Fiilleri

"İsmet" kelimesinden türeyen "Masum" kelimesi lügatte "şerden uzaklaştırılmış, Allah tarafından korunmuş,[363] menolunmuş" gibi manalara gelir.

Istılâhda ise, çeşitli tariflerin yanında ilk devirlerde yapılan câmi bir tarifte, "Allah'ın, Peygamberlerin fıtratlarını tertemiz bir şekilde yaratması sebebiyle, onları koruması, cismî ve ruhî faziletlerle techiz etmesi, yardımlarına mazhar kılıp ayaklarını hak yolda sabit kılması, gönüllerine huzur ve sükûnu nasib edip, kalblerini koruması ve muvaffak kılmasıdır"[364] denir.

Tarifte zikredilen ilâhî himayenin tezahürü olan Hazreti Peygamberin masumiyetini kısaca zikredelim:

1- Günahlardan Korunması

İslâm ümmeti, Peygamberlerin (aleyhimusselam) günahtan masum (korunmuş) olduğu hususunu değişik şekilde izah etmiştir. Onların her biri örnek kişilerdir. Nitekim "Onların hidayetine uy" (En'âm, 6/90) ayeti bu gerçeği beyan etmektedir.

Hazreti Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), gerek nübüvvetinden önce ve gerekse nübüvveti sırasında küfrü gerektiren bir fiil ve harekette bulunmamıştır.[365] Allah'ı ve sıfatlarını bilmemesi

362 Heyet el-Mucemu'l-Kebir, II,612
363 İbn Manzur, Lisânu'l-Arab, XII, 403
364 el-Mutrifî, Ayatu İtâbi'l-Mustafa, s.32-33
365 el-Mutrifî, Ayatu İtâbi'l-Mustafa, s. 36

(cehl) ve onlardan şüphe etmesi de kendisinde görülmemiş, böylece de korunduğu anlaşılmıştır.[366]

Çocukluğu sırasında, çobanlık yaptığı bilinmektedir. İşte bu sıralarda koyunlarını arkadaşına teslim etmiş ve Arapların akşamları yapılan düğün merasimlerine iştirak etmek istemiştir. Ancak iştirak etmek istediği merasimlere uyuyup kaldığı için gidememiştir. İki defa vaki olan bu isteği, beşeri iradesinin mutlak manada var olduğunu, uyuyup kalması da, günahlardan himaye edildiğini göstermektedir.[367] Küçüklüğünde ve bir kere de Miracı sırasında, Cebrail tarafından manevi kalb ameliyatına tabi tutulup kalbinin yıkanması yine himaye edilmesinin sonucu olarak yapılmıştır.[368]

Hazreti Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), nübüvvetinden önce ve nübüvveti sırasında büyük, küçük günahlardan, şahsiyetini rencide edecek her türlü söz ve fiilden uzak durmuştur. Cumhur-u fukahânın görüşü bu istikamettedir.[369]

Peygamberlerin beşer oldukları için günaha dair bir şey yapabileceklerini söyleyenler, masumluklarının gereği olarak da, küçük günahlar dâhil münker (haram) bir işi yapmayacakları hususunda icma etmişlerdir.[370]

Kur'ân-ı Kerim ve hadislerde görülen bazı kelimelerin masumluklarına muhalif görüldüğü bilinmektedir. Bu muhalif manalar zahiren böyle görülmektedir. Meselâ, ed-Duhâ sûresinde bulunan "Dâllen" kelimesi, sapıklık manasında değil, vahy'in başlangıcı sıralarında ne yapacağını bilme hususunda tereddüd etmesidir. Bu tereddüt yapacağı işlerle ilgilidir. O'nun masumluğu, böyle yerlerde tereddüdünün vahyin yardımıyla izale edilmesidir.[371]

2- Masumiyeti Açısından Sehiv ve Nisyanı

Hazreti Peygamber'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) fiillerinde sehiv ve nisyanın olup olmayacağı hususunda iki görüş vardır: Birinci

366 Müslim, I, 147 h.no: 162
367 el-Kâdî, eş-Şifâ, a.g.e. II,327
368 el-Kâdî İyâz, eş-Şifâ, II,329
369 el-Kâdî İyâz, eş-Şifâ, II, 330, 332
370 el-Kâdî İyâz, eş-Şifâ, II, 263
371 el-Kâdî İyâz, eş-Şifâ,II, 264-265

görüşe göre, Hazreti Peygamber'in gerek şeriatı tebliğ ve ahkâmını tatbik ederken ve gerekse ümmetini bu yönde eğitirken yanılması muhaldir.

Hazreti Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) bu türlü sehivden (yanılmadan) masumdur. Bu konudaki fiillerine kasten veya sehven muhalefet etmesi caiz olmaz. Farz-ı muhal muhalefet etseydi bu durum ona şüphe ve kusur nisbet etmeyi gerektirirdi.[372]

İkinci görüş de Ebu İshak, İsfehânî (ö.418/1027), fukaha ve kelâmcıların çoğunluğunun görüşüdür. Buna göre, tebliğle alakalı fiillerde ve şerî ahkâmda kasten olmadan sehvetmesi caizdir. Nitekim namazlarında bazen yanıldığını gösteren başlıca üç hadis-i şerif vardır.[373]

Birinci hadisde, Hazreti Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) bir ikindi namazının dört rekâtlık farzını iki rekât kılmış ve selâm vermişti.[374] İbn Buhayne'nin rivayetinde de öğle namazının iki rekâtını kılıp teşehhüde oturmadan üçüncü rekâta kalkmıştı.[375] İbn Mesud'un rivayetinde yine bir öğle namazının farzının dört rekâtını kıldıktan sonra yanlışlıkla beşinci rekâta kalkıp kılmışlardı. İşte bu türlü sehivleri bir kaç defa ibadetlerinde vuku bulmuştu.

Bu husustaki sehivlerinde, Allah'ın bir hikmeti olsa gerektir. O da, sehivlerin telâfisi hususunda yine Hazreti Peygamber'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) örnekliğini ortaya koymaktır. Sehvedecek insanlar, böylece O'nun yoluna girebilme imkânını bulurlar. Bir hakikatı yaparak (fiilen) tebliğ etmek, sözlü tebliğ etmekten daha açıktır, ihtimalleri ortadan daha iyi kaldırır. Ancak burada şart olan şey, sehivde karar kılınmayıp şüphenin kalktığının bilinmesi ve hikmetinin ortaya çıkmasıdır.[376]

Demek ki Hazreti Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), beşerin maruz kalacağı unutmalar ve yapacağı yanlışlıkların telafisi hususunda da ümmetine örnek olmaktadır.

372 el-Kâdî İyâz, eş-Şifâ, II, 340-341
373 el-Kâdî İyâz, eş-Şifâ, II, 341
374 el-Buharî, Ezan, 68 (I,175)
375 İbn Mâce, İkâmetu's-Salât, 131 (I, 381)
376 el-Kâdî İyâz, eş-Şifâ, II, 345

B- Fiillerinin Çeşitleri ve Örnek Oluşu

Fiil, hareket ve tesir manasına gelir. Ayrıca zaman içinde yapılan bir işin ifadesi olan kelimelere de fiil denir.

Hazreti Peygamber'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) hareket ve tesir manasına gelen fiillerine "Fiili Sünnet" denir.[377] O'nun bedeni ile işlediği her şey fiili sayılır.[378]

Hazreti Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) örnek bir insan olarak gönderildiği ve örnekliği de fiillerinde tezahür ettiği için, fiillerinin hangisinin sadece kendisine mahsus olup örnek olmadığı ve hangisinin örnek olduğu misalleriyle izah edilecektir.

O'nun fiillerini beş ana başlık altında izah edebiliriz. Bu kısımları kısaca izah ederken hangi fiilleriyle örnek olduğu da beyan edilmiş olacaktır.

1- Yaratılışının Gereği veya Âdeti Olarak İşlediği Fiiller

Bunlar her insanın yapabileceği ve yaratılışın gereği olarak yapılan fiillerdir. Kalbe gelen hatıralar ve bedenin tabiî olan hareketleri gibi. Bu tür hareketleri örnek alma zorunluluğu yoktur.

Diğer taraftan âdeti olarak yaptığı birçok fiilleri vardır. Hazreti Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) bu çeşit fiilleri ibadet gayesiyle yapmamıştır. Yemesi, içmesi, yemek çeşitlerinde tercih yapması, konuşması, yürümesi gibi. Yapılması mübah olan bu fiillerde Resûlullâh'a (sallallâhu aleyhi ve sellem) uyulursa sevap kazanılmış olur.[379] Zira selef Resûlullâh'ın (sallallâhu aleyhi ve sellem) sevdiği her şeyi sevmişti. Hatta mubah şeylerde ve nefsin arzuladığı şeylerde de Resûlullah'a (sallallâhu aleyhi ve sellem) uymuşlardır. Bu sebeble Enes, Resûlullah'ın (sallallâhu aleyhi ve sellem) sevdiğini bildiği için kabağı severek yiyordu. Hatta Hazreti Hasan ve Abdullah, Hazreti Peygamber'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) hizmetçisi Selmâ'ya, O'nun sevdiği yemekleri hazırlatıp yemişler ve bu yemekleri sevmişlerdir. İbn Ömer, Resûlullah'tan (sallallâhu aleyhi ve sellem) gördü-

377 el-Arûsî, Efâlu'r-Resûl, s. 36
378 el-Kâdî İyâz, eş-Şifâ, 38
379 el-Arûsî a.g.e. s. 148- 150

ğü için tabaklanmış deriden ayakkabı giymiş, sakalını sarı renkli boya ile boyatmıştı.[380] İşte bu nevi fiillerinin de örnek alındığı görülmektedir.

2- İşleniş Gayesi Belli Olmayan Fiilleri

Bu fiillerde Hazreti Peygamber'e (sallallâhu aleyhi ve sellem) hangi seviyede uyulacağı hususunda ihtilaf edilmiştir. Bazı âlimler Hazreti Peygamber'e (sallallâhu aleyhi ve sellem) uymanın vacib, bazıları da müstehap olduğunu söylemişlerdir. Üçüncü bir grup da bizden ne istendiği açıklanıncaya kadar bir şey yapmamak (tavakkuf etmek) gerekir demişlerdir.[381] Hazreti Peygamber'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) Muhassab denen yerde kısa bir müddet konaklaması bu türden bir fiilidir. Ayrıca sabah namazından sonra yan yatması, Mekke'ye çöl tarafından girmesi, Zî Tuva denen yerde gecelemesi gibi fiilleri de bu kısma girer.[382]

3- Manası Kapalı Nasları Açıklayan Fiilleri

Bu çeşit fiillerin hükmü, beyan ettiği mücmel veya mutlak nassın hükmünün aynıdır. Şayet açıkladığı vacib ise o fiil de vacibtir. Eğer mendupsa o fiil de menduptur. Bu husus ibadetler konusunda daha çok geçerlidir. Zira "Benden gördüğünüz gibi namaz kılın"[383] hadisi ile "Haccın ibadetlerini benden alın"[384] hadisi bu hususlarda Resûlullah'a (sallallâhu aleyhi ve sellem) uymanın gerekli olduğunu ortaya koymaktadır.[385] Fıkhî ahkâmın büyük bir kısmı, bu çeşit beyan eden fiillerin mahsuludur.

4- Kendisine Mahsus Fiiller

Hazreti Peygamber'e (sallallâhu aleyhi ve sellem) mahsus, birçok fiilleri vardır. Ümmetinin bu fiillerde Hazreti Peygamber'e (sallallâhu aleyhi ve sellem) uymaları gerekli değildir. Ayrıca O, birçok

---

380 el-Kâdî İyâz, eş-Şifâ, II, 61-62; Daha geniş bilgi için bk. İbrahim Bayraktar, Hazreti Peygamber'in Şemaili; İstanbul - 1990.
381 el-Arûsî, Efâlu'r-Resûl, s. 154-159
382 el-Arûsî, Efâlu'r-Resûl, s. 146, 163
383 el-Buhârî, Ezân, 18 (I, 55)
384 Müslim, Hac, 310 (II, 943)
385 el-Arûsî, Efâlu'r-Resûl, s. 164-165

konuda farklı sorumluluklar da yüklenmiştir. Nitekim visal orucunu (iftar etmeksizin arka arkaya tutulan oruç) tutmuş ve "Ben sizin durumunuzda değilim..."[386] diyerek ümmetine yasak etmiştir.

Hazreti Peygamber'e (sallallâhu aleyhi ve sellem) mahsus fiillerde, O'na uymanın gerekip gerekmeyeceği hususunda ihtilaf edilmiştir. İmâmu'l-Haremeyn, bu çeşit fiillerde "O'na uyma hususunda, mesele açıklık kazanıncaya kadar, durmak gerekir" der.

Bazı âlimler de O'na mahsus şeyleri vacib, haram, mubah ve keramet olmak üzere dört kısma ayırmışlardır. Mubah olan şeylerde O'na benzemek caiz olmaz. Dörtten fazla kadınla evlenmek gibi. O'na vacib olan şeylerde ise, O'nun gibi yapmak müstehaptır. Haramlardan kaçınmak hususunda O'na benzemek de yine müstehaptır. Meselâ kötü kokulu (soğan gibi) şeyleri O'nun yemesi haram ise de bizim için yememek sadece müstehaptır.[387]

5- İnsanlar Arasında Verdiği Adlî Kararları

Bu konuda insanların O'nu örnek alması, O'nun gibi adil davranmaları ile mümkündür. Ancak bu hususta O'nu, insanlar arasında hükmetme işiyle görevli, verilecek hakları dağıtan, savaş yapan, cezaları infaz eden idareciler örnek alacak ve adaletle hükmedecektir.[388]

6- Bazı Fiilleri Terketmesi

Buradaki "terk"ten maksat, "fiil"in zıddı olup iş yapmamaktır. Fiilin mukabili olan "terk" değildir. Zira bu nehiy'dir. "Nehiy", haram olan bir fiilden vazgeçmektir. "Terk" ise, bir şeyi yerinde bırakmak ve ondan uzak durmaktır.

Bir fiili terketmek bazen dinen bir vazife sayılır ve bunu yapan bir sevap kazanır. Bundan dolayı "terk" de bir fiil sayılmıştır.[389]

386 el-Buhârî, es-Savm, 48 (II, 242)
387 el-Arûsî, Efâlu'r-Resûl, s. 168
388 el-Arûsî, Efâlu'r-Resûl, s. 174-175
389 el-Arûsî, Efâlu'r-Resûl, s. 208

Hazreti Peygamber'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) ne gaye ile terkettiği bilinirse bu suretle O'na uyulur.[390] Şayet Hazreti Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) bir şeyi mubah iken terkettiyse bizim de o şeyi terketmemiz mubahtır.[391] Demek ki fiili terk hususunda da yine O'na uymak daha evlâdır.

Bu arada şunu da zikredelim ki, fıkhın kaynaklarından birisi de Hazreti Peygamber'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) terkettiği şeyler hakkında veya yapmadığı bilinen şeyler hususundaki bilgilerdir.[392]

Resûlullâh'ın (sallallâhu aleyhi ve sellem) bazı fiilleri terketmesi birçok sebeb ve hikmete mebnidir. Meselâ Ramazan ayında cemaatle teravih namazını üç veya dört akşam kıldıktan sonra cemaata çıkmamıştır. Sorulduğunda, "ashabın arzusu doğrultusunda farz olur diye korktum. Zira farz olursa belki herkesin buna gücü yetmeyebilir" demiştir.[393]

7- Fiillerinin Değerlendirilmesi

Resûlullah'ın (sallallâhu aleyhi ve sellem) örnekliği, sadece asrındaki insanlara mahsus olmayıp, kıyamete kadar geçerlidir. Zira O (sallallâhu aleyhi ve sellem), peygamberlerin sonuncusudur. (Ahzâb, 33/40) Örnekliğini beyan eden ayet-i kerimeyi (Ahzâb, 33/21), bir asra tahsis etmek, ahirzaman Peygamberi olduğu inancına ters düşer.

Nasıl ki, getirdiği dinin esasları olan Kur'ân ve Sünnet, diğer kıyas ve icma gibi delillerle her asrın sayısız olaylarına cevap verme genişliğine sahip olmuştur; öyle de, fiilleri asırlarca örnek alınacak genişliğe sahip olmaktadır. Ayrıca, fiillerinin çeşitlerinden bahsederken gördüğümüz üzere her çeşit fiilinde O'na uymak mecburiyeti yoktur. Birçok sahada serbest hareket etme imkânı vardır. Bunlar mubah sayılan ve hayatın büyük bir kısmını kaplayan sahalardır.

390 es-Serâhsi, Usûlüs-Serahsî, II, 88
391 el-Arûsî, Efâlu'r-Resûl, s. 215
392 el-Arûsî, Efâlu'r-Resûl, s. 211
393 el-Buhârî, Kusûf, 55 (II, 44)

Hazreti Peygamber'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) fiil ve davranışlarındaki genişliğini bir misal ile açıklayalım: O, yolculukta yakın mesafelere merkeple, uzaklara deve ile seyahat etmiş, harp meydanında kararlılığını göstermek için katıra binmiş, tehlikeli anlarda da daha çevik bir vasıta olan at ile sefere çıkmıştır. Giyim ve kuşamında, diğer hallerinde de kendi maslahatı ve ümmetinin maslahatının gerektirdiği şekilde hareket etmiştir.[394]

En ayrıntılı günlük işlerinde dahi şartların gerektirdiği kolaylığa karşı çıkmamıştır. Meselâ taharet yaparken taş ve suyu birlikte kullandığı gibi sadece biriyle de temizlik yapmıştır. Aslında bu hususta sünnet, temizlik yapmaktır.[395]

Şartların gerekli kıldığı zaman beyaz entari giyen Resûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)[396] geniş pantolon diyebileceğimiz serâvili satın alıp giymiştir.[397] Günümüzün insanı entari giydiği zaman Resûlullah'a (sallallâhu aleyhi ve sellem) uyduğu gibi, geniş ve uzuvlarını belli etmeyen pantolon giydiğinde de Resûlullâh'ın (sallallâhu aleyhi ve sellem) tasvibini kazanmış olacaktır.

Anlaşıldığına göre Hazreti Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) bir beşer olarak, değişik şartlar altında değişik fiil ve davranışlarda bulunmuştur.

Hazreti Peygamber'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) hayatı incelendiğinde öyle çeşitli vasıflar ve öyle şûmûllü ahlâk ve çok hasletlerle karşılaşılacaktır ki, bunların hepsini tarih boyunca bir başka insanda görmek mümkün değildir.[398] Bundan dolayı Asr-ı Saadet'te, ashabı tarafından örnek alınan Hazreti Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), günümüzde de ümmeti tarafından örnek alınacak, emirleri tutulup, yasak ettiği şeylerden kaçınılacaktır. Dünya ve âhiretin saadeti de buna bağlıdır.

394 el-Kâdî İyâz, eş-Şifâ, II,446
395 et-Tahâvî, Hâşiyetu alâ Merâkı'l-Felâh, s. 36; İbn Abidin, I, 226
396 Ebu Dâvud, Libâs, 3(IV, 312)
397 İbn Mâce, Libâs, 12 (II, 1185, h.no: 3578).
398 Nedvî, Seyyid Süleyman, Hazreti Muhammed Hakkında Konferanslar (tcr. O. Keskioğlu), s.117- 118

SONUÇ

Allah Tealâ, en şerefli mahlûk olarak insanı yaratmış ve kendisine muhatab kabul etmiştir. Zira akıl ve ilimle techiz edilen yegâne varlık insandır. İnsanlardan seçtiği kimseleri (peygamberler) de yine insanlara elçi olarak göndermiştir.

İlk insan olan Âdem (aleyhisselam) ile başlayan elçi kafilesi, Hazreti Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem) ile son bulmuştur.

Bu mutlu kafilenin içinde hayatının bütün yönleri tesbit edilip zamanımıza kadar gelme şerefi, sadece Hazreti Muhammed'e (sallallâhu aleyhi ve sellem) nasib olmuştur.

Hazreti Peygamber'in hayatı, sadece mevlidi, bi'seti ve megazisinden ibaret değildir. O'nun asıl hayatının yönleri, Fezâil, Şemail, Delâil ve Hasâisi ile meydana gelir.

Yukarıda adı geçen haller, birbirinden kesin çizgilerle ayrılmış değildir. Bu haller, başkalarına nisbetle üstün olduğu için Fezâil; peygamberliği isbat etmesi itibariyle Delâil; beşerî hâl ve davranışları itibariyle Şemail ve Hazreti Peygamber'e ait olan vazifeler yönünden de Hasâis'i sayılmıştır.

İlk zamanlarda tedahulî olarak, Hadis ve Sîret kitablarında yer alan hâller, sonraları, kendilerine ait risale ve kitaplara sahip olmuştur. Hatta birer ilim dalı da vücuda getirmişlerdir.

Peygamberler her halleriyle örnek insanlardır. Bu örnek olma durumu daha ziyade beşerî davranışlarında görülecektir. Beşerî davranışlarını Şemail konu etmiştir. Fezâil'de yer alan bazı hasletleri de beşerîdir, örnektir. Şemail'i, Hazreti Peygamber'in

bedenî tavsifini, ahlâk ve âdetlerini, günlük yaşantısını en ince teferruata kadar ortaya koymuştur.

Şemail kaynaklarında, bazı zayıf rivayetler varsa da onlar, diğer bazı hadislerle takviye edilmiştir.

Delâilü'n-Nübüvve olarak adlandırılan Hazreti Peygamber'in mucizeleri, O'nun olağanüstü yönünü ortaya koyar. Her olağanüstü şey sayılan davranışlar, mucize sayılmamaktadır. O'nun mucizelerinin tahakkuku için, bazı kayıt ve şartların bulunması gereklidir.

Mucizeler, peygamberlerin nübüvvetlerini isbata yaradığı gibi, insanların, yeni keşifler yapmasına da ışık tutmaktadır. Meselâ Süleyman'ın (aleyhisselam), Belkıs'ın tahtını kısa zamanda, uzak bir mesafeden getirtmesi; seslerin, gölgelerin getirilmesine, yani televizyonun yapılabileceğine yol göstermektedir. Hatta henüz günümüzde gerçekleşmemiş olan kısa zamanda eşyanın bizzat getirilmesine de ışık tutmaktadır.

Delâil ile ilgili çok sayıda sahih ve zayıf hadis vardır. Bir bakıma içinden çıkılmaz olarak görülen Delâil'in kaynaklarından, önce el-Buhârî'nin es-Sahih'inde bulunan hadislere yer verdik. Sonra da diğer sünnet kitaplarında mevcut olan hadislerle çalışmamızı tanzim ettik. Bu arada zayıf hadislerle isbat edilen mucizeleri de naklettik. Bu sahada yazılan eserlerin müelliflerinin prensiplerini, onlardan nasıl istifade ettiklerini de açıkladık.

Delâilu'n-Nübüvve başlığı altında onların günümüzün hadisleriyle münasebetini de kısaca işledik.

Hazreti Peygamber'in hâllerinden olan "Hasâis"ini de birinci bölümün sonunda vermeye çalıştık.

Çalışmamızın ikinci bölümünde Hazreti Peygamber'e karşı yapmamız lazım gelen vazifeleri, peygamber sevgisini, salât ve selâm getirmemizin önemini, fiillerinin örnek alınmasını kısaca aktarmaya çalıştık. Kendisine mahsus olanlar müstesna diğer bütün fiillerinde O'na uymanın en azından müstehab olduğunu kaydettik.

Sonuç

Bu çalışmanın gayesi Peygamberimiz'i çok çeşitli yönleriyle tanıtmaktır. Burada şunu da zikredelim ki, O'nu tam manasıyla tanıtmak bizim haddimizin üstünde bir iştir. Ama hiç değilse O'nu daha iyi tanıtacaklara bir yol göstermeye çalıştık.

BİBLİYOGRAFYA

Ahmet Cevdet Paşa, Kısas-ı Enbiya ve Tevarihi Hulefa, (sadeleştirilmiş baskı) İst. 1966.

Ahmed b. Hanbel, er-Reddü alâ'z-Zenâdika, İskenderiye 1971

Ahmet Rıfat, Tasvir-i Ahlâk, Tercüman Binbir Temel Eser, İst. t.siz.

Asım Efendi, Kamus Tercümesi, I-IV, İstanbul 1305 H.

Ali el-Kârî, Cem'u'l-Vesâil, I-II, Mısır 1317 H.

Ali Haydar Dürerü'l-Hükkam İst. 1330 H.

Bayraktar, İ. Hazreti Peygamberin Şemaili, İstanbul, 1990

Bilmen, Ömer Nasuhi, Muvazzah İlm-i Kelâm, İstanbul 1959.

Canan, İbrahim, İslâm'da Çevre Sağlığı, İstanbul 1986

Ebu Nuaym el-İsfehanî, Delâilü'n-Nübüvve, Haydarabad t.siz

Ebu Davud, Kitabu'l-Merâsil, Beyrut 1988

el-Aclûnî, Keşfü'l-Hafâ, Beyrut 1351 H.

el-Aynî, Umdetü'l - Kârî, I-XXV, Beyrut t. siz

Ahmed Naim, Kamil Miras, Sahih-i Buharî Muhtasarı Tecrid-i Sarih Tercümesi, I-XII, Ankara 1961

el-Âmidî, el-İhkâm Fi Usûli'l-Ahkâm, I-II Kahire 1967

el-Arûsî, Efâlu'r-Rasul, I-II, Kahire 1967

el-Aynî, Umdetu'l-Kârî, Beyrut. t.siz

el-Beyhâkî, Delâilu'n-Nubüvve I-VII, Beyrut 1985.

el-Buhârî, es-Sahîh I-IV İstanbul 1315 H.

el-Cevheri, es-Sihâh, I-V, Mısır 1956

el-Cürcânî, Şerhu'l-Mevâkıf, I-II, İstanbul t. siz.

................, Târifât, İstanbul t. siz.

Çakan İsmail, Hadislerde Görülen İhtilaflar ve Çözüm yolları İstanbul 1982

................, Hadis Usûlu, İstanbul 1991

ed-Dihlevî, Hüccetullâh'il-Bâliğa, I-II, Beyrut t. siz.

Elmalılı Hamdi Yazır, Hak Dini Kur'ân Dili, I-X, İst. 1971

Ertuğrul, İsmail Fenni, Hakikat Nurları, İstanbul 1949

el-Gazzâlî, İhyâu Ulûmiddin, I-IV, Mısır t. siz.

el-Hatib el-Bağdâdî, el-Kifâye, Mısır 1972

el-Kâdi İyâz, eş-Şifâ bi Tarifi Hukuki'l-Mustafa, (Tahkik: Karaalı ve arkadaşları) I-II Dimeşk t. siz

el-Kastallânî, el-Mevâhibu'l-Ledünniyye, I-II, Beyrut t.siz.

el-Kestelî, Hâşiyetü'l-Kestelî, İstanbul 1973

el-Kurtûbî, el-Câmî' li Ahkâmi'l-Kur'ân, Beyrut 1966.

el-Mutrifî, Âyâtu İtâbi'l-Mustafa, Kahire t. Siz

el-Münâvî, er-Ravdu'l-Bâsim, Mısır 1317 H.

................, Feyzü'l-Kâdir, Mısır 1938

en-Nebhânî, Vesâilu'l-Vusûl ilâ Şemaili'r-Rasul, Millet kütübhanesi Ali Emiri Bölümü, no: 421

................, Hüccetullâhi alâ'l-Âlemin, Mektebetu'l-İslâmiyye, t.siz

er-Rağib el-İsfehânî, el-Müfredât Fi Garibi'l-Kur'ân, Beyrut t.siz

................, ez-Zeri'a ilâ Mekârimi'ş-Şeri'a Kahire 1973

es-Saâti, Abdurrahman, el-Fethür-Rabbânî I-XXIV Beyrut t.siz

es-Sarahsî, Usûlu's-Sarahsî, I-II, Beyrut t. siz

es-Suyûtî, el-Hasâisu'l-Kübrâ, I-II, Beyrut t.siz

.............., Tedribu'r-Râvî I-II Mısır 1966

es-Sübkî, el-Menhelü'l- Azbi'l-Mevrud, I-IV, Mısır

es-Süheylî, er-Ravdü'l-Ünüf, I-IV, Mısır 1972

eş-Şiblî, Mevlanâ, Asr-ı Saadet I-V (sadeleştirilmiştir.), İst. 1973

et-Tahâvî, Hâşiyetu alâ Merâkı'l-Felâh, Mısır 1970

Tahir el-Cezâirî, Tevcihü'n-Nazar, Beyrut t.siz.

et-Tirmizî, eş-Şemailu'l-Muhammediyye, Hıms 1968

Esiru'd-Din el-Ebherî, İsağucî, İstanbul 1987

Fîruzâbâdî, Sifru's-Saade, (trc. R. Durgun), İstanbul 1979

Halebî, İbrahim, Münyetü'l-Mütemellî (Halebî-i Sagîr) İstanbul 1323 H.

İbn Abidin, Beyrut tsiz..

İbn Arrak, Tenzihü'ş-Şeri'a I,7 Mısır t.siz

İbn Hişâm, es-Sîretü'n-Nebeviyyetü I-IV ve Maahu er-Ravdü'l-Ünüf Mısır 1972.

İbn Kayyım, Zadu'l-Meâd, Mısır 1970

................, el-Vefâ bi Ahvâli'l-Mustafa, Mısır 1966

İbn Kesir, Şemailu'r-Rasul, Beyrut t.siz

İbn Manzur, Lisânu'l-Arab, I-XV, Beyrut 1968

İsmâil Hakkı, Yeni İlm-i Kelâm, İstanbul 1341 H.

İbn Mâce, es-Sünen, I-II Mısır 1972

İbnu's-Salâh, Ulûmu'l-Hadis, Haleb 1966.

İbn Sa'd, et-Tabakâtu'l-Kübrâ, IX, Beyrut t. siz

İbn Hazm, el-İhkâm Fi Usuli'l-Ahkâm, I-II, Mısır t. Siz

İbrahim Hakkı, Mârifetnâme, İstanbul H. 1330

Kâtip Çelebî, Keşfu'z-Zunûn, I-II, İstanbul 1971

Koçkuzu, Ali Osman, Rivayet İlminde Haber-i Vâhit, Ankara 1981

Köksal, M. Asım, İslâm Tarihi, I-XII, İstanbul 1969

Küçük, Râşit, Sevgi Medeniyeti, Ankara 1991

Miras, Kamil, Sahih-i Buharî Muhtasarı Tecrid-i Sarih Tercemesi, Ankara 1971

Molla Hüsrev, Mirâtu'l-Usûl, I-II, İstanbul 1307

Münzirî, et-Terğib ve't-Terhib, I-IV, Mısır 1954

Müslim, es-Sahîh, I-V, Beyrut t.siz.

Nedvî, Seyyid Süleyman, Hazreti Muhammed Hakkında Konferanslar (tcr. O. Keskioğlu), Ankara 1974

Okiç, M. Tayyib, Bazı Hadis Meseleleri Üzerinde Tetkikler, İst. 1959

Sübhî es-Sâlih, Ulumu'l-Hadis, Beyrut 1969

Topaloğlu, Bekir, Hazreti Peygambere Saygısızlığın Dini Hükmü, Diyanet Dergisi, C.25 s. 4

Yardım, Ali, Hadis, I-II, İzmir 1984

NOTLAR

Notlar